

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет економіки та управління
Кафедра фінансів

Наталія Ткачук

«Державний фінансовий контроль»

Конспект лекцій

Луцьк - 2024

УДК 336.64

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки

(протокол № ____ від ____ ____ 2024 р.)

Рецензент:

Кулинич М. Б. – к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ткачук Н.В.

Державний фінансовий контроль: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки. Електронне видання. 2024. 212 с.

Видання містить конспект лекцій, питання для контролю знань студентів, список літератури.

Рекомендовано здобувачам освіти четвертого року навчання в галузі знань 07 – управління та адміністрування спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» ОПП «Фінанси і кредит».

УДК 336.64

© Ткачук Н.В. 2024
© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2024

ЗМІСТ

Вступ	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.	
Тема 1. Організаційно-правові засади фінансового контролю в Україні	7
Тема 2. Система органів державного фінансового контролю в Україні	25
Тема 3. Організація діяльності Державної служби фінансового моніторингу України	32
Тема 4. Організація фінансового контролю в системі Державної казначейської служби України	42
Тема 5. Організація діяльності Державної аудиторської служби України	49
Тема 6. Організація діяльності Державної податкової служби України	57
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.	
Тема 7. Контроль ефективності використання коштів державного бюджету Рахунковою палатою України	78
Тема 8. Організація та проведення внутрішнього аудиту органів місцевого самоврядування	111
Тема 9. Організація проведення контролю діяльності бюджетних установ	138
Тема 10. Особливості контролю фінансового кредитних установ	158
Тема 11. Контроль виконання місцевих бюджетів у фінансових органах	168
Тема 12. Перевірка та моніторинг закупівель як форма державного фінансового контролю	178
Список використаної літератури	1204

Вступ

Освітній компонент «Державний фінансовий контроль» належить до переліку нормативних освітніх компонентів циклу загальної підготовки бакалавра за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит» та спрямована на формування у студентів системи компетентностей щодо розумінням сутності державного фінансового контролю, систематизації, узагальнення, оформлення і реалізації результатів контрольних функцій, що здійснюються різними органами державного фінансового контролю щодо різних об'єктів контролю.

Мета освітнього компонента – надання студентам теоретичних основ державного фінансового контролю, навичок використання та застосування нормативно-правової бази, яка регулює контрольні функції контролюючих органів, а також практичних вмінь здійснення державного фінансового контролю у різних галузях національної економіки.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Державний фінансовий контроль» є з'ясування сутності, значення, задач та тенденцій фінансового контролю; засвоєння нормативно-правової бази, що регламентує діяльність органів державного фінансового контролю в Україні; засвоєння змісту етапів і стадій основних контрольних заходів; вміння об'єктивно оцінювати та аналізувати інформацію, отриману за результатами проведення контрольних заходів, готувати висновки та рекомендації для прийняття рішень за наслідками проведення цих заходів, здійснювати нагляд за їх виконанням при виявленні недоліків і порушень.

Після завершення вивчення освітнього компонента студенти зможуть:

- організувати порядок проведення державного фінансового контролю;
- працювати з нормативно-правовою базою, що регулює порядок проведення державного фінансового контролю;
- оцінювати правомірність та ефективність проведення державного фінансового контролю;
- використовувати облікову інформацію для проведення контрольних процедур;
- застосовувати в практичній діяльності основні принципи державного фінансового контролю;
- використовувати в роботі органів контролю нові форми і методи державного фінансового контролю;
- володіти методикою організації планування та проведення перевірок органами державного контролю;
- надавати інформацію та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо організації та проведення державного фінансового контролю.

Результати навчання (компетентності).

Компетентності, яких студент набуде в результаті вивчення освітнього компонента:

Інтегральна компетентність (ІНТ)

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність працювати у команді.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку

Програмні результати

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

ПР20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення. забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ТЕМА № 1

“Організаційно-правові засади фінансового контролю в Україні”

1. Поняття і види фінансового контролю.
2. Методи фінансового контролю.
3. Організація і органи фінансового контролю.
4. Аудиторський фінансовий контроль, його сутність та значення.

1. Поняття і види фінансового контролю.

Фінансовий контроль — це функція держави, яка проводиться в конкретних напрямках її діяльності: в бюджетній, податковій, банківській, державному кредиті, страхуванні, грошовому і валютному обігах. Крім того, у сучасних умовах, він охоплює виробничу і невиробничу сфери і втілюється завдяки діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування.

Фінансовий контроль — це регламентована правовими нормами діяльність державних і муніципальних та інших публічних органів з перевірки своєчасності й точності планування, обґрунтованості й повноти надходження коштів у відповідні фонди, правильності та ефективності їх використання.

Фінансовий контроль – сфера загальнодержавного контролю. Йї властиві всі риси державного контролю, який водночас може бути однією з функцій управління та його стадією, елементом управління і засобом забезпечення законності. Значення фін.контролю визначається характером фінансової діяльності держави.

Залежно від часу проведення контроль поділяється на: **попередній, поточний і наступний.**

Попередній фінансовий контроль проводиться до виконання фінансових заходів (як правило, перевірка законності документів для одержання коштів).

Попередній контроль скеровано на перевірку фінансових документів у зв'язку з мобілізацією, розподілом і використанням коштів. Це стосується проектів бюджетів, кошторисів, фінансових планів. Попередній контроль здійснюється розпорядником бюджетних коштів, головним бухгалтером при

підписанні відомості на заробітну плату, коштів під звіт та інших грошових документів.

Поточний фінансовий контроль провадиться в процесі одержання і видачі коштів за чеками або при зарахуванні на рахунки перерахованих чи переказаних сум, наприклад, за платежами у бюджет.

Наступний фінансовий контроль провадиться після здійснення грошових операцій. Він втілюється шляхом ревізій і перевірок при розгляді й затвердженні звітів про виконання бюджету, перевірок правильності та ефективності використання коштів, списанні матеріальних цінностей. За допомогою наступного контролю виявляються порушення законності й фінансової дисципліни, викриваються недоліки та застосовуються заходи для їх усунення.

За характером:

- обов'язковий – здійснюється на підставі вимог нормативних актів або за рішеннями компетентних органів держави;
- ініціативний – здійснюється на підставі власних рішень господарюючих суб'єктів.

За суб'єктами здійснення:

- контроль органів законодавчої влади і місцевого самоврядування;
- контроль Президента України;
- контроль органів виконавчої влади загальної компетенції;
- контроль органів виконавчої влади спеціальної компетенції;
- контроль фінансових органів;
- відомчий контроль;
- аудиторський контроль.

Існує й інша класифікація фінансового контролю – залежно від природи суб'єктів, що займаються контрольною діяльністю, фінансовий контроль може бути:

- державний;
- муніципальний;
- суспільний (громадський);

- аудиторський.

Державний фінансовий контроль, в свою чергу, поділяється на загальнодержавний, що проводиться органами державної влади загальної компетенції та спеціально створеними для цього органами, та відомчий, який у свою чергу може бути внутрішньовідомчий та внутрішньогосподарський. Недержавний фінансовий контроль включає: аудиторський та внутрішній контроль комерційних підприємств та організацій.

За джерелами інформації:

- *фактичний*, який полягає у вивченні реального стану об'єкта, який перевіряється, його огляду, обмірювання в натурі, встановлення дійсності наявності грошових і матеріальних ресурсів, аналізу отриманої інформації і документів на предмет їх відповідності;

- *документальний* – перевірка та аналіз первинних документів, які містять відомості про рух коштів.

Завдання фінансового контролю:

1- *забезпечення своєчасного, найбільш ефективного, повного збирання грошових коштів, сприяння їх збільшенню, пошуку нових джерел доходів;*

2- *перевірка фінансових планів підприємств, установ і організацій, планів виробництва, планів щодо собівартості, прибутку, платежів у бюджет тощо з метою раціонального використання коштів;*

3- *забезпечення виконання і дотримання законів і фінансової дисципліни всіма державними, громадськими організаціями, посадовими особами і громадянами;*

4- *попередження та усунення порушень фінансової дисципліни.*

Об'єкт фінансового контролю не обмежено перевіркою тільки грошових фондів, насправді він містить матеріальні, природні, трудові та інші ресурси держави, тому що їх використання здійснюють у грошовій формі або опосередковано нею. Іншими словами, фінансовий контроль поширюється не тільки на безпосередньо фінансові, але й на пов'язані з ними господарські відносини. Безпосереднім предметом фінансового контролю є первинні

документи, що містять відомості про фінансово-господарську діяльність контролюваного суб'єкта.

Фінансовий контроль є *інструментом фінансового права*, який складається із матеріальних та процесуальних норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають з приводу встановлення відповідності фактичного стану – завданому у галузі фінансової діяльності держави.

2. Методи фінансового контролю.

Методи фінансового контролю — це прийоми і засоби його здійснення. Вони різноманітні й залежать від об'єкта контролю, мети і завдань перевірки та інших факторів.

До методів фінансового контролю слід віднести різноманітні перевірки (стан обліку і звітності, списання недостач, зберігання фінансових документів тощо); аналіз фінансово-господарської діяльності; звіти про фінансову діяльність на сесіях представницьких органів усіх рівнів, засіданнях органів виконавчої влади, ревізії тощо.

Серед найбільш розповсюджених методів зазначимо:

- *перевірка* – це обстеження і вивчення окремих ділянок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій та їх підрозділів. Наслідки перевірки оформлюються довідкою або доповідною запискою;

- *ревізія* – це метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ, організацій, дотриманням законодавства з питань фінансів, достовірністю обліку і звітності; спосіб документального виявлення недостач, розтрат, привласнень, інших зловживань. За наслідками ревізії складається акт. Ревізії поділяються на: планові та позапланові; фактичні та документальні; комплексні та тематичні;

- *обстеження* – метод контролю окремих сторін діяльності підприємства, установи, організації, проте за значно ширшим колом показників, у ході якого здійснюється опитування, анкетування;

- *інспектування* – це метод фінансового контролю на місцях, здійснюється з метою загального ознайомлення зі станом справ на місцях та

надання оперативної практичної допомоги;

- *спостереження* – це метод фінансового контролю, який має на меті загальне ознайомлення зі станом фінансової діяльності бюджетних підприємств, установ та організацій. Цей метод, як правило, передує застосуванню інших. Спостереження буває загальним і спеціальним.

- *облік* – це специфічний фінансово-контрольний метод, сфера застосування якого переважно обмежується діяльністю контролюючих органів під час здійснення реєстрації суб'єктів контролю або в інших випадках, зазначених чинним законодавством. Цей метод також містить аналітику й передбачає створення інформаційної бази;

- *аналіз* – здійснюється на основі звітності, ґрунтується на використанні спеціальних статистичних прийомів – індикативного методу, методу середніх і відносних величин;

- *фінансово-економічна експертиза* – (проводиться щодо певних фінансових документів і за її підсумками видається висновок. Наприклад, здійснюється Рахунковою палатою щодо проектів державного бюджету, законів та інших нормативних актів, міжнародних договорів України щодо питань фінансів тощо).

Методи фінансового контролю слід відрізнити від методики їх проведення. Методика – це конкретні прийоми та засоби певних дій. Вона визначає у якому порядку проводити, наприклад, ревізію, з чого починати і чим закінчувати її. Методики контролю розробляються з урахуванням форми власності, організаційної структури, територіального аспекту.

Сфери фінансового контролю:

- *бюджетний контроль;*
- *податковий контроль;*
- *валютний контроль;*
- *банківський контроль;*
- *страховий контроль.*

3. Організація і органи фінансового контролю.

Державний контроль здійснюється органами державної законодавчої та виконавчої влади загальної компетенції (Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України) та спеціально створеними органами виконавчої влади.

До органів, які здійснюють фінансовий контроль, належать: Верховна Рада України, Рахункова палата України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна фінансова інспекція України, Державна фіскальна служба, Державна казначейська служба України, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України тощо

Головними завданнями органу державного **фінансового контролю** є: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно (далі – підконтрольні установи), за дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів, дотриманням законодавства про державні закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за рішенням суду, винесеним на підставі подання прокурора або слідчого для забезпечення розслідування кримінальної справи.

Державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю *через проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування.*

Державний контроль здійснюється органами державної законодавчої та виконавчої влади загальної компетенції (Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України) та спеціально створеними органами виконавчої влади.

Верховна Рада України законами регулює основні питання, пов'язані з проведенням фінансового контролю. Крім того, Верховна Рада України безпосередньо і через профільні Комітети здійснює фінансовий контроль під час складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання.

Аналогічні питання в галузі фінансового контролю вирішують місцеві органи самоврядування та їх виконавчі органи.

Конституція України (ст. 98) ввела в систему суб'єктів державного фінансового контролю Рахункову палату, яка здійснює контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням.

Рахункова палата діє на підставі Закону України «Про Рахункову палату», згідно з яким основними завданнями Рахункової палати України є:

➤ організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням видаткової частини Державного бюджету України, витрачанням бюджетних коштів, у тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів, за обсягами, структурою та їх цільовим призначенням;

➤ здійснення контролю за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, визначення ефективності та доцільності видатків державних коштів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів;

➤ контроль за фінансуванням загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

- контроль за дотриманням законності щодо надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України;
- контроль за законністю та своєчасністю руху коштів Державного бюджету України та коштів позабюджетних фондів в установах Національного банку України та уповноважених банках;
- аналіз встановлених відхилень від показників Державного бюджету України та підготовка пропозицій про їх усунення, а також про удосконалення бюджетного процесу в цілому;
- регулярне інформування Верховної Ради України, її комітетів про хід виконання Державного бюджету України та стан погашення внутрішнього і зовнішнього боргу України, про результати здійснення інших контрольних функцій;
- виконання інших завдань, передбачених для Рахункової палати чинним законодавством України.

Рахункова палата України здійснює експертно-аналітичну, інформаційну діяльність, забезпечує єдину систему контролю за виконанням державного бюджету, цільових централізованих позабюджетних фондів; проводить фінансові перевірки, ревізії, експертизи проектів державного бюджету, законів, нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, що зачіпають фінансові інтереси держави; готує висновки з питань, що розглядає, для подання до Верховної Ради України.

Президент України. Повноваження Президента України визначаються Конституцією України. Президент України наділений правом законодавчої ініціативи й правом підпису та оприлюднення законів. Це дозволяє йому контролювати зміст законів, норми яких регулюють фінансові відносини, особливо щорічні закони про державний бюджет.

До установчих повноважень Президента як глави держави належить право формування органів виконавчої влади. Так, згідно зі ст. 106 Конституції України Президент вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній

Раді України подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції; призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України. Як гарант Конституції Президент, поряд з правом вето, має право звернення до Конституційного Суду з питань конституційності законів із фінансових питань.

Президент України на основі Конституції та законів України видає укази і розпорядження з фінансових питань.

Кабінет Міністрів України — вищий орган у системі органів виконавчої влади, який згідно зі ст. 116 Конституції України розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання.

Суб'єктом державного фінансового контролю є *Міністерство фінансів України*. Серед покладених на Міністерство фінансів України зазначимо:

1) забезпечення формування та реалізація державної фінансової та бюджетної політики, державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності, бухгалтерського обліку, випуску та проведення лотерей;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

3) забезпечення формування єдиної державної податкової і митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і

дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку;

4) забезпечення концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку України.

До компетенції Мінфіну України відноситься погодження основних напрямів контрольної-ревізійної роботи; здійснення внутрішнього контролю та аудиту на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління; координація та спрямування діяльності органів виконавчої влади, уповноважених на проведення контролю за дотриманням бюджетного законодавства тощо.

Міністерство фінансів України, здійснюючи дозволені йому законодавством функції, має право:

- призупиняти у межах повноважень здійснення бюджетних асигнувань у випадках, передбачених законом;
- зупиняти в установленому законодавством порядку здійснення операцій з бюджетними коштами в разі виявлення порушення бюджетного законодавства та ін.

Державна казначейська служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Казначейство України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Казначейство України є учасником системи електронних платежів Національного банку України.

Воно здійснює контроль за:

- веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності;
- бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету;

- відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету;
- відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми;
- відповідністю платежів узятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням;
- дотриманням правил валютного контролю за операціями з бюджетними коштами в іноземній валюті;
- дотриманням порядку проведення лотерей з використанням електронних систем прийняття сплати за участь у лотереї в режимі реального часу;
- закупівлею товарів, робіт і послуг за державні кошти при здійсненні розрахунково-касового обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства.

Державна служба фінансового моніторингу України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України.

Основними завданнями Держфінмоніторингу України є:

- 1) реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також внесення пропозицій щодо її формування;
- 2) збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму;
- 3) створення та забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Держфінмоніторинг України, відповідно до покладених завдань, зокрема здійснює наступні заходи:

➤ співпрацює з органами виконавчої влади, іншими державними органами, діяльність яких пов'язана із запобіганням та протидією легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

➤ у разі наявності достатніх підстав вважати, що фінансова операція або сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, подає правоохоронним органам, уповноваженим приймати рішення згідно з кримінально-процесуальним законодавством, а також розвідувальним органам для провадження оперативно-розшукової діяльності відповідні узагальнені та додаткові матеріали і одержує від них інформацію про хід їх розгляду;

➤ у разі наявності достатніх підстав підозрювати, що фінансова операція або клієнт пов'язані із вчиненням діяння, визначеного Кримінальним кодексом України, що не стосується легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, подає інформацію відповідному правоохоронному або розвідувальному органу у вигляді узагальнених матеріалів;

➤ здійснює нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму за діяльністю відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема, шляхом проведення планових та позапланових перевірок, у тому числі виїзних;

➤ оформлює матеріали про адміністративні правопорушення, вчинені працівниками суб'єктів первинного фінансового моніторингу, відповідальними за проведення внутрішнього фінансового моніторингу тощо.

Серед фінансових контролюючих органів чільне місце займає Державна податкова служба України. Основними завданнями ДПС є:

1) реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах

повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування:

- державної податкової політики;
- державної політики у сфері державної митної справи;
- державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів;
- державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску;
- державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів.

ДПС відповідно до покладених на неї *завдань*, зокрема:

1. здійснює адміністрування податків і зборів, митних та інших платежів, єдиного внеску в порядку, встановленому законом, забезпечує контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати до бюджету і відповідних позабюджетних фондів;

2. контролює своєчасність подання платниками податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності, своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску, митних та інших платежів;

3. здійснює облік платників податків та єдиного внеску, осіб, які здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням;

4. здійснює застосування адміністративного арешту (арешту) майна платників податків та/або зупинення видаткових операцій на їх рахунках у банках, фінансових санкцій до платників єдиного внеску;

5. здійснює контроль за:

➤ дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і громадянами встановленого законодавством порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;

➤ застосуванням відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання під час переміщення товарів через митний кордон України і після завершення операцій митного контролю та митного оформлення;

➤ правильністю визначення митної вартості товарів відповідно до закону, а також за правильністю визначення країни походження та класифікації згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) товарів, що переміщуються через митний кордон України;

6. забезпечує застосування митних режимів, здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, поміщених у відповідні митні режими;

7. здійснює контроль за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства з питань державного контролю за міжнародними

передачами товарів військового призначення та подвійного використання в межах повноважень, передбачених законом;

8. здійснює контроль за доставкою товарів, які перебувають під митним контролем, до митних органів призначення;

9. застосовує та контролює процедури використання гарантій забезпечення сплати митних платежів, взаємодіє з гарантами;

10. взаємодіє та здійснює обмін інформацією з органами державної влади, державними органами іноземних держав, міжнародними договорами України;

11. запобігає та протидіє контрабанді та порушенням митних правил на митній території України;

12. здійснює контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та забезпечує міжгалузеву координацію у цій сфері;

13. здійснює контроль за прийняттям декларацій про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію), встановлені виробником або імпортером, та узагальненням відомостей, зазначених у таких деклараціях, для організації роботи та контролю за повнотою обчислення і сплати акцизного податку;

14. здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять роздрібну торгівлю тютюновими виробами, вимог законодавства щодо максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби, встановлених виробниками або імпортерами таких виробів;

15. здійснює контроль за правомірністю бюджетного відшкодування податку на додану вартість;

16. здійснює контроль за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;

17. забезпечує здійснення санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного контролю щодо товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також контролю за переміщенням культурних цінностей у формі попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України;

18. здійснює внутрішній контроль та внутрішній аудит за дотриманням вимог законодавства і виконанням службових, посадових обов'язків у ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

19. здійснює державний експортний контроль під час проведення митного контролю та митного оформлення товарів;

20. здійснює контроль за дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, за наявністю торгових патентів;

21. здійснює інші повноваження, визначені законом.

4. Аудиторський фінансовий контроль, його сутність, значення.

Аудиторська діяльність в Україні регулюється Законом України «Про аудиторську діяльність» та іншими законами України і включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудита, виконання перевірок (аудит) і пов'язаних з ними експертиз, консультацій з питань бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування та інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності фізичних і юридичних осіб.

Прибуток від аудиторської діяльності оподатковується за законодавством.

Аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

Аудит здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими фірмами, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення. Аудиторський контроль не підміняє державного фінансового контролю, а співпрацює з державними органами.

Аудит може бути ініціативним (наприклад, за бажанням керівництва підприємства) і *обов'язковим*, який передбачається ст. 8 Закону України «Про аудиторську діяльність»

Наслідком аудиторської перевірки є висновок, що має силу офіційного документа. Аудиторський висновок складається із дотриманням відповідних норм і стандартів і повинен вміщувати підтвердження достовірності, повноти і відповідності бухгалтерської звітності замовника законодавству.

Сертифікація (визначення кваліфікаційної придатності на зайняття аудиторською діяльністю) аудиторів здійснюється Аудиторською палатою України. Порядок сертифікації аудиторів, які здійснюватимуть аудит банків, затверджується Аудиторською палатою України за погодженням з Національним банком України.

Аудиторська палата України:

- 1) здійснює сертифікацію осіб, які мають намір займатися аудиторською діяльністю;
- 2) затверджує стандарти аудиту;
- 3) затверджує програми підготовки аудиторів та за погодженням з Національним банком України програми підготовки аудиторів, які здійснюватимуть аудит банків;
- 4) веде Реєстр;
- 5) здійснює контроль за дотриманням аудиторськими фірмами та аудиторами вимог цього Закону, стандартів аудиту, норм професійної етики аудиторів;
- 6) здійснює заходи із забезпечення незалежності аудиторів при проведенні ними аудиторських перевірок та організації контролю за якістю аудиторських послуг;
- 7) регулює взаємовідносини між аудиторами (аудиторськими фірмами) в процесі здійснення аудиторської діяльності та у разі необхідності застосовує до них стягнення;

8) здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом та Статутом Аудиторської палати України.

Щорічно Аудиторська палата України отримує від аудиторських фірм та аудиторів звіти про виконані ними роботи, здійснює їх аналіз та подає до Кабінету Міністрів України узагальнену інформацію про стан аудиторської діяльності в Україні.

Аудиторська палата України функціонує як незалежний орган (неприбуткова організація), який є юридичною особою, веде відповідний облік та звітність. Аудиторська палата України формується на паритетних засадах шляхом делегування до її складу аудиторів та представників державних органів. Загальна кількість членів Аудиторської палати України становить двадцять осіб. Від державних органів делегують по одному представнику центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику, державну політику економічного розвитку, Міністерство юстиції України, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, державну податкову політику, державну політику у сфері статистики, державну політику у сфері державного фінансового контролю, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та Рахункова палата. До складу Аудиторської палати України від аудиторів делегуються в кількості десяти осіб висококваліфіковані аудитори з безперервним стажем аудиторської діяльності не менше п'яти років, представники фахових навчальних закладів та наукових організацій.

Право аудиторів обирати представників до складу Аудиторської палати України і бути обраними реалізується через рішення, які приймаються на з'їзді аудиторів України. Порядок делегування представників до Аудиторської палати України визначається відповідно з'їздом аудиторів України, колегією державних органів або іншим вищим керівним органом.

Рішення Аудиторської палати України приймаються на її засіданнях простою більшістю голосів за наявності більш як половини її членів за винятком випадків, передбачених цим Законом та Статутом.

Тема 2. Система органів державного фінансового контролю в Україні

1. Органи державного фінансового контролю загальної компетенції.

Загальна характеристика, завдання і повноваження органів державного фінансового контролю загальної компетенції. Повноваження Верховної Ради України, пов'язані зі здійсненням фінансового контролю. Комітети Верховної Ради України, що беруть участь у здійсненні фінансового контролю. Контрольні фінансові повноваження Президента України та Кабінету Міністрів України.

2. Органи державного фінансового контролю спеціальної компетенції.

Загальна характеристика, завдання і повноваження органів державного фінансового контролю спеціальної компетенції: Міністерства фінансів України, Рахункової палати, Державної податкової служби України, Державної митної служби України, Державної казначейської служби України, Державної аудиторської служби України.

3. Інші органи державного фінансового контролю.

Перелік і загальна характеристика інших органів державного фінансового контролю: Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, Державної служби фінансового моніторингу України, Фонду державного майна України, Антимонопольного комітету України

1. Органи державного фінансового контролю загальної компетенції.

Склад органів державного фінансового контролю залежить від структури фінансового апарату держави, яка, у свою чергу, визначається державним устроєм і функціями державних органів, закріпленими в Конституції України.

За ознаками ініціювання й здійснення контролю виділяють суб'єктів, що здійснюють *загальний і спеціалізований контроль*. До суб'єктів загального контролю належать ті органи державної влади й управління, які є ініціаторами та виконавцями контролю, у тому числі в бюджетній сфері.

Здійснення специфічних контрольних повноважень ними делегуються підпорядкованим їм спеціалізованим структурам. Функції зі здійснення постійного контролю за використанням коштів державного бюджету парламент України делегував Рахунковій палаті.

Уряд, у свою чергу, делегував функції зі здійснення поточного контролю за видатками державного бюджету Міністерству фінансів і Державній казначейській службі України, а наступного – Державній службі фінансового моніторингу.

Функції фіскального контролю за діяльністю платників податків покладено на Державну податкову службу України.

Систему органів державного фінансового контролю доцільно відповідно до Конституції України розглянути у вигляді *двох підсистем*. До першої належать *органи загального контролю*, до другої підсистеми – *органи спеціалізованого контролю*, яким повноваження контролю делеговані суб'єктами першої підсистеми. Згідно зі ст. 109 Бюджетного кодексу Верховна Рада України здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства у процесі визначення бюджетної політики на наступний бюджетний період; розгляду проекту та прийняття закону про Державний бюджет України; внесення змін до закону про Державний бюджет України; виконання закону про Державний бюджет України, у тому числі шляхом заслуховування звітів про виконання Державного бюджету України; розгляду річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України; використання кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій.

Комітети Верховної Ради України беруть участь у складанні, прийнятті, контролі за виконанням Державного бюджету України в частині, що віднесена до компетенції комітетів, з метою забезпечення доцільності, економності та ефективності використання бюджетних коштів.

Одним із провідних є **Комітет з питань бюджету**, який здійснює законопроектну роботу, готує, попередньо розглядає питання, віднесені до повноважень Верховної Ради України, та виконує контрольні функції у відповідних сферах відання з таких питань: – державна бюджетна політика та

міжбюджетні відносини; – Державний бюджет України (включно з питаннями доходів, видатків бюджету, контролю за виконанням бюджету); – бюджетний процес; – державний внутрішній і зовнішній борг; – проведення експертизи щодо впливу законопроектів, проектів інших актів на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини; – діяльність державних фінансових органів; – діяльність Рахункової палати.

У системі органів державного фінансового контролю **Рахункова палата** має статус незалежного конституційного органу, який від імені Верховної Ради України і відповідно до ст. 98 Конституції України здійснює фінансовий контроль за законним, ефективним і доцільним витрачанням державних коштів. До основних завдань такого контролю належать: – перевірка законності, доцільності й ефективності формування і використання державних фінансових ресурсів; – підготовка пропозицій для поліпшення ситуації у сфері державних фінансів і бюджетного процесу на всіх його стадіях; – виявлення фактів незаконного або неефективного використання фінансових коштів держави. Метою перевірок і ревізій, які здійснюються Рахунковою палатою, є з'ясування уповноваженою для цього посадовою особою, фактичного стану справ на об'єкті перевірки з погляду своєчасності, повноти, об'єктивності, достовірності та доказовості виявлених фактів і зроблених оцінок щодо законності, ефективності й доцільності використання коштів: – державного бюджету; – загальнодержавних цільових, позабюджетних фондів; – кредитів та позик, наданих Україні іноземними державами, банківськими установами та міжнародними фінансовими організаціями; – валютних ресурсів, наданих на зворотній основі; – кошторису Національного банку України; – майна, яке належить до об'єктів державної власності; – ресурсів матеріального резерву України. Відповідно до ст. 110 Бюджетного кодексу України до повноважень Рахункової палати з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення контролю за: надходженнями та використанням коштів Державного бюджету України; утворенням, обслуговуванням і погашенням державного боргу; ефективністю

управління коштами Державного бюджету України; використанням коштів місцевих бюджетів у частині трансфертів, які надаються з державного бюджету.

Рахункова палата подає Верховній раді України висновки та пропозиції щодо стану надходження коштів до Державного бюджету України та їх використання за підсумками кожного кварталу. Рахункова палата у ході виконання Державного бюджету України контролює повноту і своєчасність грошових надходжень, фактичне витрачання бюджетних асигнувань, у тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів та видатків по обслуговуванню внутрішнього і зовнішнього боргу України, у порівнянні з затвердженими показниками Державного бюджету України, виявляє відхилення та порушення, проводить їх аналіз, вносить пропозиції щодо їх усунення.

Рахункова палата за встановленими формами щоквартально подає Верховній Раді України оперативний звіт про хід виконання Державного бюджету України, в якому наводяться фактичні відомості про формування доходів і проведені витрати у порівнянні з показниками, затвердженими Законом про Державний бюджет України поточного року, і показниками за відповідний період або квартал попереднього року. З метою забезпечення своєчасного надходження і обробки інформації, необхідної для складання звіту про виконання Державного бюджету України, Рахунковою палатою за погодженням з Кабінетом Міністрів України вводиться обов'язкова фінансова звітність усіх центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій перед Рахунковою палатою. Рішення про конкретні терміни виконання і форми зазначеної звітності приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Голови Рахункової палати. Аналіз оперативної інформації, одержаної в порядку контролю, проводиться Рахунковою палатою, і узагальнені відомості подаються Верховній Раді України, її комітетам та Кабінету Міністрів України. Важливі функції в державному фінансовому контролі виконує Кабінет Міністрів України, який організовує та контролює процес складання проекту Державного бюджету України і його виконання.

Від уряду контроль здійснює Міністерство фінансів України (центральный апарат та місцеві фінансові органи), Державна казначейська служба України та Державна служба фінансового моніторингу України. Кожний із цих органів державного бюджетного контролю має свої функціональні обов'язки і завдання. Міністерство фінансів України відповідно до повноважень, передбачених ст. 111 Бюджетного кодексу здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу як щодо державного бюджету, так і місцевих бюджетів, якщо інше не передбачено законодавством України.

Міністерство фінансів України в межах своїх повноважень забезпечує реалізацію єдиної державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства, координує та спрямовує діяльність органів виконавчої влади, уповноважених на проведення контролю за дотриманням бюджетного законодавства, визначає основні організаційно-методичні засади та дає оцінку функціонуванню систем внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту, якщо інше не передбачено законодавством. Місцеві фінансові органи здійснюють контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу щодо місцевих бюджетів. Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи у встановленому законодавством порядку одержують від центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, банків та інших фінансових установ усіх форм власності пояснення, матеріали та інформацію з питань, що виникають під час складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів та звітування про їх виконання.

До повноважень **Державної казначейської служби України** з контролю за дотриманням бюджетного законодавства відповідно до ст. 112 Бюджетного кодексу належить здійснення контролю за: веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності; бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету; відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; відповідністю взятих

бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням.

Державна казначейська служба України в межах своїх повноважень забезпечує організацію та координацію діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ та контроль за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності. Отже, Державна казначейська служба України здійснює контроль за дотриманням єдиних правил обліку та звітності за бюджетами усіх рівнів і кошторисами доходів і видатків, а також контроль за спрямуванням коштів за цільовим призначенням на стадії здійснення операцій з виконання бюджету на підставі документів розпорядників коштів, поданих до оплати.

Державна служба фінансового моніторингу України згідно зі ст. 113 Бюджетного кодексу здійснює контроль за: цільовим та ефективним використанням коштів державного бюджету та місцевих бюджетів (включаючи проведення державного фінансового аудита); цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), одержаних під державні (місцеві) гарантії; достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах при складанні планових бюджетних показників; відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); веденням бухгалтерського обліку, а також складанням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету; станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудита у розпорядників бюджетних коштів.

Державну податкова служба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної

митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Основними завданнями Державної податкової служби є: реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів.

Державна податкова служба відповідно до покладених на неї завдань: контролює своєчасність подання платниками податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності, своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску, митних та інших платежів; здійснює контроль за дотриманням податкового і митного законодавства, законодавства щодо трансфертного ціноутворення, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого законом покладено на Державну податкову службу.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте характеристику вищого органу державного фінансового контролю в Україні.
2. Назвіть головні органи суб'єктів державного фінансового контролю.

3. Які функції вищого та головних органів державного фінансового контролю.

4. Дайте характеристику Рахункової палати як вищого органу державного фінансового контролю.

5. Назвіть контрольні повноваження Рахункової палати.

6. Назвіть основні функції Рахункової палати у сфері державного фінансового контролю.

7. Назвіть контрольні повноваження Верховної Ради України у сфері державного зовнішнього фінансового контролю.

8. Назвіть контрольні повноваження Верховної Ради України у сфері державного фінансового контролю, які здійснюються через Комітет з питань бюджету.

9. Дайте характеристику та визначте правову основу Державної служби фінансового моніторингу України.

10. Назвіть функції Державної служби фінансового моніторингу України.

Тема 3

Організація діяльності Державної служби фінансового моніторингу України

1. Необхідність та передумови створення Держфінмоніторингу
2. основні завдання і функції Держфінмоніторингу
3. Структура та організація міжнародної діяльності
4. Стратегія розвитку Держфінмоніторингу

1. Необхідність та передумови створення Держфінмоніторингу

Відповідно до Міжнародних Стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) [29-та Рекомендація] та Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [ст. 12], яка ратифікована Україною 17.11.2010 р., у кожній країні має функціонувати підрозділ фінансової розвідки (ПФР), який є національним центром для отримання та аналізу

повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів і фінансування тероризму, та для розповсюдження результатів цього аналізу.

Згідно із Законом України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) є органом, уповноваженим Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки (ПФР, Financial Intelligence Unit, FIU).

Правовий статус

Держфінмоніторинг створено як підрозділ фінансової розвідки – призначений для протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Держфінмоніторинг належить до різновидів фінансової розвідки так званого «адміністративного типу».

Держфінмоніторинг створений та розпочав свою діяльність у 2002 р. у складі Міністерства фінансів України у статусі Державного департаменту фінансового моніторингу.

З 2005 р. Держфінмоніторинг є центральним органом виконавчої влади.

Указом Президента України від 15.06.2006 № 526/2006 встановлена символіка Держфінмоніторингу.

Емблема та прапор Держфінмоніторингу

2. Основні завдання і функції Держфінмоніторингу

Обов'язки, права, функції та повноваження Держфінмоніторингу визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та Положенням про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537.

Діяльність Держфінмоніторингу спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України.

До основних завдань і функцій Держфінмоніторингу відноситься:

- реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення;
- забезпечення функціонування та розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- проведення національної оцінки ризиків;
- налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; - забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Ключова роль Держфінмоніторингу полягає в тому, що він відпрацьовує отримані від суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомлення про підозрілі фінансові операції і передає правоохоронним і розвідувальним органам України узагальнені матеріали у разі наявності підозр щодо відмивання коштів чи фінансування тероризму.

Держфінмоніторинг активно співпрацює з провідними міжнародними організаціями та установами, які опікуються питаннями протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, такими як FATF, Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Європейський Союз, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Егмонтська група підрозділів фінансових розвідок, Організація Об'єднаних Націй та ін.

У рамках співробітництва з Радою Європи експерти Держфінмоніторингу, починаючи з 2002 р. на постійній основі беруть участь у Пленарних засіданнях Комітету MONEYVAL.

На сьогодні Держфінмоніторинг співпрацює з більш ніж 150 підрозділами фінансових розвідок інших країн та отримує від іноземних партнерів інформацію, яка може бути пов'язана з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

У сфері управління Держфінмоніторингу функціонує Державний заклад післядипломної освіти «Академія фінансового моніторингу». Ця навчальна установа на безперервній основі здійснює підвищення кваліфікації спеціалістів регуляторних, правоохоронних, розвідувальних органів, суддів та фахівців приватного сектору.

Державна служба фінансового моніторингу України (далі Держфінмоніторинг) є центральним органом виконавчої влади, що координується через Міністра фінансів України. Положення про Державну службу фінансового моніторингу затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537.

Головна мета діяльності:

Реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Завдання:

-Збирання, оброблення та проведення аналізу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

-Забезпечення функціонування та розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ІСФМ);

-Налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, НБУ, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

-Забезпечення представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

-Організація та забезпечення перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з питань фінансового моніторингу у сфері боротьби з легалізацією

(відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Держфінмоніторинг утримується за рахунок коштів державного бюджету та здійснює видатки виключно в межах бюджетних асигнувань, затверджених в Державному бюджеті України на відповідний рік.

3. Структура та організація міжнародної діяльності

Однією з важливих складових діяльності Державної служби фінансового моніторингу України є налагодження співпраці з міжнародними установами та іноземними партнерами, які відповідають за організацію ефективної протидії легалізації (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВК/ФТ/ФРЗМЗ).

На сьогодні, Держфінмоніторинг активно співпрацює з Радою Європи (Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмивання коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Конференцією Сторін Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (CEST №198)), Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Егмонтською групою підрозділів фінансової розвідки, Управлінням ООН з питань наркотиків та злочинності (UNODC), Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (Координатор проектів ОБСЄ в Україні), Європейською Комісією (проект «Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні»), Організацією за демократію та економічний розвиток (ГУАМ) та іншими міжнародними партнерами.

З 2002 року представники Держфінмоніторингу на постійній основі беруть участь та представляють інтереси України на Пленарних засіданнях MONEYVAL, залучаються до типологічних досліджень та взаємних оцінок країн-членів MONEYVAL. Представник Держфінмоніторингу є членом Робочої групи MONEYVAL із взаємних оцінок в рамках процедур 5-го раунду взаємних оцінок країн-членів MONEYVAL. У 2017 році Україна пройшла 5-ий раунд взаємної

оцінки національної системи фінансового моніторингу Комітетом MONEYVAL за результатами якого Комітетом MONEYVAL у січні 2018 року було опубліковано Звіт про взаємну оцінку України.

Крім того, Держфінмоніторинг, на постійній основі, бере участь у діяльності Конференції Сторін Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (CEST №198) шляхом надання інформації про стан імплементації Україною як державою-учасницею статей зазначеної Конвенції та участі у міжнародних заходах, які проводяться під егідою Конференції.

Також, представники Держфінмоніторингу беруть участь у заходах, організованих Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), а також Держфінмоніторингом на постійній основі надається інформація на запити FATF.

З 2004 року Держфінмоніторинг є членом Егмонтської групи, яка на сьогодні поєднує підрозділи фінансових розвідок (ПФР) 170 країн світу та забезпечує обмін інформацією між її країнами-членами в розслідуванні ВК/ФТ/ФРЗМЗ.

У 2007 році Україна стала першою державою на пострадянському просторі, яку було обрано місцем проведення засідань Робочих груп Егмонтської групи. Держфінмоніторинг організував та провів у м. Київ засідання Робочих груп Егмонтської групи, участь в яких взяли 125 представників ПФР та міжнародних експертів.

Представники Держфінмоніторингу постійно беруть активну участь у діяльності Егмонтської групи, зокрема у засіданнях її Робочих груп, Пленарних засіданнях, проектній діяльності, а також здійснюють обмін інформацією з іноземними ПФР через захищений канал зв'язку (ESW) Егмонтської групи. У 2018 році Держфінмоніторинг визначено переможцем конкурсу «Найкраща справа Егмонтської групи» (25-те Пленарне засідання Егмонтської групи, м. Сідней (Австралія)).

За сприяння міжнародних організацій (Управління ООН з питань наркотиків та злочинності (UNODC)), Ради Європи, Європейської Комісії, Світового банку, МВФ, ОБСЄ, Організації за демократію та економічний розвиток (ГУАМ), ОЕСР та ін.) Держфінмоніторинг, на постійній основі, бере участь та здійснює проведення міжнародних семінарів та конференцій за участю міжнародних експертів – представників підрозділів фінансових розвідок інших країн, правоохоронних органів, державних регуляторів, суддів та інших учасників системи.

Так, в рамках розбудови інституційної спроможності у сфері ПВК/ФТ/ФРЗМЗ, з 2017 року Держфінмоніторинг активно співпрацює з Європейською Комісією в рамках проекту «Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні».

З метою зміцнення потенціалу системи фінансового моніторингу протидіяти ВК/ФТ/ФРЗМЗ, Держфінмоніторинг, на постійній основі, співпрацює з Координатором проектів ОБСЄ в Україні в рамках щорічних проектів у зазначеній сфері.

Будучи однією з найрозвиненіших фінансових розвідок світу та маючи високу репутацію, Держфінмоніторинг постійно надає консультативну допомогу підрозділам фінансових розвідок інших країн світу щодо розвитку та вдосконалення їх національних систем ПВК/ФТ/ФРЗМЗ. Як приклад, фінансові розвідки Білорусі, Вірменії, Молдови, Киргизії, Казахстану, Азербайджану, та Таджикистану, яким Держфінмоніторинг надавав спонсорську допомогу, стали повноправними членами Егмонтської групи підрозділів фінансової розвідки.

СТРУКТУРА Державної служби фінансового моніторингу України

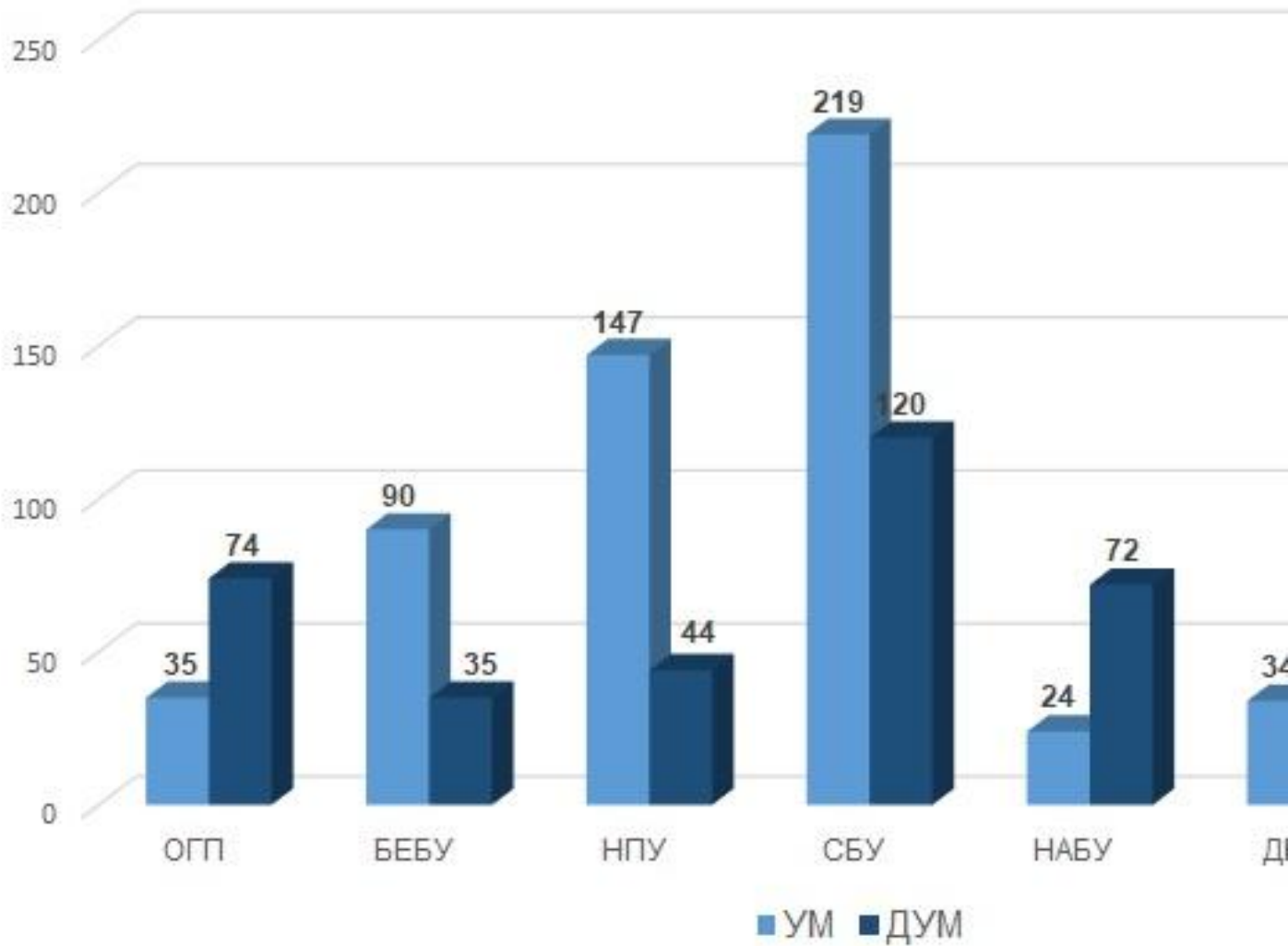

Підрозділи (працівники), що забезпечують діяльність за окремими напрямками:

- Юридичне управління
- Управління міжнародного співробітництва
- Управління планування, виконання бюджету, бухгалтерського обліку та роботи з персоналом
- Управління контролю та адміністративно-господарської діяльності

- Сектор режиму та безпеки
- Відділ аналітичного забезпечення роботи керівництва

Статистика щодо переданих Держфінмоніторингом у
та додаткових узагальнених матеріалів до правоохоронних
органів у 2022 році

Тема 4. Організація фінансового контролю в системі Державної казначейської служби України

1. Характеристика контрольної діяльності ДКСУ
2. Заходи впливу ДКСУ за порушення бюджетного законодавства
3. Пріоритетні напрями діяльності Державної казначейської служби України на 2023 рік

1.Характеристика контрольної діяльності ДКСУ

Згідно зі статтею 112 Бюджетного кодексу Державна казначейська служба здійснює контроль за:

1) веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і втрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності;

2) бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету;

3) відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету;

4) відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);

5) відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням.

Контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень бюджету здійснюється у процесі обслуговування дохідної частини бюджетів органами Державної казначейської служби на стадіях зарахування, повернення помилково та надмірно зарахованих коштів, розмежування надходжень між рівнями бюджетів та фондами, при наданні дотації вирівнювання місцевим бюджетам та перерахуванні міжбюджетних трансфертів. Щодо здійснюваного органами Державної казначейської служби контролю в процесі казначейського обслуговування бюджетів за видатками, то

варто зазначити, що він базується на великій кількості тісно взаємопов'язаних контрольних процедур.

У процесі контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів органи Державної казначейської служби в частині виконання бюджету за видатками здійснюють:

- попередній контроль - на етапі реєстрації зобов'язань розпорядників бюджетних коштів, особливо на стадії схвалення та дозволу на витрачання державних коштів. Контроль передуює здійсненню операцій надходження й витрачання коштів і є найважливішим етапом роботи органів Державної казначейської служби;

- поточний контроль - у процесі оплати рахунків розпорядників бюджетних коштів та одержувачів шляхом перевірки відповідності платіжних документів затвердженим кошторисам бюджетних установ. Цей контроль постійно здійснюється Державною казначейською службою України, котра як зберігач державних коштів зобов'язана забезпечити ефективне й раціональне їх використання відповідно до програми уряду;

- контроль після здійснення видатків та проведення операцій, який дає змогу упевнитися, що всі операції у бухгалтерському обліку розпорядника коштів відображено правильно, зобов'язання взяті у межах доведених асигнувань, дані бухгалтерського обліку казначейства відповідають даним обліку розпорядника.

Функцію внутрішнього контролю на рівні Державної казначейської служби України виконує управління внутрівідомчого контролю та аудиту, а у регіональних управліннях Державної казначейської служби України відділи внутрівідомчого контролю та аудиту. Під системою внутрішнього казначейського контролю слід розуміти сукупність процедур, які забезпечують достовірність та повноту інформації, яка передається керівництву Державної казначейської служби, дотримання положень нормативних актів при здійсненні операцій щодо виконання бюджетів. Внутрішній контроль розподіляється на

службу внутрішньою аудиту і систему бухгалтерського та адміністративної (операційного) контролю.

Функції служби внутрішнього аудиту зводяться до наступного:

- забезпечення достовірності та повноти інформації, якою оперують органи Державної казначейської служби;
- перевірка ефективності та достовірності бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів;
- додержання внутрішніх та зовнішніх нормативних та законодавчих актів у процесі виконання органами Державної казначейської служби державною та місцевих бюджетів та забезпечення чіткого виконання розпоряджень органів влади щодо управління та використання бюджетних коштів:
- оптимальне використання бюджетних коштів (реалізація ідеї виділення і оплата рахунків тільки тим розпорядникам, які зареєстрували свої фінансові зобов'язання в органах Державної казначейської служби);
- координація відносин Державної казначейської служби України з органами Державної фінансової інспекції, що здійснюють зовнішній контроль за їх роботою;
- залагодження конфлікту інтересів, що може виникнути між органами Державної казначейської служби України з розпорядниками коштів в процесі виконання державного та місцевих бюджетів;
- підтримання позитивного іміджу органів Державної казначейської служби.

Ефективність казначейського контролю полягає у тому, що він надає можливість запобігти вчиненню порушення законодавства на етапах забезпечення обліку бюджетних асигнувань та контролю за їх дотриманням, консолідації, інформації про зобов'язання розпорядників коштів, відкриття бюджетних асигнувань.

Варто зазначити, що органи Державної казначейської служби є єдиними виконавцями контролю на етапі реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань та поточного контролю у процесі прийняття до виконання платіжних доручень

розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів при виконанні бюджетів і здійснюють цей контроль не вибірково, а на регулярній основі.

Державною казначейською службою України (далі – Казначейство) прийнято рішення про початок оцінювання корупційних ризиків у діяльності Казначейства.

2. Заходи впливу ДКСУ за порушення бюджетного законодавства

Інформація щодо наданих органами Державної казначейської служби України розпорядникам (одержувачам) бюджетних коштів попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства

В межах повноважень, передбачених статтею 112 Бюджетного кодексу України, за порушення бюджетного законодавства органи Державної казначейської служби України застосовують до учасників бюджетного процесу заходи впливу визначені статтею 117 Бюджетного кодексу України.

На виконання статті 112 та вимог статті 117 Бюджетного кодексу України органами Казначейства у січні – грудні 2022 року за оперативними даними попереджено 32 619 порушень бюджетного законодавства, допущених розпорядниками та одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів на загальну суму 16 565,1 млн грн, у тому числі:

державний бюджет:

у процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань надано 4 534 попереджень на загальну суму 8 016,9 млн грн;

при прийнятті до виконання платіжних доручень – 469 попереджень на загальну суму 75,2 млн грн;

місцеві бюджети:

у процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань надано 26 233 попереджень на загальну суму 8 375,8 млн грн;

при прийнятті до виконання платіжних доручень – 1 383 попереджень на загальну суму 97,2 млн гривень.

Крім цього, в процесі подання кошторисів та інших документів, що застосовуються при виконанні бюджету, у разі недотримання порядків відкриття

(закриття) рахунків, подання фінансової і бюджетної звітностей та інших випадках порушення бюджетного законодавства по державному та місцевих бюджетах надано 8 644 попередження на суму 247 289,3 млн гривень.

Інформація щодо усунутих розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів порушень, зафіксованих у попередженнях про неналежне виконання бюджетного законодавства

У січні – грудні 2022 року за оперативними даними розпорядниками та одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів усунуто 30 654 порушень бюджетного законодавства на загальну суму 16 229,7 млн грн, у тому числі:

державний бюджет:

в процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань усунуто 4 363 порушень на загальну суму 7 999,5 млн грн;

при прийнятті до виконання платіжних доручень – 456 порушень на 74,4 млн грн;

місцеві бюджети:

в процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань усунуто 24 488 порушень на загальну суму 8 059,8 млн грн;

при прийнятті до виконання платіжних доручень – 1 347 порушень на 96,0 млн гривень.

Крім цього, усунуто 8 032 порушень на суму 11 218,8 млн грн, зафіксованих органами Державної казначейської служби України у попередженнях про неналежне виконання бюджетного законодавства в процесі подання кошторисів та інших документів, що застосовуються при виконанні державного та місцевих бюджетів, у разі недотримання порядків відкриття (закриття) рахунків, подання фінансової і бюджетної звітностей та інших випадках порушення норм бюджетного законодавства.

3. Пріоритетні напрями діяльності Державної казначейської служби України на 2023 рік

1. Здійснення заходів щодо впровадження платіжних інструментів системи електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП) нового покоління на базі міжнародного стандарту ISO 20022 (далі – СЕП-4):

доопрацювання інформаційних систем Казначейства (АС «Є-Казна», АС «Є-Казна Доходи»), зокрема, практичне застосування рекомендацій Національного банку України для забезпечення участі у безперервності функціонування СЕП-4 та проведенні міжбанківських розрахунків, внутрішніх платежів у національній валюті в СЕП-4 та внутрішній платіжній системі Казначейства;

моніторинг та внесення змін до організаційно-розпорядчих документів, що регулюють регламент роботи Казначейства у СЕП та внутрішній платіжній системі Казначейства у зв'язку із врахуванням практичного досвіду запровадження СЕП-4.

2. Виконання Казначейством та органами Казначейства повноважень щодо казначейського обслуговування бюджетних коштів та коштів інших клієнтів в умовах воєнного стану.

3. Забезпечення в умовах воєнного стану функціонування інформаційно-обчислювальної та внутрішньої платіжної систем Казначейства, вжиття заходів щодо захисту інформації, яка обробляється органами Казначейства.

4. Забезпечення функціонування резервного майданчика Казначейства, територіально віддаленого від міста Києва, а саме:

підтримка робочого стану обладнання, яке задіяне у функціонуванні віддаленого резервного майданчика;

резервування (дублювання), підтримка в актуальному стані інформаційних ресурсів (систем);

забезпечення проведення міжбанківських розрахунків і внутрішніх платежів Казначейства в СЕП та внутрішній платіжній системі Казначейства з віддаленого резервного майданчика.

5. Здійснення заходів щодо створення автоматизованої системи для формування та ведення в електронному вигляді справ з юридичного оформлення рахунків клієнтів органів Казначейства:

опрацювання законодавства щодо можливості формування та ведення в електронному вигляді справ з юридичного оформлення рахунків клієнтів органів Казначейства;

підготовка технічного завдання для формування та ведення в електронному вигляді справ з юридичного оформлення рахунків клієнтів органів Казначейства.

6. Удосконалення системи дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство» в частині подання окремих електронних документів та документів в електронній формі, передбачених нормативно-правовими актами, через систему дистанційного обслуговування «Клієнт казначейства – Казначейство».

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть мету створення Державної казначейської служби.
2. Які повноваження Державної казначейської служби щодо контролю за виконанням державного бюджету?
3. Які контрольні функції виконують органи Державної казначейської служби?
4. Охарактеризуйте основні етапи казначейського контролю.
5. Які види контролю здійснюють органи ДКСУ.

Тема 5. Організація діяльності Державної аудиторської служби України

1. Історія створення та розвитку ДАСУ
2. Основні завдання та заходи державного фінансового контролю з боку органів ДАСУ
3. Зміст та принципи діяльності Державної аудиторської служби України

1. Історія створення та розвитку ДАСУ

Державна аудиторська служба України — [центральный орган виконавчої влади](#) у формі інспекції, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.^[3]

До складу органів Державної аудиторської служби України належать Держаудитслужба та її міжрегіональні територіальні органи: Північний офіс Держаудитслужби, Північно-східний офіс Держаудитслужби, Південний офіс Держаудитслужби, Західний офіс Держаудитслужби, Східний офіс Держаудитслужби.

Держаудитслужба та її міжрегіональні територіальні органи є юридичними особами публічного права, вони мають печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки та рахунки в органах Державної казначейської служби України.

Нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність органів Держаудитслужби, є Бюджетний кодекс України^[4], Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»^[5], постанова Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2016 року № 43 «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України»^[6] тощо.

Історія служби державного фінансового контролю нерозривно пов'язана з історією становлення державності як складова її фінансової безпеки.

Входячи до складу Російської імперії, Україна не мала власних органів фінансового контролю. Контрольні функції, як і на території Росії, виконувало згідно з Положенням про місцеві контрольні установи в імперії від 3 січня 1866 року Управління державного контролю, яке працювало при Міністерстві фінансів. У такому вигляді цей орган фінансового контролю проіснував до 1919 року.

Керівники молодій Українській державі усвідомлювали надзвичайно важливу роль контрольних функцій Міністерства фінансів, Державної

скарбниці і банків. Тому за часів Директорії був створений спеціальний апарат Державного контролера з надзвичайними правами і повноваженнями.

З цього часу до 1937 року органи фінансового контролю неодноразово реорганізовувались, але функції фінансового контролю залишилися незмінними.

З 1937 до 1956 року фінансовий контроль в Україні здійснювало Контрольно-ревізійне управління Наркомату, пізніше Міністерство фінансів СРСР. У 1956 році Контрольно-ревізійне управління було створене у складі Мінфіну України.

Після здобуття Україною незалежності виникла потреба у підвищенні ролі державного фінансового контролю, і у 1993 році прийнято Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні».

Указом Президента України від 27.08.2000 № 1031 «Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи»^[7] **Головному контрольно-ревізійному управлінню України** надано статус центрального органу виконавчої влади.

Відповідно до Указу Президента України від 09.12.2010 № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»^[7] **Головне контрольно-ревізійне управління України** реорганізовано у **Державну фінансову інспекцію України**.

28 жовтня 2015 року на базі Державної фінансової інспекції України постановою Уряду створена **Державна аудиторська служба України**¹

Постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 року № 879 «Про внесення змін до схеми спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України»^[9] внесено зміни до схеми спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», які передбачають спрямування

та координацію діяльності Держаудитслужби через Міністра фінансів України. До цього Держаудитслужба підпорядковувалась Міністру Кабінету Міністрів України.

Відповідно до рішення Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 року Мінфін мав здійснити заходи щодо оптимізації функцій та повноважень, структури та чисельності органів Держаудитслужби шляхом: підготовки змін до актів Уряду щодо передачі повноважень з формування політики у сфері державного фінансового контролю від Держаудитслужби до Мінфіну;

перегляду інструментарію здійснення державного фінансового контролю в частині проведення переважно інспектування за ризик-орієнтовним вибором об'єктів;

забезпечення скорочення штатної чисельності працівників органів Держаудитслужби на 30 відсотків, оновлення їх кадрового складу та перегляд структури таких органів;

удосконалення Держаудитслужбою своїх інформаційно-аналітичних систем для оперативного та ефективного здійснення функції державного фінансового контролю.^[10]

Указом Президента України від 8 листопада 2019 року № 837/2019^[11] Кабінету Міністрів України доручено до 30 червня 2020 року вжити заходів щодо забезпечення створення в установленому порядку нового органу державного фінансового контролю, який здійснюватиме аналіз інформації щодо використання державних ресурсів і контрольні заходи за високоризиковими операціями, шляхом реформування Державної аудиторської служби України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 р. № 113 утворено комісію з реорганізації Держаудитслужби^[12].

Положення про Офіс фінансового контролю затверджене Урядом України 19 лютого 2020 року.^[13]

Постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 182 «Деякі питання органів державного фінансового контролю» Уряд України ліквідував як юридичні особи публічного права міжрегіональні територіальні органи

Держаудитслужби. Також внесено зміни щодо планування заходів державного фінансового контролю. Так плани передбачено складати на піврічний період (до цього було передбачено щоквартальне планування). Проте надалі Держаудитслужба повернулася до щоквартального планування.^{[14][15]}

Натомість передбачено утворення міжрегіональних територіальних органів Офісу фінансового контролю (проект постанови розміщено на вебсторінці Держаудитслужби).^{[16][17]}

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2020 р. № 446^[18] Буграка Ігоря Михайловича звільнено з посади голови Офісу фінансового контролю відповідно до частини першої статті 87_1 Закону України «Про державну службу».^[19] Натомість 26 квітня 2020 року оголошено конкурс на зайняття посади Голови Держаудитслужби.^[20]

29 квітня 2020 року Уряд України призначив на посаду Голови Держаудитслужби экс-заступника міністра фінансів Геннадія Пліса.^[21]

Надалі Уряд України своєю постановою від 20 травня 2020 р. № 388^[22] **відмінив** рішення про реорганізацію Державної аудиторської служби та вирішив ліквідувати Офіс фінансового контролю.

2. Основні завдання та заходи державного фінансового контролю з боку органів ДАСУ

Відповідно до Положення про Державну аудиторську службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2016 року № 43^[6] основними завданнями Держаудитслужби є: забезпечення реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю; (у кінці 2019 року функція формування політики, яка була в Держаудитслужби, була передана до Мінфіну)^[29]

здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів;

надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг.

Окрім того, відповідно до Порядку функціонування національної системи управління та контролю за виконанням спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014—2020, затвердженого постановою Уряду України від 11 липня 2018 р. № 554, Держаудитслужба виконує окремі завдання щодо контролю за використання коштів бенефіціарів за програмами прикордонного співробітництва.^[30]

Також відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2019 р. № 1038 Про запровадження системи управління та контролю за виконанням Угоди про фінансування Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube — CCI 2014TC16M6TN001) Держаудитслужба визначена національним органом контролю за реалізацією Дунайської транснаціональної програми (Interreg V-B Danube — CCI 2014TC16M6TN001). Відповідно посадові особа Держаудитслужби виступають у ролі «відповідального контролера», та уповноважені на проведення перевірок здійснених витрат (контролю першого рівня), які задекларовані бенефіціаром (партнером) проекту, бенефіціаром технічної допомоги в електронній моніторинговій системі, що охоплюють адміністративні, фінансові, технічні та фізичні аспекти операцій, здійснених в рамках реалізації проектів.^[31]

Заходи державного фінансового контролю.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»^[5] (Закон) державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівлі.

Інспектування

Інспектування здійснюється органом державного фінансового контролю у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів

порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб.

Результати ревізії викладаються в акті. (ст. 4 Закону^[51])

Основним документом, який регламентує цей захід державного фінансового контролю є Порядок проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 № 550^[32].

державний фінансовий аудит

Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі органом державного фінансового контролю фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті. (ст. 3 Закону^[51])

перевірка закупівель

Перевірка закупівель у замовників проводиться за місцезнаходженням юридичної особи, що перевіряється, чи за місцем розташування об'єкта права власності, щодо якого проводиться перевірка, і полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання замовником законодавства про закупівлі. Результати перевірки закупівель викладаються в акті перевірки закупівель. (ст. 5 Закону^[51])

Основним документом, який регламентує цей захід державного фінансового контролю є Порядок проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 631^[41]

моніторинг закупівлі

відповідно до ст. 5 Закону^[51] моніторинг закупівлі проводиться в порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі» (ст. 8)^[42].

Згідно Закону України «Про публічні закупівлі» моніторинг процедури закупівлі — аналіз дотримання замовником законодавства у сфері публічних закупівель під час проведення процедури закупівлі, укладення договору про закупівлю та протягом його дії з метою запобігання порушенням законодавства у сфері публічних закупівель;^[42]

3. Зміст та принципи діяльності Державної аудиторської служби України

Відповідно до Положення про Державну аудиторську службу України (затвердженого постановою Кабінеті Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43), Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба) є **центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.**

Місія Державної аудиторської служби України:

Забезпечення економічного добробуту країни шляхом реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Основні принципи діяльності Держаудитслужби:

- 1.) верховенство права
- 2.) законність
- 3.) професіоналізм
- 4.) прозорість
- 5.) політична неупередженість
- 6.) незалежність
- 7.) конфіденційність
- 8.) доброчесність

Базові засади діяльності:

- захист реальних (не формальних) державних інтересів
- виявлення втрат (збитків) та їх відшкодування
- попередження фінансових порушень та їх наслідків
- оперативність реагування на економічні загрози державі

- ризикоорієнтований підхід до планування
- мінімізація втручання в діяльність об'єктів контролю
- висока якість доказової бази, невідворотність відповідальності за вчинені

порушення

Завдання

Завданням Держаудитслужби є реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю, здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, досягнення економії бюджетних коштів, внесення Міністру фінансів пропозицій щодо формування державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Основна функція:

Реалізація державного фінансового контролю шляхом здійснення:

- інспектування (ревізії)
- перевірки закупівель
- моніторингу закупівель
- державного фінансового аудиту

Стратегічні цілі

Ціль 1. Сприяння ефективному державному управлінню шляхом посилення урядового державного фінансового контролю за найбільш ризиковими сферами

Основні пріоритети:

- виявлення зловживань у фінансовій сфері, що впливають на фінансову безпеку держави
- сприяння ефективному та прозорому здійсненню публічних закупівель
- недопущення зловживань з ресурсами місцевих бюджетів

Ціль 2. Посилення інституційної спроможності органів Держаудитслужби на центральному та місцевому рівнях

Основні пріоритети:

- удосконалення законодавства у сфері державного фінансового контролю

- запровадження ефективної системи управління та контролю якості заходів державного фінансового контролю
- впровадження сучасних ІТ-рішень в діяльність

Тема 6 Організація податкового контролю в системі органів Державної податкової служби України

1. Організація діяльності та історія створення ДПС України
2. Завдання і функції ДПС у сфері контролю за дотриманням податкового законодавства
3. Правові засади діяльності ДПС України
4. Стратегічні цілі діяльності Державної податкової служби України на 2022 – 2024 роки

1. Організація діяльності та історія створення ДПС України

Державна податкова служба України (ДПС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі - єдиний внесок).

Служба реалізує:

- державну податкову політику;
- державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

ДПС у своїй діяльності керується Конституцією, Податковим кодексом і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Попередні відомства

- Головна державна податкова інспекція Української РСР (1990—1994)
- Головна державна податкова інспекція України, ГДПІ (1994—2000)
- Державна податкова адміністрація України, ДПА (2000—2012)
- Державна податкова служба України (2011—2012)
- Міністерство доходів і зборів (2012—2014)
- Державна фіскальна служба (2014—2019)

Створення нової податкової служби

18 грудня 2018 — рішення про розділення Державної фіскальної служби на податкову та митну служби^[6].

- 6 березня 2019 — затверджено положення про орган.
- 17 травня 2019 — реєстрація юридичної особи, платника податків
- 27 червня 2019 — рішення про утворення територіальних органів^[7]
- 21 серпня 2019 — початок роботи ДПС України.

ДПС з метою організації своєї діяльності:

1) здійснює добір кадрів в апарат ДПС та на посади керівників і заступників керівників її територіальних органів, організовує роботу з підготовки та підвищення кваліфікації працівників апарату ДПС, її територіальних органів;

2) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції і контроль за дотриманням вимог антикорупційного законодавства в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

3) організовує роботу апарату ДПС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери її управління;

4) координує та контролює діяльність територіальних органів ДПС та організовує їх взаємодію з державними органами та органами місцевого самоврядування;

5) надає територіальним органам ДПС методичну і практичну допомогу в організації роботи, проводить перевірку стану такої роботи;

б) забезпечує охорону державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності, кіберзахист, технічний та криптографічний захист інформації і здійснює контроль за його станом;

7) забезпечує згідно із законодавством надання державним органам інформації з реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС;

8) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, спільно з відповідними центральними органами виконавчої влади контроль за використанням державних коштів, передбачених для реалізації проектів, виконання програм, зокрема міжнародних;

9) здійснює комплекс заходів для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності ДПС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери її управління;

10) організовує планово-фінансову роботу в апараті ДПС та її територіальних органах, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

11) бере участь у формуванні пропозицій до державного замовлення на підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у сфері державної податкової справи в установленому законодавством порядку;

12) організовує роботу з ведення діловодства та архівного зберігання документів відповідно до встановлених правил;

13) організовує інформаційно-аналітичне забезпечення ДПС та автоматизацію її діяльності;

14) забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики щодо державної таємниці та захисту інформації, контроль за її збереженням у ДПС, а також мобілізаційну підготовку, мобілізацію та контроль за здійсненням таких заходів;

15) забезпечує самопредставництво ДПС та її територіальних органів у судах через Голову ДПС, а також без окремого доручення Голови ДПС через його заступників та державних службовців самостійних структурних підрозділів апарату ДПС та її територіальних органів відповідно до положень про такі підрозділи, які забезпечують самопредставництво інтересів ДПС та її територіальних органів в судах без окремого доручення Голови ДПС.

2. Завдання і функції ДПС у сфері контролю за дотриманням податкового законодавства

Основними завданнями ДПС є:

1) реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування:

державної податкової політики;

здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів;

державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального;

державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску;

державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону.

ДПС відповідно до покладених на неї завдань:

1) вносить в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, наказів Мінфіну, а також подає Міністрові фінансів на погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи виконавчої влади;

2) розробляє проекти законів України, проекти актів Президента України, Кабінету Міністрів України, проекти наказів Мінфіну та пропозиції щодо інших нормативно-правових актів з питань, що належать до сфери діяльності ДПС, та в установленому порядку подає їх Міністру фінансів;

3) розробляє та подає пропозиції щодо форм податкових декларацій (розрахунків), звітності та інших документів;

4) здійснює контроль за дотриманням вимог податкового законодавства, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

5) здійснює контроль за правомірністю бюджетного відшкодування податку на додану вартість;

6) здійснює податковий контроль за встановленням відповідності умов контрольованих операцій принципу “витагнутої руки”;

6-1) здійснює податковий контроль за контрольованими іноземними компаніями;

7) здійснює реєстрацію та веде облік платників податків, платників єдиного внеску, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням, проводить диференціацію платників податків;

8) забезпечує достовірність та повноту ведення обліку платників податків (платників єдиного внеску), об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням;

9) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб - платників податків, інших реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС, а також реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;

10) здійснює контроль за дотриманням виконавчими комітетами сільських, селищних рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, порядку прийняття та обліку податків і зборів від платників податків, своєчасністю і повнотою перерахування зазначених сум до бюджету;

11) забезпечує ведення обліку податків, зборів, платежів та єдиного внеску;

12) здійснює адміністрування податків, зборів, платежів, єдиного внеску, у тому числі проводить відповідно до законодавства перевірки та звірки платників податків (платників єдиного внеску);

13) контролює своєчасність подання платниками податків (платниками єдиного внеску) передбаченої законом звітності (декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів), своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків, зборів, платежів, єдиного внеску;

14) застосовує до платників податків (платників єдиного внеску) передбачені законом фінансові (штрафні) санкції (штрафи) за порушення вимог податкового законодавства чи законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

15) складає стосовно платників податків - фізичних осіб та посадових осіб платників податків - юридичних осіб протоколи про адміністративні правопорушення та виносить постанови у справах про адміністративні правопорушення у порядку, встановленому законом;

16) застосовує до банків, інших фінансових установ, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентів електронних грошей, які не подали відповідним контролюючим органам ДПС в установленій законом строк повідомлення про відкриття або закриття рахунків/електронних гаманців платників податків чи розпочали здійснення видаткових операцій за рахунком/електронним гаманцем платника податків до отримання повідомлення відповідного територіального органу ДПС про взяття рахунка/електронного гаманця на облік у ДПС, фінансові (штрафні) санкції (штрафи) в установленому Податковим кодексом України розмірі;

18) здійснює погашення податкового боргу, стягнення своєчасно ненарахованих та/або несплачених сум єдиного внеску та інших платежів, контроль за справлянням яких покладено на податкові органи;

18-1) забезпечує ведення та оприлюднення Реєстру керівників платників податків - боржників;

19) організовує роботу та здійснює контроль за проведенням роботи з розстрочення, відстрочення та реструктуризації грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також недоїмки із сплати єдиного внеску;

20) приймає рішення про розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також про перенесення строків сплати розстрочених, відстрочених сум або їх частки, повідомляє Мінфіну про прийняті рішення та здійснює їх погодження з Мінфіном у випадках та порядку, визначених законодавством;

21) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, списання безнадійного податкового боргу та недоїмки із сплати єдиного внеску;

22) організовує роботу та здійснює контроль за застосуванням арешту майна платників податків, що мають податковий борг, та/або зупинення

видаткових операцій на їх рахунках/електронних гаманцях у банку, іншій фінансовій установі, небанківському надавачу платіжних послуг/емітенті електронних грошей;

23) організовує роботу з виявлення, обліку, зберігання, оцінки, розпорядження безхазяйним майном, а також іншим майном, що переходить у власність держави, та з обліку, попередньої оцінки, зберігання майна, вилученого та конфіскованого за порушення податкового законодавства;

24) забезпечує стягнення сум простроченої заборгованості суб'єктів господарювання перед державою (Автономною Республікою Крим, обласною радою чи міською територіальною громадою) за кредитами (позиками), залученими державою (Автономною Республікою Крим, обласною радою чи міською територіальною громадою) або під державні (місцеві) гарантії, а також за кредитами з бюджету (включаючи плату за користування такими кредитами (позиками) та пеню) в порядку, визначеному Податковим кодексом України та іншими законами, включаючи погашення такої заборгованості за рахунок майна цього суб'єкта господарювання;

25) організовує роботу та здійснює контроль за застосуванням до платників податків (платників єдиного внеску) процедур банкрутства відповідно до законодавства з питань банкрутства;

26) звертається до суду у випадках, передбачених законом;

27) здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання з виробництва спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, з оптової торгівлі спиртом, оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями, тютюновими виробами і рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, та контроль за таким виробництвом та обігом; здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання з виробництва пального, з оптової, роздрібною торгівлі та зберігання пального і контроль за таким виробництвом та обігом;

28) організовує роботу, пов'язану із замовленням марок акцизного податку, їх зберіганням, продажем, відбором зразків з метою проведення експертизи щодо

їх автентичності та здійсненням контролю за наявністю таких марок на пляшках (упаковках) з алкогольними напоями і пачках (упаковках) тютюнових виробів, ємностях (упаковках) з рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, під час їх транспортування, зберігання і реалізації;

29) здійснює контроль за виробництвом, обігом та реалізацією підакцизних товарів, за їх цільовим використанням, забезпечує міжгалузеву координацію у цій сфері;

30) здійснює прийняття декларацій про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію), встановлені виробником або імпортером, та узагальнення відомостей, зазначених у таких деклараціях, для організації роботи та контролю за повнотою обчислення і сплати акцизного податку;

31) здійснює заходи щодо запобігання та виявлення порушень вимог законодавства у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального;

32) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять роздрібну торгівлю тютюновими виробами, тютюном, промисловими замінниками тютюну та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, вимог законодавства щодо максимальних роздрібних цін на такі вироби, встановлених виробниками або імпортерами таких виробів;

33) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять оптову або роздрібну торгівлю алкогольними напоями, вимог законодавства щодо мінімальних оптово-відпускних або роздрібних цін на такі напої;

34) проводить роботу, пов'язану з посиленням боротьби з незаконним виробництвом, переміщенням, обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пального та інших підакцизних товарів (продукції);

35) організовує реєстрацію та облік реєстраторів розрахункових операцій, що застосовуються для реєстрації розрахункових операцій за товари (послуги), реєстрацію розрахункових книжок, книг обліку розрахункових операцій;

36) проводить контрольні розрахункові операції до початку перевірки платника податків щодо дотримання ним порядку проведення розрахункових операцій та застосування реєстраторів розрахункових операцій;

37) здійснює контроль за дотриманням встановлених законом строків проведення розрахунків в іноземній валюті, за додержанням порядку приймання готівки для виконання платіжних операцій (крім приймання готівки банками), порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

42) вживає заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму у випадках та межах повноважень, передбачених законом;

50) підтверджує статус податкового резидента України;

51) організовує та здійснює взаємодію та обмін інформацією з компетентними органами іноземної юрисдикції (держави, території) згідно із законодавством, міжнародними договорами України, у тому числі автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки для податкових цілей відповідно до Загального стандарту звітності та належної перевірки інформації про фінансові рахунки, який включає коментарі до нього (Common Standard on Reporting and Due Diligence for Financial Account Information (CRS), схваленого Радою Організації економічного співробітництва та розвитку 15 липня 2014 р., звітами у розрізі країн міжнародних груп компаній (CbC) та автоматичний обмін інформацією відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для поліпшення виконання податкових правил і застосування положень Закону США "Про податкові вимоги до іноземних рахунків" (FATCA), здійснює міжнародне співробітництво у податковій сфері;

52) вносить пропозиції та розробляє проекти міжнародних договорів України з питань оподаткування, укладає в установленому порядку міжнародні договори відповідно до наданих повноважень; забезпечує виконання зобов'язань за міжнародними договорами України з питань, що належать до компетенції ДПС;

53) здійснює контроль та забезпечує надання допомоги у стягненні податкового боргу в міжнародних правовідносинах за запитами компетентних органів іноземних держав;

54) забезпечує виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, з питань, що належать до компетенції ДПС;

55) проводить аналіз та здійснює управління ризиками з метою визначення форм і обсягів податкового контролю;

56) здійснює перегляд рішень територіальних органів ДПС у встановленому законодавством порядку;

57) виконує функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління;

58) погоджує рішення НКЦПФР щодо встановлення ознак фіктивності емітента цінних паперів, а також щодо встановлення порядку визначення емітента цінних паперів таким, що відповідає ознакам фіктивності;

59) здійснює сервісне обслуговування платників податків (платників єдиного внеску), зокрема надає адміністративні послуги;

60) забезпечує розвиток, впровадження та технічне супроводження інформаційно-комунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур, організовує впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання, забезпечує функціонування електронного кабінету;

61) взаємодіє та здійснює обмін інформацією з органами державної влади та отримує інформацію, документи і матеріали від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від

форми власності та їх посадових осіб, зокрема від органів, які забезпечують ведення відповідних державних реєстрів (кадастрів);

62) забезпечує надання кваліфікованих електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;

63) забезпечує взаємодію інформаційних систем ДПС та Держмитслужби в режимі реального часу в установленому порядку;

64) бере участь у проведенні аналізу надходжень податків, зборів, платежів, визначених Податковим кодексом України, Законом України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування”, вивченні впливу макроекономічних показників і змін законодавства на надходження податків, зборів, платежів, розробленні пропозицій щодо збільшення їх обсягу та зменшення втрат бюджету;

65) здійснює моніторинг виконання показників розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами, затверджених фінансовими планами державних підприємств, господарських організацій, у статутному капіталі яких є корпоративні права, що належать державі, їх дочірніми підприємствами;

66) подає Мінфіну пропозиції до Бюджетної декларації та проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік та їх реалізації, а також прогнозних надходжень єдиного внеску;

67) складає звітність щодо стану розрахунків платників податків із бюджетом та сплати єдиного внеску, а також інших показників роботи за напрямками діяльності ДПС;

68) інформує органи державної влади про стан розрахунків платників з бюджетами та сплати єдиного внеску;

69) здійснює прийом громадян, розгляд звернень (запитів) громадян, платників податків (платників єдиного внеску), органів державної влади, правоохоронних органів, органів судової влади та інших суб’єктів права на звернення з питань, пов’язаних із діяльністю ДПС, та запитів на отримання публічної інформації;

70) надає індивідуальні податкові консультації, інформаційно-довідкові послуги з питань податкового законодавства та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

71) надає Мінфіну пропозиції щодо необхідності підготовки узагальнюючих податкових консультацій;

72) подає Мінфіну узагальнену практику застосування законодавства з питань оподаткування, законодавства з питань сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

73) формує інформаційну політику ДПС та її територіальних органів, інформує суспільство про показники роботи, напрями та підсумки діяльності ДПС у порядку та способи, передбачені законодавством;

74) оприлюднює на офіційному веб-сайті ДПС акти та інші офіційні документи та інформацію з питань, що належать до її компетенції, зокрема інформацію, яка підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства;

75) виступає засновником засобів масової інформації з питань, що належать до компетенції ДПС;

76) організовує у засобах масової інформації роз'яснювальну роботу, пов'язану із застосуванням законодавства з питань, що належать до компетенції ДПС;

77) забезпечує оприлюднення (оновлення) наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному веб-порталі ДПС та єдиному державному веб-порталі відкритих даних, в установленому законодавством порядку;

78) співпрацює з інститутами громадянського суспільства, забезпечує проведення консультацій з громадськістю, зокрема через громадську раду, з питань реалізації державної податкової політики;

79) провадить дослідження і експертну діяльність у податковій сфері;

80) організовує наукову, науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, є засновником державних підприємств, навчальних закладів та науково-дослідних установ;

82) здійснює прогнозування та планування видатків на матеріально-технічне забезпечення і розвиток діяльності ДПС;

83) здійснює відомчий контроль за додержанням вимог законодавства, виконанням службових, посадових обов'язків в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

84) здійснює внутрішній аудит, спрямований на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

84-1) інформує органи місцевого самоврядування про стан розрахунків з місцевими бюджетами;

84-2) здійснює контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати частини чистого прибутку (доходу) до бюджету державними та комунальними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких є державна та/або комунальна власність;

84-3) здійснює контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати до бюджету дивідендів на державну частку господарськими товариствами, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, а також господарськими товариствами, 50 і більше відсотків акцій (часток, паїв) яких перебувають у статутних капіталах господарських товариств, частка держави в яких становить 100 відсотків;

84-4) подає органам місцевого самоврядування звітність, визначену підпунктом 12.3.3 пункту 12.3 статті 12 Податкового кодексу України, у тому числі щодо платників податків;

84-5) здійснює заходи щодо забезпечення виконання прийнятих в установленому законом порядку рішень про застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до платників податків;

84-б) здійснює контроль за своєчасністю та повнотою сплати авансових внесків з податку на прибуток підприємств платниками податку, які провадять діяльність з торгівлі валютними цінностями у готівковій формі;

85) здійснює інші повноваження, визначені законом.

3. Правові засади діяльності ДПС України

ДПС для виконання покладених на неї завдань **має право:**

1) проводити у визначеному законодавством порядку перевірку показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування та із своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплатою всіх передбачених Податковим кодексом України податків, зборів, платежів, а також єдиного внеску, дотриманням вимог законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

2) проводити перевірку правильності та повноти визначення фінансового результату до оподаткування згідно з бухгалтерським обліком відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності;

3) визначати у передбачених Податковим кодексом України випадках суми податкових та грошових зобов'язань платників податків;

3-1) аналізувати фінансовий стан платника податків, що має податковий борг, та стан забезпечення такого боргу податковою заставою;

4) запрошувати платників податків (платників єдиного внеску) або їх представників для перевірки правильності нарахування та своєчасності сплати податків, зборів, платежів, єдиного внеску;

5) під час проведення перевірок у платників податків - фізичних осіб, а також у посадових осіб платників податків - юридичних осіб та платників єдиного внеску перевіряти документи, що посвідчують особу, а також документи, що підтверджують посаду посадових осіб та/або осіб, які фактично здійснюють розрахункові операції;

б) отримувати від платників податків (платників єдиного внеску) та надавати в межах, передбачених законом, документи в електронному вигляді;

7) запитувати та вивчати під час проведення перевірок первинні документи, що використовуються в бухгалтерському обліку, реєстри, фінансову, статистичну та іншу звітність, пов'язану з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів, виконанням вимог законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

8) вимагати під час проведення перевірок виготовлення і надання засвідчених підписом платника податків (платника єдиного внеску) або його посадовою особою та скріплених печаткою (за її наявності) копій первинних документів, які свідчать про порушення податкового законодавства та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС, та отримувати їх у платників податків (платників єдиного внеску) у встановленому Податковим кодексом України порядку;

9) вимагати під час проведення перевірок від посадових або службових осіб платника податків залучення повноважних осіб для спільного з працівниками ДПС зняття показань внутрішніх та зовнішніх лічильників, якими обладнані технічні пристрої, що використовуються у процесі провадження діяльності, яка перевіряється;

10) вимагати під час проведення перевірок від платників податків, що перевіряються, проведення інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки з використанням інформації та документів щодо результатів такої інвентаризації за результатами таких перевірок або під час наступних заходів податкового контролю;

11) вилучати в установленому законодавством порядку під час проведення перевірок у підприємств, установ, організацій, фізичних осіб - підприємців та фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, копії документів, що підтверджують заниження розміру заробітної плати (доходу) та інших виплат, на які нараховується єдиний внесок;

12) доступу під час проведення перевірок до територій, приміщень (крім житла громадян) та іншого майна, що використовуються для провадження

господарської діяльності та/або є об'єктами оподаткування або використовуються для отримання доходів (прибутку) чи пов'язані з іншими об'єктами оподаткування та/або можуть бути джерелом погашення податкового боргу в порядку, передбаченому Податковим кодексом України;

13) надсилати платникам податків (платникам єдиного внеску) у межах повноважень, передбачених законом, у разі виявлення порушень вимог податкового законодавства чи законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС, письмові запити щодо надання засвідчених належним чином копій документів;

14) вимагати під час проведення перевірок від керівників та інших посадових осіб підприємств, установ, організацій, а також фізичних осіб - підприємців та фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, усунення виявлених порушень законодавства;

15) порушувати в установленому законом порядку питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні податкового, бюджетного законодавства, законодавства про єдиний внесок та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

16) отримувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також від громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали щодо платників податків, а у визначених Податковим кодексом України випадках - стосовно керівників юридичних осіб або постійних представництв нерезидентів - боржників, необхідні для виконання покладених на неї завдань, а також фінансову і статистичну звітність у порядку та на підставах, визначених законом;

17) отримувати від органів виконавчої влади необхідну інформацію, пов'язану з обчисленням та сплатою податків, зборів, платежів, єдиного внеску, у випадках, передбачених законодавством, а також відомості, необхідні для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності;

18) отримувати безоплатно від платників податків, а також від Національного банку, банків, інших фінансових установ, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентів електронних грошей довідки у порядку та на підставах, що визначені Податковим кодексом України, з урахуванням законів, які визначають порядок розкриття зазначеними особами інформації, що містить банківську таємницю, таємницю надавача платіжних послуг, а на підставі рішення суду - інформацію про обсяг та обіг коштів/електронних грошей на рахунках у банку/небанківському надавачу платіжних послуг, електронних гаманцях, у тому числі про ненадходження в установлені строки валютної виручки від суб'єктів господарювання, інформацію про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком;

19) отримувати безоплатно від органів державної влади, Національного банку, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів під час виконання ними владних управлінських функцій відповідно до законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень, від юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців, самозайнятих осіб, податкових агентів, фізичних осіб інформацію, необхідну для забезпечення реєстрації та обліку платників податків (платників єдиного внеску), об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням, для формування та ведення реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС;

20) отримувати від нотаріусів на письмові запити інформацію про вступ фізичної особи у права спадкоємця з обов'язковим зазначенням повних даних про таку особу та даних про майно, отримане за правом спадкування;

21) стягувати з банків, інших фінансових установ, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентів електронних грошей, органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, пеню за несвоєчасне виконання ними рішень суду, рішень керівника органу стягнення (його заступника або уповноваженої особи) у випадках, передбачених Податковим кодексом України, та платіжних інструкцій платників податків про сплату податків, зборів, платежів;

22) вчиняти правочини, спрямовані на забезпечення виконання функцій, передбачених законодавством;

23) здійснювати щоденну обробку даних та інформації електронного кабінету, необхідних для виконання покладених на ДПС функцій з адміністрування податкового законодавства, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС, що включає, зокрема, прийняття, обробку та аналіз документів і даних платників податків (платників єдиного внеску), здійснення повноважень, передбачених законом, які можуть бути реалізовані в електронній формі за допомогою засобів електронного зв'язку;

24) залучати в установленому порядку міжнародно-технічну допомогу відповідно до міжнародних договорів України;

25) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також підприємств, установ, організацій (за погодженням з їх керівниками);

26) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції ДПС;

27) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

28) звертатися у передбачених законом випадках до суду, у тому числі щодо встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України керівників юридичних осіб або постійних представництв нерезидентів - боржників у разі невиконання податкового обов'язку щодо сплати грошових зобов'язань, що призвело до виникнення у такої юридичної особи або постійного представництва нерезидента податкового боргу;

29) користуватися у службових справах засобами зв'язку, що належать платникам податків, з їх дозволу або з дозволу посадових осіб таких платників;

30) залучати у разі потреби фахівців, експертів та перекладачів, застосовувати під час здійснення податковим керуючим повноважень, визначених Податковим кодексом України, фотозйомку та відеозапис;

31) одержувати безоплатно для ведення Єдиного реєстру податкових накладних, Єдиного реєстру акцизних накладних, формування інформаційного фонду Державного реєстру фізичних осіб - платників податків від платників податків, а також Національного банку та його установ необхідні відомості про суми доходів, виплачених фізичним особам, та утриманих з них податків, зборів, платежів; від органів, уповноважених проводити державну реєстрацію суб'єктів, видавати ліцензії на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, - про державну реєстрацію та видачу ліцензій суб'єктам господарської діяльності; від органів, що здійснюють реєстрацію фізичних осіб, - про громадян, які прибули на проживання до відповідного населеного пункту чи вибули з нього; від органів державної реєстрації актів цивільного стану - про фізичних осіб, які померли; а також одержувати безоплатно інформацію, необхідну для забезпечення реєстрації та обліку платників податків, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням;

32) одержувати безоплатно від органів статистики дані, необхідні для використання під час проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій усіх форм власності;

33) надавати відповідно до закону інформацію з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків та реєстру страхувальників органам державної влади, Пенсійному фонду України та фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування;

34) одержувати безоплатно від органів, що забезпечують ведення відповідних державних реєстрів (кадастрів), інформацію, необхідну для здійснення повноважень контролюючими органами щодо забезпечення погашення податкового боргу платника податків, у встановленому законом порядку;

35) приймати рішення про зміну основного та неосновного місця обліку великих платників податків, зняття їх з обліку та переведення до територіального органу ДПС, що здійснює податкове супроводження великих платників податків (його структурних підрозділів), та інших територіальних органів ДПС;

36) під час проведення перевірки та розгляду результатів перевірки отримувати письмові пояснення від посадових (службових) осіб з питань, що стосуються предмета перевірки, та їх документальне підтвердження, зокрема щодо провадження особою господарської діяльності без державної реєстрації;

37) одержувати пояснення від роботодавців та/або їх працівників, та/або осіб, праця яких використовується без документального оформлення, під час проведення перевірок стану дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами), дотримання податковим агентом податкового законодавства щодо оподаткування виплаченої (нарахованої) найманим особам (зокрема без документального оформлення) заробітної плати, пасивних доходів, додаткових благ, інших виплат та відшкодувань, що підлягають оподаткуванню, зокрема внаслідок неукладення платником податків трудових договорів з найманими особами згідно із законом;

37-1) відкрито застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису; відкрито здійснювати звукозапис, фото-, відеофіксацію (відеозйомку), накопичувати та використовувати таку мультимедійну інформацію (фото, відео-, звукозапис) під час проведення перевірок;

4. Стратегічні цілі діяльності Державної податкової служби України на 2022 – 2024 роки

Місія: ДПС є повністю прозорою, сучасною та технологічною податковою службою, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції

Стратегічні цілі діяльності Державної податкової служби України на 2022 – 2024 роки:

- Ефективне управління діяльністю;
- Ефективне адміністрування податків, зборів, платежів;
- Формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві;
- Протидія ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів;
- Формування кваліфікованої, ефективної та мотивованої команди.

Тема 7. Контроль ефективності використання коштів державного бюджету Рахунковою палатою України

1. Рахункова палата, як суб'єкт фінансового контролю
2. Правові засади контролю за використанням бюджетних коштів, здійснюваного Рахунковою палатою України
3. Організаційна структура апарату Рахункової палати України
4. Стратегія розвитку Рахункової палати на 2019–2024 роки

1. Рахункова палата, як суб'єкт фінансового контролю

Рахункова палата – постійно діючий орган контролю, що створюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Вона здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України. Правові основи її діяльності, статус, функції, повноваження та порядок їх здійснення визначено Законом України від 11 липня 1996 р. «Про Рахункову палату».

11 липня 1996 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Рахункову палату», який фактично дав старт роботі офіційного органу незалежного зовнішнього державного фінансового контролю.

Закон було введено в дію 22 жовтня. Саме ця дата вважається Днем Рахункової палати.

Тоді Рахункова палата отримала право контролювати лише видатки бюджету. Закон, ухвалений у 2015 році, значно змінив ситуацію і суттєво

розширив функції та повноваження Рахункової палати щодо контролю за надходженням коштів до Державного бюджету та їх використанням. І Україна отримала повноцінний вищий орган фінансового контролю - Рахункову палату, яка є відображенням державного суверенітету і демократії.

На відміну від усіх інших установ фінансового контролю в Україні, Рахункова палата працює на засадах прямих конституційних повноважень. Відповідно до ст. 98 Конституції України: «Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата. Організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом».

Рахункова палата складається з дев'яти членів, які призначаються на посади Верховною Радою України на підставі конкурсного відбору строком на 6 років.

На сьогодні функціонує 8 територіальних управлінь Рахункової палати, компетенція яких поширюється на декілька регіонів.

Очільники Рахункової палати:

1996-2011 роки - Валентин Симоненко

2012-2018 роки - Роман Магута

У березні 2018 року Верховна Рада України призначила новий склад Рахункової палати. Головою обрано **Валерія Пацкана**.

Станом на сьогодні Т.в.п. Голови Рахункової палати, Заступник Голови Рахункової палати є **Майснер Андрій Васильович**.

Завданнями Рахункової палати є:

– організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням видаткової частини Державного бюджету України, витрачанням бюджетних коштів;

– здійснення контролю за створенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, визначення ефективності та доцільності видатків державних коштів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів;

– контроль за фінансуванням загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та національно-культурного розвитку, охорони навколишнього середовища;

– контроль за додержанням законності при наданні Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України;

– контроль за законністю і своєчасністю руху коштів Державного бюджету України і коштів в установах Нацбанку України та уповноважених банків;

– аналіз установлених відхилень від показників Державного бюджету України і підготовка пропозицій щодо їхнього усунення, а також удосконалення бюджетного процесу в цілому.

Рахункова палата може виконувати й інші завдання, передбачені для неї чинним законодавством України.

Про хід виконання Державного бюджету України та стан погашення внутрішнього і зовнішнього боргу України, результати здійснення інших контрольних функцій Рахункова палата регулярно інформує Верховну Раду України.

До складу Рахункової палати входять Голова Рахункової палати та члени Рахункової палати: Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар Рахункової палати.

Рахункова палата регулярно публікує інформацію про свою діяльність у засобах масової інформації. Щорічний звіт про роботу Рахункової палати перед Верховною Радою України підлягає обов'язковому опублікуванню.

2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ, ЗДІЙСНЮВАНОВОГО РАХУНКОВОЮ ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ

**Заступник Директора Департаменту фінансового законодавства
Л.В.Юхименко**

Згідно з Лімською декларацією керівних принципів контролю, прийнятою IX Конгресом Міжнародної організації вищих органів контролю у 1997 році,

організація контролю є обов'язковим елементом управління суспільними фінансовими ресурсами, оскільки таке управління тягне за собою відповідальність перед суспільством.

Контроль є невід'ємною частиною системи регулювання, ціллю якого є виявлення відхилень від прийнятих стандартів та порушень принципів законності, ефективності та економії витрачання матеріальних ресурсів на можливо більш ранній стадії для того, щоб мати можливість прийняти відповідні заходи, в окремих випадках притягти винних до відповідальності, отримати компенсацію за нанесені збитки або здійснити заходи по запобіганню чи скороченню таких порушень.

Бюджетний кодекс України передбачає, що в Україні фінансовий контроль і аудит та оцінка ефективності використання бюджетних коштів здійснюються на всіх стадіях бюджетного процесу.

Рахункова палата є одним з органів, який має повноваження по контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Згідно з Законом України "Про Рахункову палату" Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, що утворений Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй.

Оскільки Конституцією України до повноважень Верховної Ради України належить контроль за виконанням Державного бюджету України, цей контроль парламент здійснює як безпосередньо, так і через створену ним Рахункову палату, яка контролює використання коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України.

Свою діяльність Рахункова палата здійснює самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Бюджетним кодексом України до повноважень Рахункової палати по контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення контролю:

- за використанням коштів Державного бюджету України відповідно до закону про Державний бюджет України,

- за утворенням, обслуговуванням і погашенням державного боргу України,
- за ефективністю використання та управління коштами Державного бюджету України,
- за використанням бюджетних коштів у частині фінансування повноважень місцевих державних адміністрацій та делегованих місцевому самоврядуванню повноважень органів виконавчої влади по доходах і видатках.

Законом України "Про Рахункову палату" повноваження Рахункової палати поширюються на Верховну Раду України, органи виконавчої влади, в тому числі їх апарати, Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України та інші державні органи і установи, створені згідно з законодавством України.

Рахункова палата має право контролювати також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, банки, кредитні установи, господарські товариства, страхові компанії, інші фінансові установи і їх спілки, асоціації та інші об'єднання незалежно від форм власності, об'єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації у тій частині їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України.

Згідно з зазначеним Законом Рахункова палата здійснює контроль за виконанням Державного бюджету України, фінансуванням загальнодержавних програм в частині, що стосується використання коштів Державного бюджету України; здійснює за дорученням Верховної Ради України контроль за виконанням Державного бюджету України за поквартальним розподілом доходів і видатків відповідно до показників цього бюджету, в тому числі видатків по обслуговуванню внутрішнього і зовнішнього боргу України; контролює ефективність управління коштами Державного бюджету України Державним казначейством України, законність і своєчасність руху коштів Державного бюджету України, перевіряє законність та ефективність використання фінансових ресурсів, що виділяються з Державного бюджету України на виконання загальнодержавних програм; здійснює контроль за виконанням рішень Верховної

Ради України про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України, перевіряє за дорученням Верховної Ради України відповідно до свого статусу кошторис витрат, пов'язаних з діяльністю Верховної Ради України та її апарату, допоміжних органів і служб Президента України та апарату Кабінету Міністрів України, а також витрачання коштів державними установами та організаціями, що діють за кордоном і фінансуються за рахунок Державного бюджету України.

Рахункова палата має повноваження щодо організації і проведення оперативного контролю за використанням коштів Державного бюджету України за звітний період;

проведення комплексних ревізій і тематичних перевірок по окремих розділах і статтях Державного бюджету України;

проведення експертизи проектів Державного бюджету України, а також проектів законів та інших нормативних актів, міжнародних договорів України, загальнодержавних програм та інших документів, що стосуються питань державного бюджету і фінансів України;

здійснення аналізу і дослідження порушень і відхилень бюджетного процесу, підготовки і внесення до Верховної Ради України пропозицій щодо їх усунення, а також удосконалення бюджетного законодавства в цілому;

підготовки і подання висновків до Верховної Ради України та її комітетів щодо виконання Державного бюджету України;

направлення матеріалів перевірок, ревізій та обслідувань Кабінету Міністрів України, відповідним центральним органам виконавчої влади, Національному банку України, Фонду державного майна України, підприємствам, установам і організаціям для розгляду і вжиття необхідних заходів;

порушення перед Верховною Радою України, Президентом України, а також органами виконавчої влади клопотання про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні вимог чинного законодавства України, внаслідок чого завдано матеріальної шкоди державі.

З огляду на те, що Державний бюджет України складається на основі прогнозних показників надходжень до бюджету, фактичні показники доходів можуть не співпадати з прогнозними. Факт перевиконання доходної частини Державного бюджету України згідно з Бюджетним кодексом України визнається у разі, якщо за підсумками трьох кварталів показники доходів перевищують враховані у розписі державного бюджету на відповідний період більше ніж на 15 відсотків. Факт перевиконання офіційно підтверджується офіційним висновком Рахункової палати.

Забезпечення Рахункової палати інформацією, необхідною для здійснення нею повноважень щодо контролю, передбачено рядом законодавчих актів України.

Законом України "Про Рахункову палату" встановлено, що на запити Рахункової палати в процесі здійснення нею своїх функцій всі органи державної влади і органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та їх посадові особи зобов'язані надавати інформацію, що стосується об'єктів контролю та є необхідною для здійснення перевірки, ревізії та обслідування. На вимогу Рахункової палати Національний банк України, уповноважені банки та кредитні установи, фінансові організації зобов'язані надавати посадовим особам Рахункової палати необхідні документальні підтвердження операцій і стану рахунків об'єктів, що перевіряються. Підприємства, установи та організації зобов'язані надавати на вимогу Рахункової палати довідки і копії документів щодо операцій і розрахунків з об'єктами, що перевіряються.

Посадові особи органів і підприємств, що перевіряються, у разі відмови або ухилення від своєчасного надання необхідної інформації або документації на вимогу Рахункової палати, а також за надання недостовірної інформації підлягають притягненню до відповідальності у порядку, встановленому чинним законодавством України.

Бюджетний кодекс України також передбачає надання Рахунковій палаті Державним казначейством України місячної, квартальної звітності про виконання Державного бюджету України.

Органи стягнення надають Рахунковій палаті не пізніше 12 числа місяця, наступного за звітним, звітність про фактичні надходження податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів до бюджету, про податкову заборгованість, включаючи суми недоїмки та переplat (у галузевому і територіальному розрізі, а також у розрізі джерел доходів та форм власності).

Інформацію про втрати доходів бюджету внаслідок податкових пільг, а також про суми реструктуризованої та списаної податкової заборгованості (у галузевому і територіальному розрізі, а також у розрізі джерел доходів та форм власності) і суми відстрочених та розстрочених платежів органи стягнення надають Рахунковій палаті не пізніше 35 днів після закінчення кварталу.

Головні розпорядники бюджетних коштів надають Рахунковій палаті зведену фінансову звітність про виконання кошторисів.

В свою чергу Рахункова палата за встановленими формами щоквартально подає Верховній Раді України оперативний звіт про хід виконання Державного бюджету України, в якому наводяться фактичні відомості про формування доходів і проведені витрати у порівнянні з показниками, затвердженими Законом про Державний бюджет України поточного року, і показниками за відповідний період або квартал попереднього року.

Протягом двох тижнів з дня офіційного подання Кабінетом Міністрів України річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України Рахункова палата готує висновки щодо використання коштів Державного бюджету України.

Зазначені висновки повинні містити наступну інформацію про:

дотримання закону про Державний бюджет України на відповідний рік у розрізі текстових статей, які вплинули на стан виконання державного бюджету;

оцінку впливу змін макроекономічних показників у звітному році на виконання державного бюджету;

оцінку втрат державного бюджету внаслідок дії пільг, які надавались суб'єктам господарювання по сплаті податків, зборів, інших обов'язкових платежів, а також списання та реструктуризації податкової заборгованості, фінансових санкцій та надання відстрочок у здійсненні фінансової політики держави за матеріалами Державної податкової адміністрації, Державної митної служби, інших органів стягнення;

підсумки контрольної роботи Рахункової палати за звітний рік з аналітичними висновками, огляд встановлених правопорушень (недоліків) у процесі виконання, оцінку наслідків їх негативного впливу на стан державних фінансів та пропозиції стосовно їх усунення.

Верховна Рада України розглядає звіт про виконання закону про Державний бюджет України у двотижневий термін з дня отримання висновків Рахункової палати щодо використання коштів Державного бюджету України.

Із співповіддю про виконання закону про Державний бюджет України виступає Голова Рахункової палати.

Діяльність щодо контролю за виконанням Державного бюджету України організується і проводиться Рахунковою палатою на основі річних і поточних планів, які формуються з урахуванням всіх видів і напрямів діяльності Рахункової палати та конкретних доручень Верховної Ради України, її комітетів.

До плану роботи Рахункової палати обов'язково включається виконання звернень не менш як однієї третини конституційного складу Верховної Ради України, поданих у порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України. При формуванні планів роботи Рахункової палати враховується обов'язковий розгляд звернень та пропозицій Президента України, Кабінету Міністрів України.

Позапланові контрольні заходи проводяться за рішеннями Колегії Рахункової палати на підставі постанов або протокольних доручень Верховної Ради України, звернень комітетів Верховної Ради України та запитів народних депутатів України, по яких Верховна Рада приймає рішення.

Бюджетний кодекс України передбачає також здійснення Рахунковою палатою зовнішнього контролю та аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ в частині контролю за використанням коштів Державного бюджету України.

Реалізація повноважень Рахункової палати щодо контролю за використанням бюджетних коштів згідно з Законом України "Про Рахункову палату" здійснюється через проведення нею ревізій та перевірок відповідно до функцій, визначених статтею 6 Закону України "Про Рахункову палату". Терміни, обсяги і засоби їх проведення встановлюються Рахунковою палатою. В ході перевірок та ревізій на основі документального підтвердження їх результатів, достовірності бухгалтерського обліку і фінансової звітності визначаються своєчасність і достатність взаємних розрахунків об'єкта, що перевіряється, і Державного бюджету України. Якщо перевірка чи ревізія належить до компетенції як Рахункової палати, так і іншого державного контрольного органу, вона повинна проводитися ними спільно. За підсумками проведених перевірок і ревізій складаються звіти, за достовірність яких відповідні посадові особи Рахункової палати несуть персональну відповідальність.

Про результати проведених перевірок і ревізій Рахункова палата інформує Верховну Раду України, доводить до відома керівників відповідних центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій.

Про виявлені факти порушення закону, а також заподіяння державі шкоди Рахункова палата інформує Верховну Раду України, а у разі виявлення порушень закону, що тягнуть за собою адміністративну або кримінальну відповідальність, за рішенням Колегії Рахункової палати передає відповідні матеріали до правоохоронних органів.

3. Організаційна структура апарату Рахункової палати України

Члени Рахункової палати 13

СТРУКТУРА апарату Рахункової палати:

Секретар Рахункової палати – керівник апарату

Департамент експертизи і аналізу державного бюджету, контролю його фінансування та боргу

1. Управління контролю фінансування державного бюджету та боргу
 - 1.1. відділ аудиту державних зовнішніх запозичень і боргу
 - 1.2. відділ аудиту використання коштів ЄС і країн партнерів
2. відділ з питань бюджету
3. відділ з питань макроекономіки

Департамент контролю у сфері доходів бюджету та фінансових установ

1. відділ контролю з питань адміністрування непрямих податків і зборів
2. відділ контролю з питань адміністрування ресурсних платежів та оподаткування доходів і майна
3. відділ аудиту фінансових установ та адміністрування неподаткових надходжень

Юридичний департамент

1. відділ правового супроводу діяльності Рахункової палати
2. відділ правового супроводу заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту)
3. відділ нормотворчої діяльності

Департамент контролю у сфері оборони та паливно-енергетичного комплексу

1. відділ аудиту сектору безпеки і оборони
2. відділ аудиту інформатизації та зв'язку
3. відділ аудиту з питань паливно-енергетичного комплексу

Департамент контролю органів судової влади та правоохоронної діяльності

1. відділ з питань судової влади
2. відділ з питань правоохоронної діяльності

Департамент контролю з питань АПК, використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища

1. відділ контролю з питань АПК та природних ресурсів

2. *відділ контролю природоохоронної діяльності*
3. *відділ контролю з питань надзвичайних ситуацій*

Департамент контролю публічної адміністрації та міжбюджетних відносин

1. *відділ аудиту публічної адміністрації*
2. *відділ аудиту міжбюджетних трансфертів соціального спрямування*
3. *відділ аудиту інвестиційних проектів і регіонального розвитку*

Департамент контролю гуманітарної та соціальної сфери

1. *відділ аудиту освіти, науки та інновацій*
 2. *відділ аудиту охорони здоров'я*
 3. *відділ аудиту соціальної сфери*
- 3.1. *сектор аудиту соціальної підтримки*

Департамент контролю у сфері юстиції та запобігання корупції

1. *відділ аудиту у сфері юстиції та запобігання корупції*
2. *відділ аудиту культури, спорту та інформаційної політики*
3. *відділ аудиту у сфері антимонопольної діяльності*

Департамент контролю у сфері економіки, інфраструктури та управління об'єктами державної власності

1. *відділ контролю у сфері економіки*
2. *відділ контролю у сфері інфраструктури*
3. *відділ контролю з питань управління об'єктами державної власності*

Департамент стратегічного розвитку та методології

1. *відділ стратегічного розвитку Рахункової палати*
 2. *відділ методології, стандартів та експертизи*
 3. *відділ моніторингу та контролю якості аудитів*
4. *сектор обліку та використання інформаційних ресурсів*

Управління організаційного забезпечення

1. *відділ забезпечення організації засідань Рахункової палати та контролю*
2. *відділ забезпечення внутрішніх комунікацій*
3. *відділ координації роботи територіальних управлінь*

Управління інформаційної політики

1. відділ відносин з державними органами та громадськістю
2. відділ зв'язків із засобами масової інформації (пресслужба)

Управління міжнародного співробітництва

1. відділ співробітництва з вищими органами аудиту іноземних держав
2. відділ взаємодії з міжнародними організаціями
3. відділ адаптації та імплементації міжнародних стандартів
4. сектор забезпечення діяльності робочої групи EUROSAT

Управління ІТ забезпечення

1. відділ системного адміністрування та інформаційної безпеки
2. відділ інформаційних ресурсів та телекомунікаційних систем
3. відділ зв'язку та телерадіосистем

Управління по роботі з персоналом

1. відділ добору персоналу та проходження державної служби
2. відділ забезпечення оцінювання та розвитку персоналу
3. відділ навчання персоналу та мотивації

Відділ запобігання та виявлення корупції

Сектор з режимно-секретної роботи

Фінансове управління

1. відділ бухгалтерського обліку та звітності
2. відділ планування та фінансування
3. відділ оплати праці та розрахунків з підзвітними особами

Відділ документообігу та архівної справи

1. сектор контролю
2. сектор документального забезпечення та архівної справи

Управління інфраструктури

1. відділ матеріально-технічного забезпечення
2. відділ управління майном та ресурсами
3. відділ транспортного забезпечення та логістики

Сектор внутрішнього аудиту

Сектор з питань закупівель товарів, робіт та послуг для потреб Рахункової палати

Головний спеціаліст з мобілізаційної роботи

Територіальні управління Рахункової палати (8)

Територіальне управління Рахункової палати по м. Києву, Київській, Черкаській та Чернігівській областях (у м. Київ)

1. відділ аудиту видатків
2. відділ контролю з питань доходів бюджету
3. відділ контролю міжбюджетних трансфертів

Територіальне управління Рахункової палати по Дніпропетровській та Запорізькій областях (у м. Дніпро)

1. відділ аудиту видатків
2. відділ контролю з питань доходів бюджету
3. відділ контролю міжбюджетних трансфертів

Територіальне управління Рахункової палати по Львівській, Волинській Рівненській та Тернопільській областях (у м. Львів)

1. відділ аудиту видатків
2. відділ контролю з питань доходів бюджету
3. відділ контролю міжбюджетних трансфертів

Територіальне управління Рахункової палати по Одеській, Миколаївській, Херсонській областях, Автономній Республіці Крим та м. Севастополю (у м. Одеса)

1. відділ аудиту видатків
2. відділ контролю з питань доходів бюджету
3. відділ контролю міжбюджетних трансфертів

Територіальне управління Рахункової палати по Донецькій та Луганській областях (у м. Донецьк)

1. відділ аудиту видатків
2. відділ контролю з питань доходів бюджету
3. відділ контролю міжбюджетних трансфертів

Територіальне управління Рахункової палати по Харківській, Полтавській та Сумській областях (у м. Харків)

1. *відділ аудиту видатків*
2. *відділ контролю з питань доходів бюджету*
3. *відділ контролю міжбюджетних трансфертів*

Територіальне управління Рахункової палати по Вінницькій, Житомирській, Кіровоградській та Хмельницькій областях (у м. Вінниця)

1. *відділ аудиту видатків*
2. *відділ контролю з питань доходів бюджету*
3. *відділ контролю міжбюджетних трансфертів*

Територіальне управління Рахункової палати по Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях (у м. Ужгород)

1. *відділ аудиту видатків*
2. *відділ контролю з питань доходів бюджету*
3. *відділ контролю міжбюджетних трансфертів*

4. Стратегія розвитку Рахункової палати на 2019–2024 роки

Візія й місія Рахункової палати як вищого органу аудиту в країні та її стратегічні цілі й пріоритети визначені в Стратегії розвитку Рахункової палати на 2019–2024 роки, яку затверджено рішенням Рахункової палати від 29.07.2019 № 18-1.

Розроблення Стратегії розвитку Рахункової палати на 2019–2024 роки здійснювалося за підтримки Німецького уряду через Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) та ґрунтувалося на результатах функціональної оцінки діяльності Рахункової палати, проведеної групою міжнародних експертів протягом вересня – грудня 2018 року.

Стратегія розвитку Рахункової палати на 2019–2024 роки

Вивчення теми передбачає розгляд таких питань:

1. Мета та основні завдання перевірок і ревізій.
2. Організація і планування контрольно-ревізійної роботи Рахункової палати.

3. Перевірка правомірності видання центральними органами виконавчої влади нормативно-правових актів.
4. Перевірка використання коштів державного бюджету України та загальнодержавних цільових і позабюджетних фондів.
5. Перевірка касового та фактичного виконання бюджету.
6. Перевірка використання коштів державного бюджету України підприємствами й установами.
7. Перевірка використання коштів резервного фонду Кабінету Міністрів України.
8. Контроль використання коштів загальнодержавних цільових, позабюджетних фондів та позик, наданих з бюджету.
9. Узагальнення та систематизація матеріалів контролю.
10. Виконання рішень, прийнятих за матеріалами перевірок і ревізій.

Додаткова інформація по темі

Під час розгляду перелічених питань слід користуватися Законом України «Про Рахункову палату» та Інструкцією про порядок проведення перевірок, ревізій Рахунковою палатою, затвердженою постановою Колегії Рахункової палати від 3 грудня 1999 р.

У системі органів державного фінансового контролю Рахункова палата має статус незалежного конституційного органа, який від імені Верховної Ради України і відповідно до ст. 98 Конституції України здійснює фінансовий контроль за законним, ефективним і доцільним витрачанням державних коштів. До **основних завдань** такого контролю належать:

- перевірка законності, доцільності й ефективності формування і використання державних фінансових ресурсів;
- підготовка пропозицій для поліпшення ситуації у сфері державних фінансів і бюджетного процесу на всіх його стадіях;
- виявлення фактів незаконного або неефективного використання фінансових коштів держави.

Метою перевірок і ревізій, які здійснюються Рахунковою палатою, є з'ясування уповноваженою для цього посадовою особою, фактичного стану справ на об'єкті перевірки з погляду своєчасності, повноти, об'єктивності, достовірності та доказовості виявлених фактів і зроблених оцінок щодо *законності, ефективності й доцільності* використання коштів:

- державного бюджету;
- загальнодержавних цільових, позабюджетних фондів;
- кредитів та позик, наданих Україні іноземними державами, банківськими установами та міжнародними фінансовими організаціями;
- валютних ресурсів, наданих на зворотній основі;
- кошторису Національного банку України;
- майна, яке належить до об'єктів державної власності;
- ресурсів матеріального резерву України.

Основні завдання перевірок і ревізій, здійснюваних в Управлінні справами Верховної Ради України та Адміністрації Пре-зидента України:

- перевірка дотримання Конституції України, вимог чинного бюджетного законодавства під час прийняття та видання нормативних, адміністративних, розпорядчих та інших актів і документів з питань дотримання та виконання законодавчих актів з питань бюджету, дотримання Положень про Управління справами Верховної Ради України та Адміністрацію Президента України з питань, що стосуються предмета перевірки;
- перевірка дотримання вимог чинного законодавства щодо складання кошторису, правильності та обґрунтованості кошторисних призначень, законності й ефективності спрямування та використання за цільовим призначенням коштів державного бюджету, дотримання при цьому посадовими та матеріально відповідальними особами зазначених органів державної влади актів законодавства України та правильності відображення первинних документів у бухгалтерському обліку;
- перевірка обґрунтованості розрахунків витрат на утримання апаратів зазначених державних органів, дотримання вимог актів чинного законодавства

щодо використання бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів на їхнє утримання за цільовим призначенням.

Основні завдання під час проведення перевірок і ревізій в апараті Кабінету Міністрів України, міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади:

- перевірка дотримання Конституції України, вимог актів чинного законодавства України з питань бюджету під час прийняття та видання посадовими особами чи колегіальними органами зазначених об'єктів перевірки нормативно-правових, адміністративних, розпорядчих та інших актів і документів (постанов, наказів, положень, порядків, стандартів, інструкцій тощо) з питань виконання Державного бюджету України;

- перевірка законності, доцільності й ефективності отримання, спрямування та використання коштів державного бюджету, відповідності здійснюваних фінансових операцій з коштами та іншими ресурсами державного бюджету актам чинного законодавства України з питань бюджету, правильності відображення фінансових операцій у бухгалтерському обліку;

- перевірка дотримання вимог чинного законодавства щодо складання кошторису, правильності та обґрунтованості кошторисних призначень, правильності розрахунків витрат на утримання апарату центральних органів виконавчої влади, дотримання актів чинного законодавства щодо використання бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів за цільовим призначенням.

Основні завдання під час проведення перевірок і ревізій в органах Державного казначейства України:

- перевірка законності, своєчасності та повноти виконання Державного бюджету України;

- перевірка ефективності управління бюджетними коштами та коштами позабюджетних фондів;

- перевірка законності, обґрунтованості й ефективності проведення взаємозаліків, операцій з казначейськими векселями та іншими цінними паперами;

- перевірка ефективності управління державним внутрішнім та зовнішнім боргом;
- перевірка дотримання Конституції України, актів чинного законодавства України з питань бюджету при прийнятті та виданні нормативних, адміністративних, розпорядчих та інших актів і відомчих документів (наказів, інструкцій, положень тощо) з питань організації виконання положень закону України про Державний бюджет України на відповідний рік та конкретних бюджетних призначень, передбачених цим законом;
- перевірка правильності відображення фінансових операцій у бухгалтерському обліку;
- ревізія реєстраційних рахунків та рахунків розпорядників коштів державного бюджету;
- перевірка законності й ефективності використання коштів на утримання Головного управління Державного казначейства України та його органів на місцях.

Основні завдання під час проведення перевірок і ревізій Національного банку України, уповноважених банків та кредитних установ:

- перевірка дотримання посадовими особами та колегіальними органами зазначених об'єктів Конституції України, актів чинного законодавства України, закону України про Державний бюджет України на відповідний рік при прийнятті нормативних, адміністративних, розпорядчих актів (рішень, розпоряджень, постанов, наказів, інструкцій тощо) у частині обслуговування державного бюджету та державного боргу України;
- перевірка законності складання кошторису Національного банку України, правильності й обґрунтованості розрахунків кошторисних призначень, своєчасності, повноти, законності та ефективності виконання кошторису.

Основні завдання під час проведення перевірок і ревізій бюджетних установ та організацій:

- перевірка забезпечення виконання посадовими особами та колегіальними органами зазначених установ і організацій закону України про

Державний бюджет України на відповідний рік, актів чинного законодавства з питань бюджету при здійсненні нормативної, адміністративної та розпорядчої діяльності з розроблення та видання актів (рішень, розпоряджень, наказів, інструкцій тощо) з питань використання бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів за цільовим призначенням, доцільного й ефективного їхнього витрачання;

- перевірка дотримання актів чинного законодавства під час складання кошторису витрат, правильності й обґрунтованості кошторисних призначень, своєчасності та повноти їхнього виконання, використання коштів державного бюджету за цільовим призначенням, дотримання фінансової дисципліни, правильності відображення первинних документів у бухгалтерському обліку.

Завданням перевірок і ревізій, що проводяться на підприємницьких суб'єктах, незалежно від їхніх форм власності, є з'ясування фактичного стану справ щодо дотримання положень закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, використання коштів державного бюджету за цільовим призначенням та відображення фінансових операцій у бухгалтерському обліку й звітності відповідно до актів чинного законодавства.

Терміни, об'єкти та засоби проведення перевірок (ревізій) визначаються Рахунковою палатою під час *організації і планування контрольної-ревізійної роботи*. Контрольні заходи проводяться Рахунковою палатою планово і позапланово.

Планові перевірки (ревізії) здійснюються на підставі річних і поточних (піврічних, квартальних) планів роботи Колегії Рахункової палати та її департаментів і підрозділів.

До **плану роботи** Рахункової палати обов'язково включаються такі пункти:

- виконання звернень не менш як однієї третини конституційного складу Верховної Ради України, поданих відповідно до Регламенту Верховної Ради України;
- розгляд звернень та пропозицій Президента України, Кабінету Міністрів України.

Позапланові перевірки і ревізії проводяться за рішенням Колегії Рахункової палати на підставі постанов або протокольних доручень Верховної Ради України, звернень комітетів Верховної Ради України та запитів народних депутатів України, за якими Верховна Рада України приймає рішення, звернень та пропозицій Президента України, Кабінету Міністрів України.

Перед проведенням перевірки (ревізії) департамент Рахункової палати, відповідальний за її проведення, на підставі затверджених планів робіт та рішень колегії Рахункової палати про проведення позапланових контрольних заходів розробляє *проект* програми перевірки (ревізії) на основі аналізу:

- інформації, документації, нормативно-правової бази, яка стосується предмета перевірки (ревізії) та її об'єктів і яка є в департаменті, а також отриманої від інших департаментів та структурних підрозділів Рахункової палати інформації щодо характеристики предмета й об'єктів перевірки (ревізії);
- даних щодо бюджетних призначень та фактичного фінансування з державного бюджету згідно з чинною бюджетною класифікацією, наданих контрольно-аналітичними департаментами й управліннями Рахункової палати;
- (у разі потреби) висновку департаменту правового забезпечення діяльності Рахункової палати щодо правового механізму регулювання питань, які є предметом перевірки, та діяльності об'єктів перевірки щодо використання бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів;
- інформації, отриманої від інших контрольних та правоохоронних органів, щодо раніше проведених ними контрольних та інших заходів на визначених Рахунковою палатою об'єктах перевірки (ревізії) тощо.

Програма перевірки (ревізії) складається відповідно до чинного законодавства і з урахуванням внутрішніх нормативних документів Рахункової палати та визначає: мету проведення перевірки (ревізії) та її предмет; перелік об'єктів і конкретних питань, які підлягають перевірці (ревізії) з урахуванням особливостей предмета; термін проведення перевірки (ревізії) та складання звіту про її результати; перелік базових нормативно-правових актів, що регулюють предмет перевірки (ревізії); планові трудовитрати та склад контрольної групи.

Програма перевірки (ревізії) підписується директором відповідального за проведення перевірки (ревізії) департаменту та затверджується головою Рахункової палати, першим заступником, заступником голови, а в разі потреби — Колегією Рахункової палати.

На підставі програми перевірки (ревізії) директором департаменту підписується доручення на право проведення перевірки (ревізії), у якому зазначаються назва контрольного заходу, термін проведення перевірки (ревізії), посадова особа, яка очолює контрольно-ревізійну групу, склад контрольно-ревізійної групи.

У процесі перевірок (ревізій) на основі документального підтвердження їхніх результатів, достовірності бухгалтерського обліку й фінансової звітності визначаються своєчасність і достатність взаємних розрахунків об'єкта, що перевіряється, і державного бюджету. Посадові особи Рахункової палати не мають права втручатися в оперативну діяльність об'єктів, що перевіряються, а також оприлюднювати свої висновки до завершення перевірок (ревізій) та оформлення їхніх результатів актом, який затверджується Колегією Рахункової палати.

Перевірки (ревізії), що належать до компетенції інших державних контрольних органів, проводяться Рахунковою палатою спільно з цими органами. Крім того, Рахункова палата в межах своєї компетенції може залучати до участі у здійсненні контрольно-ревізійної діяльності державні контрольні органи та їхніх представників, а також має право на договірних засадах залучати до проведення перевірок і ревізій недержавні аудиторські служби та окремих висококваліфікованих спеціалістів.

Про результати проведених перевірок (ревізій) Рахункова палата інформує Верховну Раду України, доводить до відома керівників відповідних центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій. У разі виявлення істотних порушень закону, що тягнуть за собою адміністративну або кримінальну відповідальність, матеріали перевірок (ревізій) за рішенням Колегії Рахункової палати передаються правоохоронним органам.

Перевірка правомірності видання центральними органами виконавчої влади нормативно-правових актів починається з вивчення нормативно-правових, адміністративних, розпорядчих та інших актів, виданих посадовими особами чи колегіальними органами об'єкта перевірки (ревізії) з питань виконання Державного бюджету України, для визначення їхньої відповідності Конституції України, актам чинного законодавства, положенням закону України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Перевірка правомірності видання Кабінетом Міністрів України або іншим центральним органом виконавчої влади нормативно-правових актів, які змінюють положення закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, видатки державного бюджету або регулюють питання використання інших коштів, контроль за використанням яких належить до повноважень Рахункової палати, здійснюється в такій **послідовності**:

1. В апараті Кабінету Міністрів України або в центральному органі виконавчої влади виявляються факти видання неправомірних актів, а також з'ясовуються обставини та причини видання таких актів, зокрема наявність фінансово-економічного обґрунтування Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України і відповідних правових служб, пропозицій щодо покриття проведених витрат, копії листів, клопотань тощо.

2. Визначається коло посадових осіб об'єкта перевірки, причетних до підготовки та видання неправомірного нормативного, адміністративного, розпорядчого чи іншого акта.

3. Суми, використання яких передбачалося нормативним документом, порівнюються з фактично перерахованими, та з'ясовуються причини відхилень.

4. Перевіряється цільове використання виділених коштів та проводяться зустрічні перевірки на об'єктах використання цих коштів.

5. Проводиться аналіз впливу та наслідків прийнятого нормативного акта на виконання Державного бюджету України в цілому та окремих статей закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

Проведення *перевірки використання коштів Державного бюджету України та загальнодержавних цільових і позабюджетних фондів* спрямоване на визначення законності, доцільності й ефективності використання коштів державного бюджету, коштів загальнодержавних цільових і позабюджетних фондів, а також правильності відображення фінансових операцій у бухгалтерському обліку в цілому.

Основні напрями перевірки:

1. Перевірка наявності єдиного кошторису доходів і видатків та законності, обґрунтованості та своєчасності його складання й затвердження.

2. Перевірка правомірності списання на витрати грошових коштів і матеріальних цінностей за кожною зі статей кошторису, наявності належно оформлених касових, банківських, інших бухгалтерських документів та їхньої достовірності.

3. Перевірка стану збереження грошових коштів і матеріальних цінностей та правильності ведення їхнього обліку.

4. Оцінка правильності встановлення і застосування посадових окладів (ставок) заробітної плати, доплат, надбавок та премій відповідно до чинних нормативних актів, а також цільового використання коштів, отриманих з державного бюджету на покриття заборгованості із заробітної плати та інших соціальних виплат.

5. Перевірка ефективності використання бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів здійснюється на підставі вивчення правових та фінансово-економічних обґрунтувань потреб їхнього виділення та використання (бізнес-планів, листів, клопотань тощо) і порівняння отриманого й очікуваного результатів витрачання коштів.

6. Перевірка канцелярських і поштово-телеграфних витрат, виходячи з потреби максимальної ощадливості в їхньому використанні.

7. Перевірка доцільності та законності витрат на придбання і ремонт основних засобів об'єкта перевірки.

8. Перевірка дотримання встановлених лімітів на утримання службових легкових автомобілів, правильності застосування норм витрат пальномастильних матеріалів, заповнення маршрутних листів, використання автотранспорту за призначенням.

9. Виявлення фактів нецільового використання отриманих з державного бюджету коштів: на приховане кредитування суб'єктів підприємницької діяльності та здійснення госпрозрахункової діяльності й залучення з цією метою бюджетних коштів на укладання різних угод, спрямування бюджетних коштів на депозитні рахунки замість витрачання їх на першочергові та невідкладні заходи. Перевірка законності формування та правильності використання спеціальних коштів, оцінка стану розрахункової дисципліни, зокрема дебіторської і кредиторської заборгованості.

10. Перевірка законності й обґрунтованості проведення розрахунків із застосуванням векселів Держказначейства України та цільового використання векселів з дотриманням при цьому інтересів бюджету.

До **основних порушень** фінансової дисципліни за матеріалами проведення перевірок використання коштів державного бюджету України та загальнодержавних цільових і позабюджетних фондів належать:

а) видання нормативних, адміністративних, розпорядчих чи інших актів, якими порушуються норми закону про Державний бюджет України на відповідний рік, інші акти чинного законодавства щодо використання бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів;

б) витрати бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів на утримання апарату міністерства понад затверджений кошторис у межах загальних асигнувань за системою цього міністерства, у тому числі за рахунок коштів, виділених на утримання підвідомчих організацій;

в) приписки до фактично виконаних робіт з капітального ремонту приміщень і споруд унаслідок неправильного застосування розцінок і зайвого списання матеріалів;

г) витрачання коштів державного бюджету і позабюджетних фондів на придбання зайвого та непотрібного інвентарю.

Перевірка касового й фактичного виконання бюджету, фінансово-господарської діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, яка стосується використання коштів державного бюджету, здійснюється за такими основними напрямками:

1. перевіряється виконання цими органами виконавчої влади завдань щодо забезпечення законного та ефективного використання коштів державного бюджету, загальнодержавних цільових, позабюджетних фондів;

2. перевіряється фінансовий стан галузі, кількість збиткових підприємств і організацій, розрахунки з бюджетом, загальний розмір дебіторської та кредиторської заборгованості;

3. оцінюється розмір коштів, отриманих з державного бюджету на фінансування цільових комплексних науково-технічних програм, та перевіряється, чи не було фактів припинення робіт за окремими загальнодержавними програмами, визначаються причини припинення робіт та обсяги витрачених на ці програми бюджетних коштів;

4. з'ясовується, чи отримувалися за рішенням Кабінету Міністрів України кредити та які їхні розміри, спрямування і використання, чи не було порушень порядку їхнього використання;

5. контроль правомірності спрямування за призначенням сум коштів, отриманих у зв'язку з державною реєстрацією та видачею суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на здійснення окремих видів діяльності;

6. перевіряється правильність і ефективність використання іноземної валюти, її конвертації і витрачання;

7. обстеження стану контролю за збереженням та ефективним використанням державного майна, закріпленого за організаціями та підприємствами галузі;

8. контроль доцільності й ефективності використання коштів на капітальні вкладення, обґрунтованості витрачання коштів на капітальний та поточний ремонт;

9. виявлення фактів незаконного використання коштів державного бюджету на створення підприємств, організацій, проведення благодійних заходів тощо;

10. перевірка законності й обґрунтованості проведення розрахунків шляхом взаємозаліків заборгованості та казначейськими векселями;

11. визначення правомірності укладення угод та проведення розрахунків у вільно конвертованій валюті;

12. контроль правильності витрачання коштів на утримання апарату управління.

Основні напрями *перевірки використання підприємствами й установами коштів державного бюджету України:*

1. перевірка витрачання бюджетних коштів за цільовим призначенням;

2. перевірка законності використання коштів, отриманих з державного бюджету, та з'ясування, чи привело їхнє витрачання до очікуваного результату. З цією метою досліджуються правові, фінансово-економічні та інші обґрунтування (висновки, бізнес-плани, листи, клопотання тощо). Результат, який передбачалося досягти внаслідок використання коштів, порівнюється з досягнутим результатом;

3. виявлення фактів безгосподарності, марнотратства, непродуктивного витрачання бюджетних коштів і матеріальних цінностей та перерахування бюджетних коштів на депозитні рахунки та рахунки комерційних структур;

4. визначення кількості рахунків, відкритих в установах банків, та ретельна перевірка каси, касових і банківських операції щодо руху бюджетних коштів;

5. виявлення заборгованості внаслідок нестач, розтрат і крадіжок бюджетних коштів та коштів позабюджетних фондів, яка обліковується за бухгалтерським обліком підприємства, та визначення причин її утворення й заходів, що вживалися до відшкодування цієї заборгованості.

Під час *перевірки використання коштів з резервного фонду Кабінету Міністрів України* необхідно:

1. перевірити наявність нормативного документа (постанови, розпорядження) Кабінету Міністрів України, обґрунтувань виділення коштів, поданих міністерствами, іншими органами державної виконавчої влади, висновків Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України щодо законності та економічної доцільності виділення коштів для фінансування видатків за рахунок резервного фонду Кабінету Міністрів України;

2. визначити коло причетних до підготовки, прийняття та видання незаконних рішень посадових осіб об'єкта перевірки;

3. з'ясувати причини прийняття та підписання актів, які суперечать чинному законодавству, та визначити посадових осіб, відповідальних за прийняття цих рішень;

4. з'ясувати обставини та причини відхилень сум, які були передбачені нормативним документом Кабінету Міністрів України і фактично перераховані Головним управлінням Державного казначейства України;

5. перевірити цільове використання виділених коштів, наявність затверджених програм, титульних списків, кошторисів, угод тощо та провести зустрічні перевірки на об'єктах використання цих коштів;

6. перевірити, чи не використовувалися кошти на інші цілі (депозити тощо), чи не було фактів використання цільових коштів не за призначенням, визначити причини цього, розміри коштів та причетних до таких порушень посадових осіб;

7. перевірити, чи поверталися залишки невикористаних коштів резервного фонду після закінчення робіт до державного бюджету і як здійснювався контроль за надходженням та використанням цільових коштів.

Основні напрями контролю використання коштів загальнодержавних цільових та позабюджетних фондів:

1. оцінка ефективності та економічної обґрунтованості проектів, що фінансуються із загальнодержавних цільових та позабюджетних фондів, та визначення їхньої пріоритетності;
2. перевірка наявності відповідних документів (угод, програм, кошторисів), які мають своєчасно оформлятися і затверджуватися;
3. аналіз структури видатків відповідно до вимог нормативних актів.

Перевіряючи бюджетні позички (кредити), які надані установам і організаціям, необхідно:

1. проаналізувати умови надання та обґрунтованість розмірів бюджетних позичок, а також перевірити пакет документів на їхнє отримання;
2. проаналізувати дотримання інтересів державного бюджету при укладанні угод, гарантії і можливості повернення, доцільність надання цих позичок;
3. перевірити відповідність рішень про надання позичок чинному законодавству з питань бюджету та вимогам закону України про Державний бюджет України на відповідний рік;
4. перевірити спрямування видатків на погашення та обслуговування бюджетних позичок, проаналізувати розмір витрат з виплати відсотків у порівнянні з рівнем інфляції, перевірити відображення цих операцій у бухгалтерському обліку;
5. перевірити цільове спрямування коштів, отриманих у формі бюджетних позичок, законність, доцільність і ефективність їхнього використання;
6. перевірити дотримання термінів повернення бюджетних позичок, з'ясувати, чи існує прострочена заборгованість та які вживаються заходи щодо її погашення.

За результатами перевірок, що здійснюються Рахунковою палатою, складається **довідка** або **акт**, а за результатами ревізії — акт у трьох примірниках, який підписується всіма членами контрольно-ревізійної групи, керівником та головним бухгалтером об'єкта перевірки, а за їхньої відсутності — особами, що їх заміщають. Один примірник довідки (акта) залишається керівнику об'єкта

перевірки, а за його відсутності — посадовій особі, що його заміщає, під розписку.

У разі відмови керівника або іншої відповідальної посадової особи об'єкта перевірки (ревізії) від підписання довідки (акта) керівник контрольно-ревізійної групи засвідчує це спеціальним записом на довідці (акті) з обов'язковим зазначенням дати, часу й обставин отримання відмови чи періоду, протягом якого від керівника об'єкта перевірки чи посадової особи, що його заміщає, не отримано письмової відповіді.

За наявності незгоди керівника об'єкта перевірки (ревізії) з фактами та їхнім обґрунтуванням, викладеним у довідці (акті), він протягом п'яти робочих днів подає конкретні, аргументовані письмові зауваження стосовно питань, з якими не погоджується. Зазначені зауваження мають бути розглянуті та перевірені перевіряльниками протягом **п'яти робочих днів**. Результати перевірки викладаються окремою довідкою і підписуються керівником контрольної групи. Зауваження і довідка про результати їхньої перевірки додаються до довідки (акта) перевірки чи акта ревізії і є їхніми невід'ємними частинами. Відмова від підписання довідки (акта) не припиняє її подальшого розгляду. Керівник, головний бухгалтер, інша відповідальна посадова особа об'єкта перевірки не допускаються до ознайомлення з довідкою чи актом, не підписаних перевіряльниками.

У довідці перевірки, акті ревізії мають бути зазначені такі дані:

1. Підстава, мета, предмет перевірки, ревізії; висновки щодо законності, своєчасності, доцільності виділення коштів, їхнього цільового використання за конкретною програмою, ефективності використання коштів; об'єкти перевірки, ревізії; фактичні трудовитрати в людино-годинах; посадові особи Рахункової палати та залучені Рахунковою палатою особи, які брали участь у проведенні перевірки, ревізії.

2. Період, за який проводиться перевірка чи ревізія.

3. Перелік нормативних, адміністративних, розпорядчих актів та інших досліджених під час перевірки, ревізії відомчих документів, які не відповідають актам чинного законодавства.

4. Перелік вивчених об'єктів, дані яких порівнювалися з даними документів.

5. Перелік документів і матеріалів, у наданні яких перевіряльникам було відмовлено, із зазначенням причин відмови, інших фактів, що перешкождали роботі, із зазначенням конкретних посадових осіб, які вдалися до таких дій, з посиланням на складені про це акти.

6. Перелік усіх фактів порушення чинного законодавства з питань виконання Державного бюджету України, загальнодержавних цільових, позабюджетних фондів, обставини та причини їхнього вчинення з посиланням на повну назву, дату прийняття, конкретні положення законів та інших нормативних актів, вимоги яких були порушені, обґрунтування причин скоєння цих правопорушень та встановлення конкретних посадових осіб об'єкта перевірки, ревізії, які до цього причетні.

7. Перелік усіх фактів нецільового та неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів державного бюджету з посиланням на оформлені довідки, акти, з обов'язковим зазначенням розміру шкоди, завданої державному бюджету, із зазначенням конкретних посадових осіб, причетних до цього.

8. Перелік усіх фактів недостач, розкрадань, привласнення грошових коштів, цінних паперів, матеріальних цінностей, підробок, інших зловживань, обставин та причин їхнього скоєння із зазначенням кола причетних до цього посадових осіб.

9. Розмір заподіяних збитків державному бюджету та причини їхнього виникнення.

10. Прізвища та посади конкретних осіб, винних у скоєнні правопорушень.

Оформлення результатів контрольних заходів, що проводяться Рахунковою палатою, ґрунтується на додержанні таких *принципів*: об'єктивності,

достовірності, обґрунтованості, ясності та вичерпності опису виявлених фактів і даних.

Прийняття рішень за матеріалами перевірок і ревізій здійснюється насамперед шляхом розгляду звітів на засіданнях Колегії Рахункової палати.

Звіти складаються за підсумками проведених перевірок, ревізій і за їхню достовірність несуть персональну відповідальність відповідні посадові особи Рахункової палати. Постанови та висновки Колегії Рахункової палати, що приймаються та затверджуються за результатами розгляду звітів, направляються об'єктам, які перевірялися, для відповідного реагування (вжиття заходів для усунення виявлених порушень, відшкодування збитків, завданих державі, та притягнення винних осіб до відповідальності, передбаченої чинним законодавством України).

Постанови та висновки Колегії Рахункової палати мають бути розглянуті в установленій нею термін, але не пізніше **15 календарних днів** з дня їхнього отримання. Про заходи реагування на отримані постанови й висновки Колегії Рахункової палати повідомляють негайно.

Про наслідки розгляду на Колегії Рахункової палати результатів перевірок, ревізій, про факти порушення закону, а також заподіяння шкоди державі, привласнення грошових або матеріальних ресурсів Рахункова палата інформує Верховну Раду України або її комітети.

У разі виявлення фактів порушення чинного законодавства Рахункова палата надсилає **листи** Президенту України, Кабінету Міністрів України, іншим органам виконавчої влади про необхідність притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні чинного законодавства України та заподіянні матеріальної шкоди інтересам держави.

Якщо під час проведення перевірок, ревізій виявлені факти привласнення коштів державного бюджету, інших матеріальних цінностей, факти корупції та інших зловживань, пов'язаних з використанням зазначених коштів, і за скоєння яких передбачено притягнення до кримінальної відповідальності, за рішенням

Колегії Рахункової палати матеріали перевірок, ревізій передаються до Генеральної прокуратури України у визначеному порядку.

У разі виявлення істотних порушень фінансової дисципліни, невиконання посадовими особами об'єктів перевірок (ревізій) установлених законодавством України вимог щодо збереження, використання об'єктів державного майна, бюджетних коштів, у зв'язку з чим державі або юридичним особам заподіяні матеріальні збитки, Колегія Рахункової палати порушує питання перед керівником цього об'єкта або органами прокуратури про подання цивільних позовів на винних посадових осіб і сама вживає заходів, передбачених чинним законодавством.

Якщо вжитими заходами не забезпечено повне усунення виявлених порушень, то посадові особи Рахункової палати, які проводили перевірки, ревізії, готують керівництву перевіреного об'єкта за підписом голови Рахункової палати вимогу про усунення виявлених порушень та вжиття заходів щодо притягнення посадових осіб, винних у невиконанні або неналежному виконанні законних вимог Рахункової палати, до відповідальності або вживають інших заходів впливу, передбачених чинним законодавством.

Департаменти, відповідальні за проведення перевірок і ревізій систематично вивчають та узагальнюють матеріали перевірок, ревізій і на підставі цього вносять пропозиції до Колегії Рахункової палати, а в разі потреби — до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення актів чинного законодавства, організації проведення перевірок, ревізій, усунення причин і умов, що призвели до порушень чинного законодавства.

Додатково:

Рахункова палата в Україні і Польщі

<https://iaa.org.ua/articles/reporting-and-control-how-the-accounting-chamber-functions-in-ukraine-and-poland/>

Тема 8. Організація та проведення внутрішнього аудиту органів місцевого самоврядування

1. Мета та основні завдання внутрішнього (відомчого) фінансового контролю.
2. Особливості організації внутрішнього фінансового контролю.
3. Особливості проведення перевірок органами внутрішнього фінансового контролю.
4. Узагальнення та систематизація матеріалів відомчого фінансового контролю.

Обов'язкове впровадження системи внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту в органах місцевого самоврядування визначено Законом № 2646-VIII від 6 грудня 2018 року, яким внесено зміни до ст. 26 Бюджетного кодексу України. Основні засади здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та деякі питання здійснення внутрішнього аудиту унормувала Постанова КМУ № 1062 від 12 грудня 2018 року.

Відповідно до Бюджетного кодексу, **внутрішній контроль** — це комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів, мети, завдань, планів, вимог як очолюваного ним владного органу, так і підпорядкованих підприємств, установ та організацій.

З цього визначення стає зрозумілим, що у внутрішньому контролі насамперед є певний суб'єкт контролю — керівник, і певний об'єкт контролю — всі процеси всередині організації. Керівник повинен мати можливість їх контролювати, тобто отримувати сигнали і якимось чином впливати на ці процеси.

Вищезазначеною Постановою КМУ визначено 5 блоків, які повинні бути відображені у внутрішніх документах органу влади: внутрішнє середовище, управління ризиками, заходи контролю, інформація та комунікація, моніторинг.

У Бюджетному кодексі **внутрішній аудит** визначено як діяльність, спрямовану на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю,

запобігання фактам незаконного, неефективного використання бюджетних коштів.

Для його здійснення розпорядник бюджетних коштів в особі керівника утворює самостійний структурний підрозділ внутрішнього аудиту, що є підпорядкованим і підзвітним безпосередньо такому керівнику.

Внутрішній фінансовий контроль — це діяльність контрольно-ревізійних підрозділів, спрямована на забезпечення міністерств, інших центральних органів виконавчої влади достовірною інформацією про використання об'єктами контролю фінансових ресурсів, на оцінку ефективності їхньої господарської діяльності, виявлення в ній відхилень, що перешкоджають законному й ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва та на запобігання їм.

Метою здійснення внутрішнього фінансового контролю є:

- перевірка фінансово-господарської діяльності, забезпечення цільового та ефективного використання бюджетних коштів і збереження державного майна, економного використання фінансових і матеріальних ресурсів, виконання планових завдань, достовірності ведення бухгалтерського обліку;
- забезпечення усунення порушень фінансової дисципліни, відшкодування заподіяних збитків;
- ужиття заходів для запобігання фінансовим порушенням.

Головним завданням внутрішнього фінансового контролю є здійснення державного контролю за витрачанням фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, їхнім збереженням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності на підпорядкованих підприємствах, організаціях і установах та ефективністю їх господарювання, розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у майбутньому.

Основними завданнями при проведенні контрольно-ревізійними підрозділами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та їхніх структурних підрозділів ревізій і перевірок є:

1. оцінка обґрунтованості бюджетних запитів, дотримання фінансово-бюджетної, кошторисної дисципліни, забезпечення збереження і цільового використання бюджетних коштів та коштів державних цільових фондів;
2. контроль збереження і використання державного майна;
3. перевірка ефективності використання матеріальних і фінансових ресурсів, своєчасності документального оформлення господарських операцій, повноти виявлення та мобілізації внутрішньогосподарських резервів, виявлення причин непродуктивних витрат і втрат;
4. оцінка економічного стану підприємств, установ та організацій, результатів виконання виробничих і фінансових планів;
5. перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності, своєчасності й повноти відображення в обліку фінансових, кредитних та розрахункових операцій, а також законності їхнього здійснення, виконання зобов'язань перед бюджетом і кредиторами;
6. перевірка додержання порядку формування, установлення та застосування цін і тарифів;
7. контроль стану виконання заходів, спрямованих на усунення недоліків, виявлених попередньою ревізією (перевіркою);
8. перевірка додержання встановленого порядку закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти;
9. оцінка виконання інших завдань з питань, визначених наказами керівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади відповідно до їхньої специфіки, у межах компетенції контрольно-ревізійного підрозділу.

В органах місцевого самоврядування створення контрольно-ревізійних підрозділів і організація здійснення внутрішнього фінансового контролю на комунальних підприємствах, в установах та організаціях проводиться відповідно до Порядку здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю, затвердженого постановою КМУ від 22

Права, обов'язки та відповідальність посадових осіб контрольно-ревізійних підрозділів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та їхніх територіальних органів .

Крім того, посадові особи контрольно-ревізійних підрозділів міністерств і інших центральних органів виконавчої влади та їхніх територіальних органів *мають право*:

1. перевіряти на об'єктах контролю результати виконання планів, кошторисів, грошові, фінансові, бухгалтерські та інші документи, наявність коштів і цінностей, а в разі виявлення підрбок та інших зловживань — вилучати необхідні документи на термін до закінчення ревізії (перевірки), залишаючи у справі акт вилучення та копії або реєстри вилучених документів;

2. перевіряти правильність списання сировини, палива, інших матеріальних цінностей, спожитої тепло- та електроенергії на витрати виробництва, повноту оприбуткування готової продукції, списання відходів, а також вимагати від керівника об'єкта контролю здійснення контрольних обмірів обсягів виконаних робіт чи контрольного запуску сировини у виробництво;

3. вимагати від керівника об'єкта контролю проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, перевірки наявних коштів і розрахунків, у разі потреби опечатувати каси та касові приміщення, склади, комори, сховища, архіви;

4. одержувати від посадових осіб об'єктів контролю письмові пояснення з питань, що виникають під час проведення ревізій (перевірок).

Термін проведення ревізії (перевірки) має не перевищувати 30 робочих днів. Цей термін може бути продовжений з дозволу керівника органу, який призначив ревізію (перевірку).

Результати ревізії (перевірки) оформляються **актом (довідкою про перевірку)** за підписом керівника ревізійної групи (ревізора), керівника й головного бухгалтера (бухгалтера) об'єкта контролю.

У разі виникнення заперечень або зауважень стосовно акта ревізії (довідки про перевірку) керівник чи головний бухгалтер об'єкта контролю в день

передання акта (довідки про перевірку) на ознайомлення роблять про це застереження перед своїми підписами і не пізніше ніж через 5 днів подають свої письмові пояснення або зауваження.

Акти ревізій (довідки про перевірку) подаються керівнику міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, їхнього територіального органу, а також з дозволу відповідного керівника — Головки КРУ чи його територіальним підрозділам на їхню обґрунтовану вимогу.

Контрольно-ревізійні підрозділи складають і подають щокварталу до 5 числа місяця, що настає за звітним періодом, *звітність та узагальнену інформацію про виявлені факти порушень фінансової дисципліни та вжиття заходів щодо їхнього усунення.*

Планування діяльності з внутрішнього аудиту

1. Діяльність з внутрішнього аудиту провадить підрозділ внутрішнього аудиту відповідно до затверджених керівником установи планів діяльності з внутрішнього аудиту в установі.

2. Планування діяльності з внутрішнього аудиту здійснює підрозділ внутрішнього аудиту з використанням ризик-орієнтованого підходу, що полягає у забезпеченні пріоритетності у спрямуванні діяльності на сфери, які є найбільш важливими й актуальними для ефективного функціонування установи, відборі важливих та актуальних об'єктів внутрішнього аудиту за результатами оцінки ризиків, а також з урахуванням стратегії (пріоритетів) і цілей діяльності установи. Порядок здійснення ризик-орієнтованого планування діяльності з внутрішнього аудиту в системі Мінфіну затверджується наказом Міністерства фінансів України.

3. Підрозділ внутрішнього аудиту забезпечує ведення бази даних щодо простору внутрішнього аудиту, що є сукупністю визначених та описаних об'єктів внутрішнього аудиту, які окремо можна дослідити під час здійснення внутрішнього аудиту, а також підприємства (зокрема суб'єкти господарювання, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність таких суб'єктів), установи та організації, що належать до сфери

управління Мінфіну, і щодо діяльності яких можуть проводитись внутрішні аудити.

Підходи до формування та ведення бази даних щодо простору внутрішнього аудиту визначає Порядок здійснення ризик-орієнтованого планування діяльності з внутрішнього аудиту в системі Міністерства фінансів України. Підрозділ внутрішнього аудиту апарату Мінфіну до 20 грудня року, що передує плановому, формує зведену базу даних щодо простору внутрішнього аудиту, яка включає базу даних апарату Мінфіну та бази даних бюджетних установ. З цією метою до 01 грудня року, що передує плановому, підрозділи внутрішнього аудиту бюджетних установ подають до підрозділу внутрішнього аудиту апарату Мінфіну свої бази даних щодо простору внутрішнього аудиту, сформовані згідно з Порядком здійснення ризик-орієнтованого планування діяльності з внутрішнього аудиту в системі Міністерства фінансів України.

4. Підрозділ внутрішнього аудиту апарату Мінфіну забезпечує формування зведеного плану діяльності з внутрішнього аудиту в системі Міністерства фінансів України, який включає план діяльності з внутрішнього аудиту апарату Мінфіну та плани діяльності з внутрішнього аудиту бюджетних установ. 5 З цією метою до 10 грудня року, що передує плановому, підрозділи внутрішнього аудиту бюджетних установ подають до підрозділу внутрішнього аудиту апарату Мінфіну свої плани діяльності, розроблені та затверджені згідно з Порядком здійснення ризик-орієнтованого планування діяльності з внутрішнього аудиту в системі Міністерства фінансів України.

5. Зведений план діяльності з внутрішнього аудиту затверджує Міністр фінансів України до початку планового року. У разі затвердження у встановлені терміни зведеного плану діяльності з внутрішнього аудиту план діяльності з внутрішнього аудиту апарату Мінфіну окремо не затверджується. Керівник підрозділу внутрішнього аудиту апарату Мінфіну забезпечує своєчасну підготовку та подання на затвердження Міністру фінансів України проекту зведеного плану діяльності з внутрішнього аудиту за формою, визначеною Порядком здійснення ризик-орієнтованого планування діяльності з внутрішнього

аудиту в системі Мінфіну. У разі якщо план діяльності з внутрішнього аудиту апарату Мінфіну затверджено у встановлені строки (до початку планового року) (наприклад, у зв'язку з відсутністю утворених підрозділів внутрішнього аудиту бюджетної установи до початку планового року, відсутністю фактично призначених спеціалістів, не поданням такими підрозділами планів своєї діяльності у встановлені строки або з інших причин), після надходження копії затвердженого плану діяльності з внутрішнього аудиту бюджетної установи керівник підрозділу внутрішнього аудиту апарату Мінфіну готує зведений план діяльності з внутрішнього аудиту в системі Мінфіну у порядку, визначеному абзацом першим пункту 4 цього розділу, та подає на затвердження Міністру фінансів України. Після затвердження зведеного плану діяльності з внутрішнього аудиту план діяльності з внутрішнього аудиту апарату Мінфіну вважається таким, що втратив чинність.

6. Зміни до зведеного плану діяльності з внутрішнього аудиту в системі Мінфіну вносяться за обґрунтованим поданням керівника підрозділу внутрішнього аудиту апарату Мінфіну в частині змін щодо діяльності підрозділу внутрішнього аудиту апарату Мінфіну та на підставі наданих підрозділами внутрішнього аудиту бюджетних установ копій затверджених планів діяльності з внутрішнього аудиту зі змінами з відповідними обґрунтуваннями. У разі внесення бюджетною установою змін до плану діяльності з внутрішнього аудиту копія такого затвердженого плану зі змінами, а також обґрунтування щодо внесених змін надсилаються до підрозділу внутрішнього аудиту апарату Мінфіну не пізніше наступного робочого дня після його затвердження.

7. Затверджений зведений план діяльності з внутрішнього аудиту в системі Мінфіну (зведений план діяльності зі змінами) оприлюднюється на офіційному вебсайті Мінфіну, а його копія разом із відповідними обґрунтуваннями щодо необхідності внесення таких змін надсилається структурному підрозділу апарату Мінфіну, відповідальному за формування та реалізацію державної політики у сфері державного внутрішнього фінансового контролю, протягом 10 робочих днів з дати затвердження.

III. Проведення внутрішнього аудиту

1. Процес здійснення внутрішнього аудиту передбачає реалізацію таких послідовних етапів: організацію внутрішнього аудиту; планування аудиторського завдання; виконання аудиторського завдання; документування перебігу та результатів внутрішнього аудиту.

2. Організація внутрішнього аудиту

2.1. Внутрішні аудити проводяться згідно із затвердженим керівником установи планом діяльності з внутрішнього аудиту на відповідний період на підставі розпорядчого документа керівника установи (наказу чи іншої форми розпорядчого документа, запровадженої в установі).

2.2. У розпорядчому документі на проведення внутрішнього аудиту обов'язково зазначається: підстава для проведення внутрішнього аудиту (відповідний пункт плану діяльності з внутрішнього аудиту – для планового внутрішнього аудиту, реквізити доручення керівника установи – для позапланового внутрішнього аудиту); найменування об'єкта внутрішнього аудиту; період, що охоплюється внутрішнім аудитом; склад аудиторської групи з визначенням її керівника; перелік відповідальних за діяльність суб'єктів. Розпорядчий документ на проведення внутрішнього аудиту доводиться до відома всіх зацікавлених сторін у встановленому порядку.

2.3. Склад аудиторської групи визначає керівник підрозділу внутрішнього аудиту з урахуванням характеру й ступеня складності внутрішнього аудиту, а також обмеженням у термінах і трудових ресурсах. Якщо аудиторська група складається з одного аудитора, він вважається керівником цієї аудиторської групи та має всі повноваження як керівник аудиторської групи. 7

2.4. Перед формуванням складу аудиторської групи аудитори, яких передбачається залучити до здійснення внутрішнього аудиту, інформують керівника підрозділу внутрішнього аудиту про відсутність конфлікту інтересів щодо об'єкта внутрішнього аудиту шляхом заповнення та підписання Декларації про відсутність конфлікту інтересів внутрішнього аудитора (залученого фахівця, експерта) за формою, наведеною у додатку 1 до цього Положення. Зазначені

декларації всіх працівників зі складу аудиторської групи обов'язково додаються до проекту розпорядчого документа на проведення внутрішнього аудиту та надалі долучаються до матеріалів справи внутрішнього аудиту.

2.5. Керівник аудиторської групи відповідає за забезпечення належної якості організації та проведення внутрішнього аудиту. Керівник аудиторської групи має право: здійснювати розподіл ресурсів для проведення внутрішнього аудиту (визначати час, завдання, обсяги роботи між аудиторами) та їх коригування за потреби; проводити перед початком внутрішнього аудиту наради з аудиторами для обговорення результатів попереднього вивчення об'єкта аудиту, питань аудиту та методів їх дослідження, можливих проблем і ризиків тощо з метою з'ясування розуміння аудиторами закріплених за ними завдань; оцінювати відповідність обраних аудиторами методів, прийомів і процедур цілям, обсягу, термінам внутрішнього аудиту; здійснювати нагляд за виконанням аудиторами завдань з метою збору ними аудиторських доказів, достатніх для підтвердження висновків, та визначати порядок і періодичність звітування про стан виконання таких завдань, систематично перевіряти отримані результати на кожному етапі аудиторського дослідження; надавати методологічну та консультаційну підтримку аудиторам; обговорювати з аудиторами проблемні питання, що виникають під час проведення дослідження, та пропонувати шляхи їх вирішення; вживати в межах повноважень заходів для забезпечення об'єктивності і незалежності аудиторів; розглядати, повертати на доопрацювання або схвалювати робочі документи за результатами виконання аудиторами завдань під час внутрішнього аудиту; отримувати від посадових осіб, відповідальних за діяльність суб'єктів, належні документи, матеріали, інформацію, пояснення, необхідні для виконання аудиторського завдання, а також доступ до інформаційних баз даних. Керівник аудиторської групи зобов'язаний: інформувати керівника підрозділу внутрішнього аудиту про хід здійснення кожного етапу внутрішнього аудиту; невідкладно письмово інформувати керівника підрозділу внутрішнього аудиту та/або керівника установи про фактори, що негативно впливають на незалежність, об'єктивність і

неупередженість аудиторів, обставин, що перешкоджають виконанню аудиторами їх обов'язків, втручання у їх діяльність посадових або інших осіб; інформувати керівника підрозділу внутрішнього аудиту про необхідність залучення до участі у внутрішньому аудиті відповідних фахівців, отримання аудиторами інформації від третіх осіб, консультацій, роз'яснень та іншої допомоги, включаючи технічну; контролювати дотримання членами аудиторської групи вимог цього Положення, Кодексу етики та інших нормативно-правових актів з питань внутрішнього аудиту; здійснювати заходи постійного моніторингу відповідно до Порядку здійснення внутрішньої оцінки якості внутрішнього аудиту в системі Міністерства фінансів України, що затверджується наказом Мінфіну.

2.6. У разі якщо аудитори не мають необхідних чи достатніх навичок або інших вмінь для виконання окремих, специфічних питань аудиторського завдання, керівник підрозділу внутрішнього аудиту ініціює перед керівником установи залучення відповідних фахівців установи чи експертів відповідних органів влади та місцевого самоврядування, державних фондів, підприємств, установ, організацій, інших юридичних осіб для забезпечення виконання аудиторського завдання.

2.7. Залучення фахівця установи та/або експерта іншого державного органу влади чи підприємства, установи, організації до проведення внутрішнього аудиту здійснюється на безоплатній основі з урахуванням вимог антикорупційного законодавства за письмовим погодженням керівника державного органу влади, підприємства, установи, організації, в якому працює така особа. Залучена особа не включається до складу аудиторської групи, а залучається у якості консультанта для формування експертної думки щодо певних питань аудиторського завдання. Перед взяттям безпосередньої участі у внутрішньому аудиті залучена особа повідомляє про відсутність у неї конфлікту інтересів у порядку, визначеному підпунктом 2.4 пункту 2 цього розділу.

2.8. Залучені фахівці та експерти за результатами виконання аудиторського завдання формують та підписують робочий документ відповідно до підпунктів 5.1 – 5.3 пункту 5 цього розділу з приміткою в назві «експертна думка» та передають

його керівнику аудиторської групи для врахування під час складання аудиторського звіту.

2.9. Внесення змін до розпорядчого документа про проведення внутрішнього аудиту, зокрема в частині складу аудиторської групи чи залучення фахівця та/або експерта, оформлюється відповідним розпорядчим документом 9 керівника установи та доводиться до відома зацікавлених осіб у встановленому порядку.

2.10. Організацію позапланового внутрішнього аудиту здійснює підрозділ внутрішнього аудиту за дорученням керівника установи на підставі розпорядчого документа з метою своєчасного реагування на проблеми, що виникають під час виконання покладених законодавством завдань і функцій на установу, у порядку, визначеному цим Положенням для планових внутрішніх аудитів.

2.11. За рішенням керівника установи, у тому числі на підставі обґрунтованого подання керівника підрозділу внутрішнього аудиту, проведення внутрішнього аудиту може бути призупинено на визначений керівником установи строк з внесенням, у разі потреби, відповідних змін до плану діяльності з внутрішнього аудиту. У разі відсутності можливості завершення розпочатого внутрішнього аудиту (наприклад, у зв'язку з ліквідацією відповідального за діяльність суб'єкта, передачі до сфери управління іншої установи, іншими непередбачуваними або непоборними обставинами: стихійні лиха, руйнування/знищення тощо) за обґрунтованим поданням керівника підрозділу внутрішнього аудиту керівник установи приймає відповідне рішення.

3. Планування аудиторського завдання

3.1. На підставі прийнятого керівником установи рішення про проведення внутрішнього аудиту аудиторська група здійснює планування аудиторського завдання, що є початком проведення внутрішнього аудиту.

3.2. Планування аудиторського завдання починається з попереднього вивчення об'єкта внутрішнього аудиту.

3.3. Попереднє вивчення об'єкта внутрішнього аудиту передбачає: визначення завдання; попередній збір та аналіз інформації про об'єкт

внутрішнього аудиту, у тому числі щодо цілей діяльності, системи внутрішнього контролю та ризиків, пов'язаних з об'єктом внутрішнього аудиту; проведення попередньої оцінки ризиків, пов'язаних з об'єктом внутрішнього аудиту, визначення ймовірності та суттєвості помилок, невідповідностей та інших ризиків; визначення цілей, обсягу і питань внутрішнього аудиту, а також критеріїв оцінки, які застосовуватимуться під час його виконання; визначення обсягу аудиторського завдання, необхідного та достатнього для досягнення цілей внутрішнього аудиту; 10 визначення меж дослідження об'єкта внутрішнього аудиту (напрями діяльності, процеси, операції, системи тощо) з урахуванням початкових обмежень (часових, географічних) щодо проведення внутрішнього аудиту; визначення основних методів, методичних прийомів і аудиторських процедур проведення дослідження; розподіл питань між членами аудиторської групи (крім випадків, коли аудиторська група складається з одного аудитора); систематизацію й оформлення напрацьованих даних та інформації, зазначених в абзацах другого – сьомому цього підпункту, у вигляді матриці планування аудиторського дослідження за формою згідно з додатком 2 до цього Положення.

3.4. Попередній збір інформації про об'єкт внутрішнього аудиту здійснює аудиторська група шляхом її отримання з відкритих джерел, у тому числі з внутрішньої системи документообігу, а також шляхом направлення відповідальним за діяльність суб'єктам відповідних запитів на отримання інформації та документів (у формі листів або службових записок). У разі потреби попередній збір інформації про об'єкт внутрішнього аудиту може здійснюватися за місцем розташування відповідального за діяльність суб'єкта. Зібрана та проаналізована інформація про об'єкт внутрішнього аудиту документується та формалізується у вигляді результатів попереднього вивчення об'єкта аудиту за формою згідно з додатком 3 до цього Положення та зберігається у справі внутрішнього аудиту.

3.5. Критерії оцінки, які застосовуватимуться під час виконання аудиторського завдання, обирає або розробляє аудиторська група різними способами. Зокрема, критерії оцінки можуть обиратися з числа визначених у

законах чи інших нормативно-правових актах або з числа встановлених у стандартах, що розроблені уповноваженими органами (професійними асоціаціями) чи експертами в досліджуваній сфері, або з числа закріплених у політиках, процедурах чи пріоритетах, встановлених в установі. Також вони можуть бути відібрані аудиторською групою за результатами бенчмаркінгу (порівняння та використання прикладів (зразків, еталонів) кращої практики у досліджуваній сфері) або спеціально колективно розроблені для вимірювання або оцінки конкретного об'єкта внутрішнього аудиту. Примірний перелік критеріїв оцінки, які можуть застосовуватися під час виконання аудиторського завдання, наведений у додатку 4 до цього Положення. Примірний перелік методів, методичних прийомів і аудиторських процедур, які можуть застосовуватися під час проведення аудиторського дослідження, наведено у додатку 5 до цього Положення. Зазначені переліки не є вичерпними. Під час планування аудиторського завдання аудитори самостійно визначають методи, методичні прийоми та 11 процедури збору аудиторських доказів, аналізу та оцінки зібраних даних залежно від об'єкта, цілей і питань внутрішнього аудиту.

3.6. За результатами планування аудиторського завдання у письмовому вигляді складається Програма внутрішнього аудиту за формою, наведеною у додатку 6 до цього Положення, яку підписує керівник підрозділу внутрішнього аудиту та затверджує керівник установи до початку її виконання. Внесення змін до Програми внутрішнього аудиту здійснюється у порядку її затвердження із зазначенням лише тих розділів Програми внутрішнього аудиту, яких стосуються зміни, та тексту нової редакції цих розділів або їх частин.

3.7. Програма внутрішнього аудиту визначає: об'єкт внутрішнього аудиту; тему внутрішнього аудиту; цілі внутрішнього аудиту; питання, що підлягають дослідженню з урахуванням результатів попередньої оцінки ризиків; обсяг аудиторського завдання; основні критерії оцінки об'єкта внутрішнього аудиту, які застосовуватимуться під час дослідження питань з метою підготовки висновків; аудиторські прийоми та процедури збору й аналізу інформації в розрізі питань, що підлягають дослідженню; тривалість виконання аудиторського завдання;

склад аудиторської групи; найменування структурних підрозділів, підприємств, установ, організацій, у яких виконується аудиторське завдання.

4. Виконання аудиторського завдання

4.1. Наступним етапом після планування аудиторського завдання є його безпосереднє виконання, що передбачає збір аудиторських доказів, здійснення аналізу зібраних даних та їх оцінки за визначеними критеріями, формування аудиторських знахідок і доказової бази, підготовку висновків, документування робочих документів (матеріалів) та проведення зустрічі з відповідальними за діяльність особами. Виконання аудиторського завдання зазвичай здійснюється за місцем розташування відповідальних за діяльність суб'єктів, оскільки там зберігаються матеріали, дослідження яких необхідне для виконання аудиторського дослідження. У певних випадках (виникнення обставин, що перешкоджають або унеможливають перебування аудиторської групи за місцем розташування відповідальних за діяльність суб'єктів, наприклад, карантин, надзвичайний або воєнний стан тощо) за рішенням керівника підрозділу внутрішнього аудиту 12 виконання аудиторського завдання може здійснюватися камерально (дистанційно), якщо така форма роботи не матиме суттєвого впливу на якість аудиторського дослідження.

4.2. Для виконання аудиторського завдання за місцем здійснення аудиторського дослідження аудиторській групі створюються належні умови, зокрема: надається приміщення з необхідною кількістю робочих місць, технічних засобів та оргтехніки, повний доступ до всіх, необхідних для виконання аудиторського завдання, документів (у тому числі до документів з обмеженим доступом у встановленому порядку), інформації, матеріалів та баз даних. Доступ до документів, інформації, матеріалів та баз даних надається аудиторській групі за усними запитами керівника аудиторської групи, якщо об'єктом внутрішнього аудиту є діяльність установи, за письмовими запитами – якщо об'єктом внутрішнього аудиту є діяльність підприємства, установи чи організації сфери управління Мінфіну та у будь-якому випадку за письмовими запитами – якщо виконання аудиторського завдання здійснюється камерально (дистанційно). У разі

недопущення відповідальною за діяльність особою аудиторської групи до проведення аудиту керівник та члени аудиторської групи складають і підписують акт про неможливість проведення внутрішнього аудиту у довільній формі із зазначенням відповідних причин та письмово повідомляють про цей факт керівника установи для прийняття ним відповідних управлінських рішень.

4.3. Відповідальність за створення належних умов та своєчасне надання належного доступу до необхідних документів, інформації, матеріалів та баз даних покладається на відповідальних за діяльність осіб, які, враховуючи обмеженість ресурсів на виконання аудиторською групою аудиторського завдання, зобов'язані: всебічно сприяти діяльності аудиторської групи; створювати належні умови для її роботи та своєчасно надавати доступ до документів, інформації, матеріалів і баз даних, пов'язаних з об'єктом внутрішнього аудиту; надавати на вимогу аудиторів завірені в установленому порядку виписки, довідки, розрахунки тощо; сприяти у перевірці фактичної наявності активів, відповідності облікових і звітних даних фактичному стану справ та не перешкоджати доступу до складів, сховищ, інших приміщень для їх обстеження і з'ясування питань, пов'язаних з об'єктом внутрішнього аудиту; проводити на вимогу аудиторської групи інвентаризації активів і зобов'язань, здійснювати контрольні обміри обсягу виконаних робіт, обстежень складів, сховищ та інших приміщень; готувати за результатами таких заходів відповідні документи. 13

4.4. Аудитори самостійно визначають методи, методичні прийоми та процедури збору аудиторських доказів, аналізу та оцінки зібраних даних залежно від об'єкта внутрішнього аудиту, цілей і питань внутрішнього аудиту та відповідно до вимог цього Положення.

4.5. Аудитори зобов'язані виконувати аудиторські завдання з належною професійною ретельністю, враховуючи: обсяг роботи, потрібний для досягнення цілей внутрішнього аудиту; складність, суттєвість та/або важливість питань, що підлягають дослідженню; ефективність процесів управління та внутрішнього контролю, в тому числі управління ризиками щодо об'єкта внутрішнього аудиту; ймовірність виникнення значних помилок, шахрайства чи невідповідностей

вимогам законодавства та внутрішнім документам; співвідношення величини витрат ресурсів, необхідних для виконання аудиторського завдання, та потенційної вигоди для об'єкта внутрішнього аудиту від результатів його виконання.

4.6. Зібрані аудиторами під час аудиторського дослідження аудиторські докази мають бути: достатніми – засновуватись на фактах і зібраними у кількості, необхідній для підтвердження висновків; релевантними – забезпечувати підтвердження аудиторських знахідок, висновків та відповідати цілям внутрішнього аудиту; надійними – отримуватися з надійних джерел та із застосуванням адекватних аудиторських методів, прийомів і процедур.

4.7. Аудитори проводять оцінку зібраних даних (аудиторських доказів) шляхом їх порівняння з попередньо визначеними критеріями оцінки. За результатами проведення такої оцінки здійснюється підготовка аудиторських (фактичних) знахідок, опис яких може бути використаний під час документування різних питань аудиторського дослідження.

4.8. Аудиторські знахідки можуть бути кількісними та/або якісними (наприклад, неефективне використання коштів, невизначення цілей діяльності, неадекватність окремих заходів контролю, недостатня регламентованість досліджуваного процесу тощо). Підготовлені на основі аудиторських доказів аудиторські знахідки мають бути точними та конкретними, а не загальними.

4.9. Узагальнення щодо виявлених внутрішнім аудитом фактів невідповідностей мають ґрунтуватися на аудиторських доказах, які є підґрунтям для формулювання аудиторських висновків і надання аудиторських рекомендацій. Перед підготовкою аудиторських висновків проводиться оцінка зібраних аудиторських доказів з метою визначення їх відповідності вимогам, зазначеним у підпункті 4.6 пункту 4 цього розділу. Оцінка заходів внутрішнього контролю надається у розрізі конкретних елементів системи внутрішнього контролю, які не спрацьовують, із зазначенням, у разі можливості, причини їх недієвості.

4.10. За результатами проведених аудиторських досліджень за участю членів аудиторської групи та відповідальних за діяльність суб'єктів може проводитися зустріч з метою обговорення найбільш вагомих аспектів дослідження, аудиторських знахідок, попередніх висновків і рекомендацій.

4.11. Достовірність документації та інформації, наданої аудиторській групі, забезпечують відповідальні за діяльність особи, а також посадові особи, які її склали, затвердили, підписали чи засвідчили. Аудитори забезпечують об'єктивність висновків у робочій та офіційній документації, а керівник аудиторської групи – загальну якість результатів роботи аудиторської групи.

5. Документування перебігу та результатів внутрішнього аудиту

5.1. Документальне оформлення внутрішнього аудиту здійснюється у вигляді робочих документів для документування перебігу внутрішнього аудиту та офіційних документів для документування результатів внутрішнього аудиту.

5.2. Робочі документи створює аудиторська група у процесі здійснення аудиторського дослідження. У цих документах аудитори фіксують результати застосованих методів, методичних прийомів і аудиторських процедур під час планування та виконання аудиторського завдання й аудиторські докази, на основі яких надалі формуються висновки, що узагальнюються в аудиторському звіті.

5.3. Робочі документи формуються у вигляді записів – аналітичних довідок з текстовим описом у довільній формі результатів аудиторського дослідження, а також таблиць, схем та інших доречних форм узагальнення інформації. Аналітичні довідки формуються залежно від доцільності або відповідно до здійсненого розподілу питань між членами аудиторської групи на розсуд керівника аудиторської групи та підписуються аудиторами, які їх склали, а також керівником аудиторської групи. 15 В аналітичних довідках фіксуються результати аналізу зібраних даних та їх оцінка за визначеними критеріями, що є основою доказової бази для аудиторських знахідок, висновків і рекомендацій. Невід'ємною частиною робочих документів є одержані під час виконання аудиторського завдання матеріали у вигляді інформації, копій необхідних документів (у разі потреби належним чином засвідчені), які зберігаються в матеріалах справи

внутрішнього аудиту. Такі матеріали обов'язково мають містити документи, що підтверджують виявлені під час аудиторського дослідження порушення та/або недоліки.

5.4. У процесі формування робочих документів для забезпечення додаткової впевненості щодо точності та об'єктивності інформації аудитори можуть її уточнювати шляхом обговорення з посадовими особами відповідального за діяльність суб'єкта.

5.5. Аудиторська група складає офіційний документ за результатами проведеного внутрішнього аудиту у формі аудиторського звіту з рекомендованою кількістю аркушів основної частини в межах 20 – 30 аркушів (залежно від обсягу аудиторського завдання), який містить відомості про виконання аудиторського завдання, аудиторські висновки та рекомендації. Аудиторський звіт формується в одному примірнику у вигляді цілісного документа, який, зокрема, містить резюме (демонструє стислий виклад основних висновків та рекомендацій), основну частину (розкриває цілі, обсяг і результати виконання аудиторського завдання) та висновки і рекомендації. Звіт складається зі вступної, основної та підсумкової частин. У вступній частині зазначаються такі дані: вид аудиту: плановий, позаплановий чи повторний внутрішній аудит; підстава для проведення аудиту: розпорядчий документ про проведення внутрішнього аудиту із зазначенням його реквізитів; об'єкт внутрішнього аудиту; тема внутрішнього аудиту; період, за який здійснюється аудиторське дослідження; посади, прізвища, імена і по батькові керівника та членів аудиторської групи (а також залучених фахівців/експертів у разі їх залучення); дати початку і закінчення виконання аудиторського завдання; скорочення, що використовуються в аудиторському звіті (за потреби); стисла інформація про об'єкт внутрішнього аудиту; резюме. Резюме має бути коротким і надавати найважливішу інформацію. У ньому зазначаються основна проблема (питання аудиту), головні знахідки, висновки та рекомендації. Резюме має відображати зміст аудиторського звіту в цілому і розкривати його суть.

16 В основній частині зазначаються цілі, обсяг і результати виконання аудиторських завдань. У цій частині викладаються аудиторські знахідки, підтвержені доказовою базою, за кожним питанням аудиту із зазначенням використаних

методів, методичних прийомів і процедур, а також описуються етапи дослідження. Цей розділ має бути чітко структурованим. Підсумкова частина включає висновки та рекомендації. Рекомендації зазначаються навпроти висновків, відповідно до яких вони надаються.

5.6. Аудиторський звіт має бути доступним, не потребувати додаткових коментарів чи роз'яснень, а аудиторські висновки і рекомендації – бути об'єктивними та якісно відображати важливі аспекти аудиторського дослідження. За підготовку аудиторського звіту відповідає керівник аудиторської групи. За якість аудиторського звіту відповідає керівник підрозділу внутрішнього аудиту.

5.7. Аудиторський звіт має ґрунтуватися на достовірній інформації та бути: точним (без помилок і викривлень); об'єктивним (усі висновки підтверджуються аудиторськими доказами); чітким (зрозумілим та логічним); стислим (містити інформацію по суті); вичерпним (містити висновки до всіх питань аудиторського завдання); своєчасним (підготовленим у визначені терміни).

5.8. Висновки в аудиторському звіті мають містити обґрунтовані підсумки за результатами аналізу та оцінки зібраних даних відповідно до питань внутрішнього аудиту. Згідно з цілями внутрішнього аудиту складається загальний висновок. Перед його складанням аудиторська група остаточно оцінює аргументованість тверджень та аудиторських доказів.

5.9. Рекомендації за результатами внутрішнього аудиту мають містити конструктивні пропозиції щодо вдосконалення тих аспектів діяльності, стосовно яких проводився внутрішній аудит. Рекомендації мають базуватися на висновках, бути адекватними, конкретними, реальними для впровадження, чітко формулюватись та містити очікуваний результат їх впровадження (оцінку їх можливого впливу на діяльність установи).

5.10. Після підготовки аудиторською групою проєкту аудиторського звіту його перевіряє та схвалює керівник підрозділу внутрішнього аудиту. Зміст схваленого керівником підрозділу внутрішнього аудиту проєкту аудиторського звіту в обов'язковому порядку попередньо обговорюється з 17 відповідальними за діяльність особами шляхом письмового запрошення до обговорення (з

визначенням місця та дати, але не раніше ніж через два дні від дати направлення запрошення). Таке обговорення за потреби може відбуватися дистанційно (наприклад, за географічною доцільністю, у зв'язку з карантинном, надзвичайним або воєнним станом, чи іншими обставинами). Результати обговорення фіксуються у відповідному протоколі довільної форми, що підписується присутніми на обговоренні членами аудиторської групи, керівником підрозділу внутрішнього аудиту та зберігається у справі внутрішнього аудиту. У разі проведення обговорення дистанційно протокол підписується членом аудиторської групи, визначеним відповідальним за його ведення, та надалі передається для підписання керівнику підрозділу внутрішнього аудиту. За результатами попереднього обговорення до проєкту аудиторського звіту на розсуд аудиторської групи та за погодженням з керівником підрозділу внутрішнього аудиту можуть вноситися корективи. У разі якщо відповідальні за діяльність особи не прибули на обговорення проєкту аудиторського звіту у призначений час або у разі наявності поважних причин не звернулися з пропозицією щодо перенесення дати зустрічі, вимога щодо попереднього обговорення аудиторського звіту вважається виконаною.

5.11. Після попереднього обговорення аудиторський звіт підписується керівником аудиторської групи на сторінці з підписами аудиторського звіту та на звороті кожної сторінки, окрім сторінки з підписами, реєструється в Журналі для обліку внутрішніх аудитів (далі – Журнал) відповідно до номенклатури справ установи. Журнал ведеться за формою, наведеною у додатку 7 до цього Положення, та зберігається у підрозділі внутрішнього аудиту.

5.12. Ознайомлення відповідальних за діяльність осіб з підписаним аудиторським звітом відбувається у присутності членів аудиторської групи. Запрошення на ознайомлення надається письмом з визначенням місця та дати, але не раніше ніж через два дні від дати направлення запрошення. Копії чи витяги з аудиторського звіту відповідальним за діяльність особам не надаються. Про факт ознайомлення з аудиторським звітом відповідальні за діяльність особи ставлять свій підпис на сторінці з підписами аудиторського звіту під підписом керівника

аудиторської групи навпроти слова «ознайомлений» із зазначенням посади, імені та прізвища, дати ознайомлення, відмітки «з коментарями» у разі їх наявності, а також ставлять свій підпис на звороті кожної сторінки аудиторського звіту, крім сторінки з підписами. У разі відмови відповідальної за діяльність особи від ознайомлення з аудиторським звітом (включаючи відмову від засвідчення підписом факту ознайомлення з аудиторським звітом або неприбуття на ознайомлення у призначений час без попередження про неможливість прибути з поважних причин та пропозицією щодо перенесення дати зустрічі), про це у ньому 18 робиться відповідний запис та складається Акт про відмову від ознайомлення з аудиторським звітом за формою згідно з додатком 8 до цього Положення.

5.13. Якщо за результатами ознайомлення з аудиторським звітом відповідальна за діяльність особа не погоджується з висновками та/або рекомендаціями, вона може протягом 5 робочих днів з дня офіційного ознайомлення з аудиторським звітом надати керівнику підрозділу внутрішнього аудиту за своїм підписом обґрунтовані коментарі з підтверджувальними документами. Датою подання коментарів вважається дата їх надходження до підрозділу внутрішнього аудиту через систему електронного документообігу, якщо вони надійшли до 18:00 поточного дня, або датою наступного робочого дня, якщо вони надійшли після 18:00. Керівник підрозділу внутрішнього аудиту розглядає такі коментарі та надає протягом 5 робочих днів відповідальній за діяльність особі письмові висновки на них за своїм підписом. Якщо протягом визначеного абзацом першим цього підпункту письмові коментарі щодо аудиторського звіту до підрозділу внутрішнього аудиту не надійшли, аудиторський звіт вважається таким, до якого коментарі відсутні, про що в аудиторському звіті робиться запис «коментарі відсутні» біля відмітки «з коментарями», що засвідчується підписом керівника відділу внутрішнього аудиту.

5.14. Керівник підрозділу внутрішнього аудиту готує та подає керівнику установи доповідну записку разом з аудиторським звітом, коментарями відповідальних за діяльність осіб і висновками щодо обґрунтованості таких коментарів (за їх

наявності) для розгляду, обговорення та прийняття рішення. За результатами розгляду аудиторського звіту, коментарів і висновків на них (за їх наявності) керівник установи приймає рішення про прийняття аудиторських рекомендацій відповідальними за діяльність особами.

5.15. Рішення керівника установи про прийняття аудиторських рекомендації, а також витяг з аудиторського звіту в частині висновків і рекомендацій, а також виявлених недоліків і порушень надсилаються відповідальним за діяльність особам для подальшого впровадження прийнятих керівником установи аудиторських рекомендацій. Відповідальна за діяльність особа протягом 5 робочих днів з дня отримання витягу зі звіту розробляє План заходів щодо впровадження аудиторських рекомендацій, який передбачає визначення способів їх впровадження, відповідальних виконавців, термінів виконання заходів, очікуваних результатів за формою, наведеною в додатку 9 до цього Положення (далі – План заходів), та надсилає його на погодження до підрозділу внутрішнього аудиту. Якщо надані аудиторські рекомендації стосуються декількох відповідальних за діяльність 19 осіб, План заходів розробляється ними спільно та підписується всіма відповідальними за діяльність особами. Підписаний проєкт Плану заходів не пізніше наступного робочого дня після підписання надсилається на погодження керівнику підрозділу внутрішнього аудиту. Погоджений проєкт Плану заходів надається на затвердження керівнику установи. У разі наявності зауважень до Плану заходів він повертається на доопрацювання протягом трьох робочих днів та має бути поданий на повторне погодження протягом двох робочих днів з дня повернення на доопрацювання. У разі якщо об'єктом внутрішнього аудиту є діяльність підприємства, установи, організації, що належать до сфери управління Мінфіну, План заходів розробляє та підписує керівник структурного підрозділу, визначений рішенням Міністра або уповноваженої ним особи. Звітування про виконання Плану заходів здійснюється відповідальними за діяльність суб'єктами щомісячно станом на останню дату місяця до 10 числа наступного місяця з наданням належним чином засвідчених

копій документів, що підтверджують виконання відповідних заходів, до повного виконання зазначеного Плану заходів.

5.16. Якщо аудиторський звіт містить істотну помилку чи недолік, керівник підрозділу внутрішнього аудиту доводить виправлену інформацію до відома всіх зацікавлених осіб шляхом направлення відповідного службового листа.

5.17. Робочі та офіційні документи за результатами проведеного внутрішнього аудиту формуються у справу внутрішнього аудиту, яка підлягає зберіганню у встановленому порядку. Справи внутрішнього аудиту формуються, зберігаються та використовуються відповідно до Порядку формування справ внутрішнього аудиту, їх тимчасового зберігання та передання до архіву в системі Міністерства фінансів України, що затверджується наказом Мінфіну. За формування, тимчасове зберігання та передання до архіву справ внутрішніх аудитів відповідає керівник підрозділу внутрішнього аудиту.

5.18. У разі віднесення документів, складених у процесі та/або за результатами проведення внутрішніх аудитів, до документів, які містять службову інформацію, інформацію з обмеженим доступом та/або доступом до державної таємниці, облік, зберігання, використання і знищення цих документів та інших матеріальних носіїв такої інформації здійснюється відповідно до вимог внутрішніх розпорядчих документів установи та вимог законодавства.

Державний фінансовий контроль займає важливе значення в державному управлінні. Він є самостійним видом роботи, що передбачає здійснення спостереження за діяльністю керованого об'єкта стосовно дотримання встановлених вимог, отриманих від керівного суб'єкта, та виконання прийнятих управлінських рішень.

Мета контролю в державному управлінні полягає в дослідженні фактичного стану тієї чи іншої галузі, виявленні відхилень у виконанні поставлених завдань та з'ясуванні причин їх виникнення. В кінцевому результаті, результативність державного фінансового контролю являє собою найважливіший показник для оцінки ефективності всієї управлінської діяльності держави. Реалізація системи контролю в державному управлінні повинна базуватися на таких критеріях: 1) ефективності контролю – визначається результативність проведення контрольних заходів; 2) ефект впливу на працівників – передбачає з'ясування впливу дій контролюючих органів на підконтрольні об'єкти. Це зумовлює застосування додаткових стимулів у діяльності працівників, виникнення стресових реакцій (демотивація праці); 3) виконання завдань контролю – контроль повинен виявляти відхилення в системі управлінської діяльності держави, сприяти їх усуненню; сприяти прийняттю ефективних управлінських рішень; 4) визначення меж контролю – контрольні заходи не можуть здійснюватися без обмежень. Адже в процесі здійснення контрольних заходів потрібно дотримуватися норм контролю, визначених чинним законодавством. Державний фінансовий контроль спрямований на отримання певного результату і шляхів його досягнення за допомогою спеціальних форм і методів. Він передбачає усунення суб'єктивних та урахування об'єктивних факторів, що перешкоджають здійсненню ефективної управлінської діяльності держави. У державному управлінні такий контроль взаємопов'язаний з іншими функціями управління і водночас призначений для оцінки відповідності здійснення цих функцій завданням, поставлених перед управлінням. Завдяки контролю управлінська діяльність держави здійснюється відповідно до прийнятих рішень. За допомогою проведених контрольних дій суб'єкт управління отримує інформацію про фінансові результати діяльності, а

також про факти фінансових правопорушень, які можуть призвести до невиконання запланованих завдань або отримання негативних соціально-економічних результатів. Маючи інформацію про оцінку діяльності органу чи посадової особи, її результативність, можна вчасно виправити існуючі недоліки, привести важелі управління у відповідність з діючими умовами, і запобігти небажаним наслідкам. Контроль в державному управлінні повинен забезпечити дієвість і результативність вжитих державним органом рішень, об'єктивну реалізацію намічених планів і орієнтацію на практичні результати. Органи державного управління повинні фіксувати недоліки в рішеннях, помилки в їх реалізації і негативні наслідки від цього. При цьому виявлені відхилення завдяки контролю повинні бути виправлені до настання того моменту, коли вони принесуть істотну шкоду досягненню цілей, поставлених державним органом. Тому контроль дає можливість не тільки коригувати управлінську діяльність, але і допомагає передбачити перспективи подальшого розвитку та досягнення конкретного результату. Державний контроль стосовно кожної сфери має певну специфіку. Зокрема, у фінансовій сфері – спрямований на правильність, повноту та своєчасність надходження доходів до державного бюджету. Він являє собою строго регламентовану діяльність спеціально створених контролюючих органів за дотриманням бюджетного законодавства та фінансової дисципліни всіх суб'єктів економічної діяльності. Головна мета державного контролю у фінансовій сфері полягає в тому, щоб максимально збільшити надходження в державну казну і звести до розумного мінімуму витрати на управління. У зв'язку з цим згаданий контроль включає такі складові елементи: контроль за виконанням державного бюджету і бюджетів органів місцевого самоврядування, контроль за організацією грошового обігу, контроль за використанням кредитних ресурсів, за станом державного внутрішнього і зовнішнього боргу, державних резервів, наданням фінансових і податкових пільг. Характерними рисами державного контролю у фінансовій сфері управлінської діяльності держави є: – здійснення контролю в сфері відносин, що складаються при утворенні, розподілі та використанні фондів грошових коштів держави і органів місцевого самоврядування; – реалізація

контролю завдяки діяльності державних чи інших органів, наділених законодавством відповідними контрольними повноваженнями; – проведення контролю з метою забезпечення законності, охорони власності, правильного, ефективного та економного використання бюджетних коштів, виявлення порушень фінансової дисципліни, пошук резервів її підвищення, збільшення дохідних надходжень до бюджету. Виявляючи порушення в діяльності підконтрольних органів, контролюючі інстанції вносять необхідні корективи в цю діяльність, частково змінюють її характер, тобто здійснюють управлінські функції. Саме в процесі здійснення контрольної діяльності можливий пошук нових, більш ефективних форм діяльності суб'єктів контролю і шляхів вдосконалення цієї діяльності. Сучасна побудова української держави передбачає нові вимоги щодо діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а, відповідно, й інноваційні підходи до виконання завдань, функцій державних органів, їх структури. У зв'язку з цим виникло питання про важливість підвищення дієвості контролю в управлінській діяльності держави, зміну компетенції контролюючих органів, удосконалення їх законодавчо-нормативного забезпечення. Необхідність функціонування системи контролю зумовлена тим, що перехід до нових політичних і економічних основ нашого суспільства супроводжується недоліками в сфері державного управління, а прийняті управлінські рішення вищими органами виконавчої влади є недосконалі. Проведені реформи у вітчизняній практиці змінили співвідношення централізації і децентралізації управління, роль контролю, мету, форми і методи його здійснення. Каральний характер контролю трансформувався в інформаційно-аналітичний, відтак став фактором подальшого розвитку управління. Традиційні підходи в державному управлінні постійно акцентують увагу на витрачених державних коштах, водночас не вимірюються досягнуті соціально-економічні результати. Запровадження нових підходів в управлінській діяльності передбачає домінування контролю і моніторингу результатів, які отримані в процесі тих чи інших дій державної служби. Перевагою змін є розвиток інформаційних технологій. Вони дали змогу автоматизувати процес державного управління та

контролю, використовувати сучасні можливості обчислювальної техніки і телекомунікаційні технології. Поряд з тим змінюється зміст інформаційних потоків, які є результатом діяльності контролюючих органів. Вони є публічними, прозорими і доступними для громадськості. Особливостями такої інформації є зменшення числа контрольованих показників з одночасним збільшенням числа вимірювань і підвищенням ефективності кожної процедури контролю. Попри основні позитивні моменти система державного фінансового контролю характеризується певними недоліками. Функцію контролю у сфері управління здійснює в різних обсягах і формах більшість державних органів. У цьому ж зв'язку повинні прийматися адекватні і обґрунтовані рішення для усунення протиріч, що виникають між різними органами державного управління, що веде до порушень дисципліни. Крім того, система контролю виконання рішень є фактором стимулювання ефективної діяльності, так як систематичний аналіз інформації про реалізацію поставлених завдань є умовою здійснення самоконтролю за роботою, зростання колективної відповідальності за виконання рішень і зацікавленість в успішному вирішенні поставлених перед державним органом завдань. Удосконалення практики контролю державного управління має ґрунтуватися на триєдиному підході, одночасній роботі за трьома напрямками: розвитку теорії контролю; навчання кадрів державного управління володінню науковими основами контролю; раціоналізації всієї системи контролю. Синтезом роботи за цими трьома напрямками буде результат, що полягає в переході від формального до реального контролю. Суть вдосконалення контрольної діяльності державних фінансових органів повинна ґрунтуватися на взятті такого обсягу зобов'язань, який вони в змозі результативно виконати. Там, де контролюючі органи взяли на себе нездійснений обсяг контролю, загрожує зниженням його якості та ефективності. Відповідно до цього можна об'єктивно стверджувати, що контроль є дієвим механізмом, який спрямований на створення базових умов для забезпечення законності та дисципліни управлінської діяльності держави.

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність державного фінансового контролю та його призначення.

2. Назвіть складові системи державного фінансового контролю.

РОЗДІЛ 1. ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО РОЛЬ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

3. Опишіть принципи державного фінансового контролю та проаналізуйте стан їх дотримання контролюючими органами.

4. За допомогою яких показників оцінюють ефективність державного фінансового контролю?

5. За якими ознаками класифікують види державного фінансового контролю?

6. У чому полягає відмінність між зовнішнім і внутрішнім державним фінансовим контролем?

7. Які форми і методи державного фінансового контролю використовуються у вітчизняній практиці?

8. Охарактеризуйте законодавчо-правову базу здійснення державного фінансового контролю на всіх стадіях бюджетного процесу.

9. Обґрунтуйте місце та критерії здійснення державного фінансового контролю в управлінській діяльності держави.

10. Окресліть проблеми здійснення державного фінансового контролю в Україні та напрями його модернізації.

Тема 9. Організація проведення контролю діяльності бюджетних установ

1. Статус бюджетної установи як підконтрольного об'єкта.

2. Поняття, об'єкти і завдання державного фінансового аудиту бюджетних установ.

3. Методика здійснення державного фінансового аудиту бюджетних установ.

4. Порядок проведення державного фінансового аудиту бюджетних установ.

5. Оформлення і реалізація результатів державного фінансового аудиту і використання аудиторських звітів.

6. Застосування фінансових санкцій у разі виявлення державним аудитором ознак порушень.

1. Статус бюджетної установи як підконтрольного об'єкта.

Бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету.

Бюджетні установи є неприбутковими. **До них належать:** Верховна Рада України, Адміністрація Президента України, міністерства й відомства, місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування (районні, районні в містах, міські, селищні, сільські ради), державні й комунальні підприємства, установи й організації, що фінансуються виключно з бюджетів усіх рівнів. До бюджетної сфери належать також установи різних галузей і видів діяльності (освіта, охорона здоров'я, культура, наука тощо).

Для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, бюджетні установи використовують план формування й використання фінансових ресурсів, який називається бюджетом.

Бюджетні установи працюють не заради отримання прибутку, а для задоволення соціальних, культурних та інших потреб суспільства. Кошти державного й місцевих бюджетів надаються їм безповоротно. Бюджетні установи не мають статутного капіталу, а всі їхні активи є державною або комунальною власністю.

Головними розпорядниками згідно зі ст. 22 Бюджетного кодексу України можуть бути виключно:

1) **за бюджетними призначеннями, передбаченими законом про Державний бюджет України:** органи, уповноважені відповідно Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України

забезпечувати їх діяльність в особі їх керівників, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Конституційний Суд України, Верховний Суд України та інші спеціалізовані суди; установи та організації, які визначені Конституцією України або входять до складу Кабінету Міністрів України, в особі їх керівників;

2) за бюджетними призначеннями, передбаченими іншими місцевими бюджетами: керівники місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад та їх секретаріатів, керівники головних управлінь, управлінь, відділів та інших самостійних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад.

2. Поняття, об'єкти і завдання державного фінансового аудиту бюджетних установ.

Аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи (далі – фінансово-господарський аудит) – це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Фінансово-господарський аудит включає:

1) проведення протягом року моніторингу фінансової звітності бюджетної установи, у тому числі з використанням баз даних Державного казначейства;

2) проведення у разі виявлення за результатами моніторингу фінансової звітності бюджетної установи ризикових операцій перевірки використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, правильності ведення бухгалтерського обліку, складання достовірної фінансової звітності;

3) дослідження системи внутрішнього фінансового контролю, зокрема якості його організації;

4) підготовку керівництву бюджетної установи пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень за результатами моніторингу її фінансової звітності та/або перевірки;

5) відстеження усунення керівництвом бюджетної установи недоліків і порушень, виявлених за результатами моніторингу її фінансової звітності та/або перевірки;

б) надання висновку про рівень достовірності фінансової звітності бюджетної установи, ступінь дотримання її посадовими особами законодавства з фінансових питань та повноту врахування пропозицій, внесених у ході фінансово-господарського аудиту.

Об'єктами фінансово-господарського аудиту є:

1) управлінські рішення керівництва бюджетної установи з питань її фінансово-господарської діяльності;

2) планові документи;

3) господарські договори;

4) фінансово-господарські операції;

5) бухгалтерський облік;

6) фінансова і статистична звітність;

7) внутрішньогосподарчий фінансовий контроль.

Базовим елементом фінансово-господарського аудиту є визначення ризиків і оцінка їх можливого впливу на результати фінансово-господарської діяльності бюджетної установи і показники її фінансової звітності. Визначення і оцінка ризиків здійснюється на кожному етапі фінансово-господарського аудиту.

Метою аудиту є здійснення оцінки досягнення запланованих показників (продукту, ефективності, якості), виявлення проблем у виконанні бюджетної програми і розробка пропозицій щодо підвищення ефективності використання ресурсів держави.

Основними завданням фінансово-господарського аудиту є:

- сприяння бюджетній установі в забезпеченні правильності ведення бухгалтерського обліку, законності і ефективності використання бюджетних коштів, державного і комунального майна;

- формування достовірної фінансової звітності і організації дієвого внутрішньогосподарчого фінансового контролю.

Джерелами проведення фінансово-господарського аудиту є:

- 1) нормативно-правові акти та методичні документи, які регламентують фінансово-господарську діяльність бюджетної установи відповідного профілю;
- 2) установчі документи (устав, організаційна та управлінська структура бюджетної установи та ін.);
- 3) наказ про облікову політику;
- 4) планові документи (кошториси, плани асигнувань, лімітні довідки тощо);
- 5) Журнал-головна, реєстри бухгалтерського обліку та первинні документи;
- 6) фінансова звітність бюджетної установи.

Фінансово-господарський аудит проводиться органами ДАСУ за планами, які складаються та затверджуються у порядку, визначеному законодавством.

У бюджетних установах, де проводиться фінансово-господарський аудит, ревізії і перевірки за ініціативою органів державної контрольно-ревізійної служби не плануються.

Проведення фінансово-господарського аудиту регламентовано Бюджетним кодексом України, Порядком проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ, Методичними рекомендаціями з проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ.

3. Методика здійснення державного фінансового аудиту бюджетних установ.

Методика проведення фінансово-господарського аудиту затверджується ДАСУ.

Фінансово-господарський аудит здійснюється шляхом проведення поточних аудиторських процедур: моніторингу, камеральних перевірок та обстеження.

Моніторинг – аудиторська процедура, яка полягає в безперервному відстеженні операцій на рахунках бюджетної установи, відкритих в органах

Державного казначейства України, і показників її фінансової звітності з метою виявлення ознак, які можуть свідчити про фінансові порушення.

Основними завданнями моніторингу є:

1) виявлення ознак, що свідчать про відхилення від установлених законодавством принципів використання бюджетних коштів державного і комунального майна, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;

2) зосередження уваги відповідальних посадових осіб бюджетної установи на виявлені ознаки з метою запобігання незаконним і неефективним використанням фінансових ресурсів, корекції управлінських рішень.

Моніторинг проводиться без виходу до бюджетної установи за допомогою відстеження

операцій на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства України, аналізу періодичної (місячної, квартальної) фінансової звітності бюджетної установи. При необхідності може досліджуватися періодична статистична звітність.

Камеральна перевірка – аудиторська процедура, яка здійснюється без виходу до бюджетної установи з метою виявлення і аналізу відхилень між плановими і фактичними показниками фінансової звітності, неузгодженості між показниками, що містяться в різних формах звітності.

Основними завданнями камеральної перевірки фінансової звітності є:

1) виявлення шляхом суцільної перевірки фінансової звітності фактів неузгодженості між показниками, приведеними в різних формах звітності або в тих самих формах звітності за різні періоди бюджетного року;

2) аналіз виявлених відхилень у звітності і встановлення можливих причин їх виникнення;

3) зосередження уваги відповідальних посадових осіб бюджетної установи на ці порушення і відхилення з метою оперативного усунення недоліків і порушень і забезпечення достовірності фінансової звітності;

4) визначення питань для обстеження під час виходу до бюджетної установи.

При проведенні камеральної перевірки періодичної фінансової звітності необхідно дати відповідь на такі основні запитання:

- 1) чи відповідають звітні показники запланованим;
- 2) у разі виявлення розбіжностей встановити, чи є вони об'єктивними;
- 3) чи узгоджуються між собою показники, приведені в різних формах звітності;
- 4) які операції (процеси, системи) необхідно обстежувати під час виходу до бюджетної установи.

При аналізі відхилень між фінансовими показниками можуть виникнути такі ситуації:

1) перевищення фактичних витрат над затвердженими асигнуваннями може свідчити про: невживання керівництвом установи необхідних заходів для приведення витрат у відповідність з бюджетними асигнуваннями, взяття зобов'язань більш ніж асигнувань, які є бюджетним правопорушенням, і приводить до утворення не бюджетної заборгованості; затвердження кошторису в сумах, які не забезпечують реальної потреби установи у відповідних засобах, наприклад, на підвищення мінімального розміру заробітної платні або у зв'язку з підвищенням цін, тарифів і т. п. використання (списання на фактичні витрати) запасів, що є на початок року; отримання (списання на фактичні витрати) робіт (послуг, товарів), які на початок року знаходилися у складі дебіторської заборгованості;

2) якщо фактичні витрати менше затверджених асигнувань, це може свідчити про: економне й раціональне використання бюджетних коштів; планування зайвих асигнувань, наприклад, через неврахування залишків запасів, дебіторської заборгованості, яка є на початок року (часто – на оплату комунальних послуг); невиконання плану з розвитку або функціонуванню мережі, штатів і контингенту, непроведення потрібних витрат, що негативно впливає на діяльність установи; утворення дебіторської заборгованості, накопичення запасів;

невчасне відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з фактичними витратами або недоліками в здійсненні контролю за виконанням постачальниками (виконавцями) зобов'язань, узятих ними за укладеними з бюджетною установою договорами;

3) перевищення фактичних витрат над касовими може свідчити про: погашення дебіторської заборгованості, що враховувалася на початок року; утворення (в результаті отримання товарів, робіт, послуг без здійснення передоплати) кредиторської заборгованості на кінець звітного періоду; списання запасів, які були придбані раніше; неповне фінансування установи в порівнянні з затвердженими асигнуваннями;

4) якщо фактичні витрати менше касових, це може свідчити про: погашення кредиторської заборгованості, що враховувалася на початок року; збільшення запасів; утворення (в результаті здійснення передоплати) дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду;

5) перевищення касових витрат над затвердженими асигнуваннями, як правило,

свідчить про бюджетне правопорушення, наприклад, нецільове використання бюджетних коштів, фінансування установи з невідповідного бюджету або з двох бюджетів.

б) якщо касові витрати менше затверджених асигнувань, це може свідчити про: завищення асигнувань; неповне фінансування установи.

Обстеження – аудиторська процедура, яка здійснюється безпосередньо в бюджетній установі і полягає в дослідженні планових і бухгалтерських (первинних і зведених) документів, господарських договорів, фінансової і статистичної звітності, інших документів, пов'язаних з фінансово-господарською діяльністю, бухгалтерським обліком і внутрішньо-господарчим фінансовим контролем.

Обстеження здійснюється з обов'язковим виходом до бюджетної установи, під час якої кожний чинник ризику контролюється за затвердженою програмою аудиту за допомогою документальних або фактичних методів, використовуються

інформаційні й аналітичні матеріали, підготовлені за наслідками моніторингу і камеральних перевірок.

Основними завданнями обстеження є:

1) оцінка законності ризикових операцій, правильності їх віддзеркалення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності, виявлення фактів її невірогідності, відхилень від установлених законодавством норм при використанні коштів і майна;

2) встановлення причин допущення фінансових порушень;

3) оцінка стану внутрішньогосподарчого контролю;

4) підготовка рекомендацій щодо виправлення недоліків, усунення фінансових порушень і їх наслідків.

При виявленні порушень у веденні бухгалтерського обліку слід досліджувати ступінь їх впливу на фінансову звітність бюджетної установи. Зокрема, необхідно **проаналізувати, як вплинули на фінансову звітність події (господарські операції), які:**

- фактично відбулися, але не відображені в бухгалтерському обліку;
- відображені в бухгалтерському обліку, але не відбулися;
- відображені з порушенням встановленого порядку – за невідповідний період, в неправильних сумах, на невідповідних рахівницях, в невідповідних формах звітності або за невідповідними кодами програмної (функціональної), економічної класифікації доходів або витрат бюджету.

Кожна здійснена державним аудитором аудиторська процедура відображається в Журналі обліку роботи державного аудитора.

4. Порядок проведення державного фінансового аудиту бюджетних установ.

Не пізніше ніж за десять календарних днів до фінансово-господарського аудиту керівнику бюджетної установи надсилається відповідне повідомлення із зазначенням мети і відповідальних за проведення аудиту посадових осіб.

Для проведення фінансово-господарського аудиту посадовій особі органу ДСУ видається посвідчення встановленого зразка, підписане керівником

відповідного органу ДАСУ і скріплене печаткою цього органу. Посадова особа органу ДАСУ зобов'язана пред'явити керівнику бюджетної установи посвідчення на право проведення фінансово-господарського аудиту і на його прохання розписатися в журналі відвідання установи та її структурних підрозділів представниками контролюючих органів.

Фінансово-господарський аудит проводиться протягом бюджетного періоду в такій послідовності:

1) ознайомлення із сферою діяльності бюджетної установи та системою бухгалтерського обліку, фінансової звітності і внутрішнього фінансового контролю; аналіз нормативно-правових актів, методичних документів, розрахунків та обґрунтувань, матеріалів, пов'язаних з проведенням попередніх контрольних заходів, публікацій у засобах масової інформації, звернень громадян, інформації суб'єктів господарювання та державних органів щодо використання бюджетною установою коштів та майна, інших активів і пасивів;

2) виявлення можливих недоліків у фінансово-господарській діяльності бюджетної установи та здійсненні внутрішнього фінансового контролю, оцінка ризиків та підготовка програми проведення фінансово-господарського аудиту;

3) проведення моніторингу фінансової звітності бюджетної установи та у разі потреби перевірка використання коштів та майна, інших активів і пасивів, правильності ведення бухгалтерського обліку; аналіз місячної і квартальної фінансової звітності; оцінка результатів попереднього зовнішнього і внутрішнього фінансового контролю; визначення повноти врахування керівництвом бюджетної установи пропозицій, внесених у ході моніторингу її фінансової звітності та/або перевірки.

Результати моніторингу фінансової звітності при виявленні недоліків та/або ознак порушень оформляються довідкою, а перевірка – довідкою або актом, один примірник яких передається керівництву бюджетної установи;

4) дослідження річної фінансової звітності бюджетної установи; оцінка врахування пропозицій, внесених керівництву бюджетної установи протягом звітного року за результатами моніторингу її фінансової звітності та/або

перевірки; складання проекту аудиторського звіту з підготовкою висновків і пропозицій; обговорення проекту аудиторського звіту з керівництвом бюджетної установи; підписання аудиторського звіту; надання аудиторського звіту керівництву бюджетної установи;

5) інформування у разі потреби інших державних органів про рівень достовірності фінансової звітності бюджетної установи, ступінь дотримання її посадовими особами законодавства з фінансових питань та стан її внутрішнього фінансового контролю.

Під час проведення фінансово-господарського аудиту досліджуються первинні документи щодо операцій з коштами та майном, іншими активами і пасивами, ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та організація внутрішнього фінансового контролю.

На кожному етапі проведення фінансово-господарського аудиту посадовими особами органу державної контрольно-ревізійної служби можуть надаватися керівництву бюджетної установи пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і порушень, які є обов'язкові до розгляду.

Посадові особи органу державної контрольно-ревізійної служби у разі звернення керівництва бюджетної установи надають роз'яснення щодо здійснення операцій з коштами та майном, іншими активами і пасивами, ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та організації внутрішнього фінансового контролю.

За ненадання інформації або надання недостовірної та неповної інформації для проведення фінансово-господарського аудиту посадові особи бюджетних установ несуть відповідальність згідно із законодавством

В той же час Безпосередній керівник державного аудитора систематично контролює хід проведення аудиту, виконання його програми, дотримання термінів і повноту проведення аудиторських процедур, правильність висновків, про що робить відповідні відмітки (але при необхідності – зауваження) в програмі аудиту і журналі обліку роботи державного аудитора.

Аудиторське дослідження повинне бути завершене не пізніше, ніж через місяць після здачі бюджетною установою річного фінансового звіту.

5. Оформлення і реалізація результатів державного фінансового аудиту і використання аудиторських звітів.

За результатами поточних аудиторських процедур:

- не пред'являються обов'язкові до виконання вимоги (розпорядження) бюджетним установам;
- не застосовуються фінансові санкції і заходи впливу, передбачені Бюджетним кодексом України;
- не складаються протоколи про адміністративні правопорушення, визначені статтями 164-2, 164-12, 164-14 і 166-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення;
- не ініціюється пред'явлення цивільних позовів до винних осіб.

Під час проведення аудиту у разі виявлення недоліків, ознак порушень або порушень також складається **довідка**. У довідці, складеній за результатами поточних аудиторських процедур (у тому числі моніторингу, камеральної перевірки, обстеження), наголошуються документи, які містять недоліки або ознаки порушень, а в разі виявлення порушень – по-можливості, їх суть, сума і наслідки, а також рекомендації щодо усунення недоліків (порушень) і недопущення їх у подальшому.

Державний аудитор має право давати керівництву бюджетної установи усні або письмові роз'яснення щодо застосованих їм методів оцінки фактів, висловлених у довідці.

У разі незгоди з фактами, висловленими в довідці, або рекомендаціями державного аудитора керівництво бюджетної установи має право спрямувати відповідному органу Держаудитслужби письмові зауваження (заперечення) з обґрунтуванням своєї позиції, яка підтверджується нормативно-правовими актами, первинними документами, фінансовою звітністю і тому подібним.

Письмовий висновок за результатами розгляду зауважень (заперечень) складається державним аудитором і підписується керівником (заступником

керівника) відповідного органу Держаудитслужби в двох екземплярах. Один екземпляр висновку надається бюджетній установі під розпис не пізніше ніж через 10 робочих днів з дня отримання зауважень (заперечень) у разі їх камерального розгляду і не пізніше, ніж через 15 робочих днів, – у разі розгляду зауважень з виходом до бюджетної установи.

Стан виправлення недоліків або усунення порушень і їх наслідків державний аудитор досліджує під час чергового обстеження в бюджетній установі. Державний аудитор веде облік наданих бюджетній установі впродовж бюджетного року рекомендацій в Журналі обліку роботи державного аудитора і здійснює постійний моніторинг і оцінку стану їх обліку керівництвом бюджетної установи.

Результати фінансово-господарського аудиту відображаються в звіті, який повинен виключати можливість неоднозначного трактування будь-яких його положень і містити тільки обґрунтовану і об'єктивну інформацію.

Аудиторський звіт складається з:

1) вступної частини, в якій містяться загальні відомості про об'єкт державного аудиту, а також про терміни перевірки та основні моменти, які підлягають перевірці;

2) описової частини (результати аудиту), в якій висловлюється процес дослідження: які операції, процеси, системи контролювалися; які аудиторські процедури застосовувалися і в яких об'ємах; яких заходів вжито бюджетною установою для зміцнення фінансової дисципліни, виправлення бухгалтерського обліку і фінансової звітності; підвищення ефективності внутрішньогосподарчого фінансового контролю; який позитивний ефект від упровадження таких заходів (якщо його можна встановити і зміряти);

3) аудиторського висновку;

4) рекомендацій;

5) доповнень.

Незалежно від того, за чиєю ініціативою вжито таких заходів (бюджетної установи або державного аудитора), в аудиторському звіті вони висловлюються без посилання на рекомендації державного аудитора.

Три примірники аудиторського звіту передаються керівництву бюджетної установи, один з яких залишається у її справах, другий – подається разом з річним фінансовим звітом головному розпоряднику бюджетних коштів, а в разі його відсутності – територіальному фінансовому органу, третій – відповідному органу Державного казначейства.

Користувачами аудиторських звітів є розпорядники бюджетних коштів, фінансові органи та органи Державного казначейства.

6. Застосування фінансових санкцій у разі виявлення державним аудитором ознак порушень.

Порядок застосування фінансових санкцій визначений Бюджетним кодексом України. Відповідно до ст. 117 БКУ за допущені правопорушення до об'єктів контролю можуть застосовуватись такі **фінансові санкції**:

1) призупинення бюджетних асигнувань.

У разі виявлення бюджетного правопорушення та наявності підстав для призупинення бюджетних асигнувань протокол про бюджетне правопорушення або акт ревізії разом з пропозиціями щодо призупинення бюджетних асигнувань необхідно подати до Міністерства фінансів України, відповідного фінансового органу чи виконавчого органу міської (міста районного значення), селищної або сільської ради залежно від рівня бюджету, стосовно коштів якого допущене порушення.

Пропозиції щодо призупинення бюджетних асигнувань, які підписує керівник органу, що встановив бюджетне правопорушення, або особа, що його заміщає, повинні містити назву відповідної бюджетної програми (тимчасової класифікації видатків місцевих бюджетів), за якими пропонується призупинити бюджетні асигнування.

Разом з пропозиціями необхідно подати копію плану асигнувань розпорядника бюджетних коштів, яким вчинено бюджетне правопорушення, та копії довідок про внесення змін до нього.

Рішення про призупинення бюджетних асигнувань оформляється у вигляді розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань. Бюджетні асигнування призупиняються з першого числа місяця, наступного за датою прийняття розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань.

Розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань є підставою для внесення змін до помісячного розпису асигнувань загального фонду бюджету (плану асигнувань із загального фонду бюджету відповідного розпорядника бюджетних коштів) шляхом перенесення бюджетних асигнувань на наступні періоди.

Розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань складається у п'яти примірниках - один оригінал і чотири копії.

Бюджетні асигнування призупиняються на термін від одного місяця до трьох у межах поточного бюджетного періоду в обсязі, що дорівнює 50 відсоткам асигнувань, затверджених у плані асигнувань розпорядника бюджетних коштів за скороченою економічною класифікацією видатків бюджету на цей період, за винятком асигнувань на оплату праці, нарахування на заробітну плату та трансфертів населенню.

За результатами аналізу отриманої інформації про усунення бюджетного правопорушення та підтверджувальних документів Міністр фінансів України, керівник місцевого фінансового органу, голова виконавчого органу міської (міста районного значення), селищної та сільської ради, який прийняв розпорядження про призупинення бюджетних асигнувань, приймає рішення про відновлення дії бюджетних асигнувань, яке оформляється у вигляді розпорядження про відновлення дії бюджетних асигнувань

Розпорядження про відновлення дії бюджетних асигнувань є підставою для внесення з першого числа місяця, наступного за датою прийняття цього розпорядження, змін до помісячного розпису асигнувань загального фонду

бюджету (плану асигнувань із загального фонду бюджету відповідного розпорядника бюджетних коштів) та наступного взяття зобов'язань.

2) зупинення операцій на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства України.

У разі виявлення бюджетного правопорушення складається протокол про бюджетне правопорушення за формою, передбаченою Порядком складання, передачі за належністю Протоколу про бюджетне правопорушення. Якщо факт бюджетного правопорушення зафіксовано в акті ревізії, то протокол про бюджетне правопорушення не оформляється.

На підставі протоколу про бюджетне правопорушення або акта ревізії уповноважений орган протягом трьох робочих днів приймає рішення у формі розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами.

У разі прийняття уповноваженим органом розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами зупиненню підлягають операції з бюджетними коштами на рахунках розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів за бюджетною програмою, за якою виявлено бюджетне правопорушення, та бюджетною програмою, яка передбачає утримання установи.

При цьому зупиненню підлягають будь-які операції, за винятком:

- сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), інших платежів до бюджетів і державних цільових фондів (у тому числі пені, фінансові санкції);
- виконання рішень органів, яким відповідно до закону надано право стягнення коштів;
- операцій із здійснення видатків, які передбачені за кодами економічної класифікації видатків.

Розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами складається в чотирьох примірниках, які мають однакову юридичну силу, підписується керівником уповноваженого органу або його заступником, засвідчується печаткою та реєструється в уповноваженому органі.

У разі виявлення бюджетного правопорушення Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, органи ДАСУ, місцеві

фінансові органи, голови виконавчих органів міських (міст районного значення), селищних та сільських рад і головні розпорядники бюджетних коштів у межах своєї компетенції можуть вчиняти такі дії щодо тих розпорядників бюджетних коштів та одержувачів, яким вони довели відповідні бюджетні асигнування:

- застосування адміністративних стягнень до осіб, винних у бюджетних правопорушеннях відповідно до закону;

- зупинення операцій з бюджетними коштами, що полягає у зупиненні будь-яких операцій по здійсненню платежів з рахунку порушника бюджетного законодавства. Механізм зупинення операцій з бюджетними коштами визначається Кабінетом Міністрів України. Зупинення операцій з бюджетними коштами можливе на термін до тридцяти днів, якщо інше не передбачено законом.

Зупинення операцій з бюджетними коштами не є підставою для відмови у реєстрації зобов'язань та фінансових зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Підставою для відновлення операцій за рахунками розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів є:

- розпорядження уповноваженого органу про відновлення операцій з бюджетними коштами за формою, що додається;
- закінчення терміну, зазначеного в розпорядженні про зупинення операцій;
- закінчення терміну, встановленого статтею 120 Бюджетного кодексу України.

Розпорядження уповноваженого органу про відновлення операцій з бюджетними коштами складається і подається до органів Державної казначейської служби тільки у випадку, коли операції відновлюються до закінчення терміну, зазначеного в розпорядженні про зупинення операцій. Після закінчення терміну, зазначеного у розпорядженні або визначеного ст. 120 Бюджетного кодексу України, операції з бюджетними коштами відновлюються органами Державної казначейської служби без оформлення розпорядження про їх відновлення.

Не пізніше одного робочого дня з дати отримання доповідної записки або інформації про усунення бюджетного правопорушення розпорядження про відновлення операцій з бюджетними коштами направляється (надсилається рекомендованим поштовим відправленням або подається нарочним) до відповідного органу Державної казначейської служби, де відкрито рахунки установі-порушнику, розпоряднику (одержувачу) бюджетних коштів та установі-порушнику. Останній примірник розпорядження про відновлення операцій з бюджетними коштами залишається в уповноваженому органі.

Розпорядження про зупинення або відновлення операцій з бюджетними коштами, що надійшли до органу Державної казначейської служби протягом операційного часу, виконуються в день їх надходження, а розпорядження, що надійшли після операційного часу, виконуються наступного робочого дня.

3) зменшення асигнувань у разі нецільового використання бюджетних коштів.

У разі встановлення факту нецільового використання бюджетних коштів контролюючий орган протягом десяти робочих днів з дати реєстрації акта, а в разі наявності заперечень (зауважень) розпорядника бюджетних коштів - з дати надання письмового висновку щодо таких заперечень (зауважень) подає до Мінфіну (місцевого фінансового органу, головного розпорядника бюджетних коштів) засвідчену підписом керівника контролюючого органу копію акта, що скріплений печаткою такого органу.

Підставою для зменшення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів та повернення коштів одержувачами бюджетних коштів у дохід відповідного бюджету є акт (інший документ), складений за результатами ревізії (перевірки) відповідно до законодавства посадовою особою органу, уповноваженого здійснювати контроль за дотриманням бюджетного законодавства, у якому зафіксовано факт нецільового використання бюджетних коштів.

До акта додається довідка контролюючого органу про бюджетне правопорушення за формою та у порядку, що встановлюються Мінфіном.

Рішення про зменшення бюджетних асигнувань головному розпоряднику коштів державного бюджету приймає Міністр фінансів, головному розпоряднику коштів місцевого бюджету - керівник місцевого фінансового органу, розпоряднику бюджетних коштів нижчого рівня - головний розпорядник коштів відповідного бюджету.

Після прийняття рішення про зменшення асигнувань Міністр фінансів (керівник місцевого фінансового органу) приймає рішення про необхідність у поточному бюджетному періоді зменшення бюджетних призначень головному розпоряднику бюджетних коштів на суму, що витрачена не за цільовим призначенням.

Рішення про зменшення бюджетних асигнувань доводиться до Державної казначейської служби, його територіального органу, який здійснює обслуговування розпорядника бюджетних коштів, та до контролюючого органу, за документами якого було прийнято таке рішення.

У разі неприйняття такого рішення про це письмово інформується відповідний контролюючий орган з обґрунтуванням причин. Якщо протягом 30 днів після прийняття рішення про зупинення операцій з бюджетними коштами не прийнято рішення про зменшення бюджетних асигнувань, контролюючим органом в установленому законодавством порядку може бути прийнято рішення про повторне зупинення операцій з бюджетними коштами.

4) повернення коштів у разі нецільового використання коштів субвенції.

Уповноважений державний орган, що проводив ревізію (перевірку), за винятком Рахункової палати, щокварталу до 15 числа місяця, що настає після звітного періоду, подає МФУ за результатами проведених ревізій (перевірок) інформацію про встановлені факти нецільового використання субвенцій.

Факт нецільового використання субвенції встановлюється в процесі проведення ревізії (перевірки) виконання бюджетів уповноваженим державним органом, що здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства, і оформляється актом ревізії або довідкою про перевірку.

Під час проведення ревізії (перевірки) керівник бюджетної установи, якою допущено нецільове використання субвенції, дає письмове пояснення та вживає у межах своєї компетенції відповідних заходів для усунення бюджетного правопорушення.

У разі встановлення факту нецільового використання субвенції разом з актом ревізії (довідкою про перевірку) керівником уповноваженого державного органу, що проводив ревізію (перевірку), оформляється вимога про повернення використаної не за цільовим призначенням суми субвенції до відповідного бюджету за формою, затвердженою Мінфіном. Вимога складається у п'ятьох примірниках, підписується керівником уповноваженого державного органу, який проводив ревізію (перевірку), і скріплюється печаткою цього органу.

У разі встановлення факту нецільового використання субвенції уповноважений державний орган, що проводив ревізію (перевірку), може надіслати в установленому порядку матеріали ревізії (перевірки) до правоохоронних органів для вирішення питання про притягнення винних посадових осіб до кримінальної відповідальності та відшкодування завданих збитків.

Бюджетна установа, в якій виявлено бюджетне правопорушення, самостійно виконує вимогу в десятиденний термін після її отримання та надсилає уповноваженому державному органу, що проводив ревізію (перевірку), копію документа, який підтверджує перерахування використаних не за цільовим призначенням сум субвенції до відповідного бюджету.

Контроль за поверненням зазначених сум до відповідного бюджету здійснює

уповноважений державний орган, що проводить ревізію (перевірку).

У разі невиконання в установлений термін вимоги за рішенням Міністра фінансів, керівника органу Державної казначейської служби, керівника органу ДАСУ, керівника місцевого фінансового органу, голови виконавчого органу міської (міста районного значення), селищної та сільської ради на період до виконання вимоги чи до її скасування такій бюджетній установі призупиняються

бюджетні асигнування на суму субвенції, використаної не за цільовим призначенням, за винятком захищених статей бюджету, про що повідомляється уповноважений державний орган, що проводив ревізію (перевірку).

Питання студентам для контролю знань, самостійного опрацювання матеріалу лекції, для підготовки до семінарського заняття за темою лекції.

1. Статус бюджетної установи як підконтрольного об'єкта.
2. Сутність фінансово-господарського аудиту.
3. Що включає у себе фінансово-господарський аудит.
4. Об'єктами фінансово-господарського аудиту.
5. Базовий елемент фінансово-господарського аудиту.
6. Завдання фінансово-господарського аудиту.
7. Джерела проведення фінансово-господарського аудиту.
8. Законодавчі акти, які регламентують проведення фінансово-господарського аудиту.
9. Методика здійснення державного фінансового аудиту бюджетних установ.
10. Сутність моніторингу та його завдання.

Тема 10. Особливості контролю фінансово кредитних установ

1. Роль, значення і структура Національного банку України , як органу державного фінансового моніторингу
2. Функції та операції Національного банку України
3. Контроль за дотриманням комерційними банками економічних нормативів .
4. Перевірка правильності здійснення операцій з готівкою підприємствами, організаціями, закладами

1. Роль, значення і структура Національного банку України , як органу державного фінансового моніторингу

Національний банк здійснює фінансовий моніторинг, щоб запобігти використанню банківської системи України для легалізації доходів, одержаних

злочинним шляхом. Ми прагнемо зміцнити довіру громадян до банківської системи держави.

Національний банк є одним з органів державного фінансового моніторингу України.

Фінансовий моніторинг – діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму. Національний банк встановлює до банків та небанківських установ вимоги щодо протидії відмиванню незаконно отриманих доходів та перевіряє їх дотримання.

Здійснюючи фінансовий моніторинг, банки і небанківські фінансові установи перевіряють клієнтів та аналізують їхні фінансові операції. У разі виявлення підозрілих операцій банки інформують Державну службу фінансового моніторингу та правоохоронні органи України.

Національний банк діє відповідно до Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення FATF.

Значення Національного банку України полягає в тому, що він є **важливим інститутом державного впливу** на розвиток економіки країни, особливо на розвиток грошово-кредитних стосунків як в Україні, так і за її межами. Зокрема, Національний банк має вирішальне значення в управлінні готівковим грошовим обігом, регулюванні рівня відсоткових ставок фінансово-кредитних закладів України, касовому виконанні Державного боргу, встановлені офіційного курсу гривні до іноземних валют і т. ін.

Структура НБУ сформована за принципом централізації із вертикальним підпорядкуванням. *До структури Національного банку належать його центральний апарат (департаменти, управління), філії (територіальні управління), розрахункові палати, Банкнотномонетний двір, фабрика банкнотного паперу, Державна скарбниця України, Центральне сховище, спеціалізовані підприємства, банківські навчальні заклади та інші структурні одиниці й підрозділи, потрібні для безперебійного функціонування Національного банку.*

Філії (територіальні управління) НБУ не є юридичними особами і діють від імені Національного банку в межах одержаних від нього повноважень.

2. Функції та операції Національного банку України

Під поняттям „функція” в нашому випадку розуміють коло обов’язків, завдань, які бере на себе Національний банк держави з метою виконання свого цільового призначення в ній.

Операція НБУ – це дія (рух), що впливає із його основних функцій і спрямована на практичну й повну їх реалізацію в нашій державі. Звідси можна стверджувати, що без чіткого з’ясування основних функцій Національного банку України важко визначити перелік операцій, які ці функції забезпечуватимуть. Основні функції Національного банку полягають в наступному:

- Національний банк є **центральним банком України, її емісійним центром**. Він проводить єдину державну політику у сфері грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці, організовує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в державі загалом, визначає курс гривні щодо валют інших держав. Національний банк має монопольне право на випуск грошей в обіг та національних грошових знаків за рішенням Верховної Ради України;
- Національний банк **створює державну скарбницю України** і організовує її діяльність, зберігає резервні фонди грошових знаків, дорогоцінні метали та золотовалютні запаси;

- Національний банк є **виразником інтересів України у стосунках з центральними банками інших держав**, у міжнародних банках та інших фінансово-кредитних організаціях;

- Національний банк **нагромаджує золотовалютні резерви та здійснює операції з їх розміщення** самостійно або через банки, уповноважені ним на виконання зовнішньоекономічних операцій;

- Національний банк **затверджує бланки та форму безготівкових депозитів приватизаційних паперів**, а також порядок їх видачі за погодженням з Кабінетом Міністрів України.

Крім того Національний банк України має також контрольні й ліцензійні функції. Про це детальніше викладено в наступному питанні. До операцій, які здійснює

Національний банк, належать такі:

- видає комерційним банкам кредити на термін за домовленістю з позичальниками;
- веде рахунки банків-кореспондентів і здійснює розрахункове касове обслуговування комерційних банків та інших кредитних закладів;
- купує та продає цінні папери, які випускає держава;
- видає кредити банкам під заставу векселів й цінних паперів;
- здійснює емісію приватизаційних паперів;
- виступає гарантом кредитів, що надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності іноземними банками, фінансовими та іншими міжнародними організаціями під заставу Державного валютного фонду й іншого державного майна України;
- купує та продає іноземну валюту й платіжні документи в іноземній валюті;
- проводить операції з резервними фондами грошових знаків;
- здійснює інші операції відповідно до своїх функцій, передбачених Законом України „Про банки і банківську діяльність” від 20 березня 1991 р. №872-ХІІ (з наступними змінами і доповненнями).

Національний банк України також організовує інкасацію і перевезення грошових знаків й інших цінностей.

3. Контроль за дотриманням комерційними банками економічних нормативів

Національний банк України проводить контроль за дотриманням юридичними особами банківського законодавства і власних нормативних актів. У випадку порушення цього законодавства й актів НБУ має право:

- підвищувати норми обов'язкових резервів;
- відкликати ліцензію на здійснення окремих чи всіх банківських операцій;
- усувати керівництво суб'єкта банківської діяльності від управління і призначати тимчасову адміністрацію для управління цим суб'єктом;

- утримувати за рішенням суду (арбітражного суду) штраф у розмірі неправомірно одержаного доходу та застосовувати інші економічні санкції відповідно до законодавства;
- приймати рішення про виключення з Державної книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних закладів і про реєстрацію або ліцензію.

Ці примусові заходи можуть проводитись у випадку порушення комерційними банками економічних нормативів; порядку, термінів і технологій виконання банківських операцій; допущення несанкційної емісії; недотримання постанов, інструкцій, положень, правил НБУ, неподання форм звітності або подання недостовірної інформації (звітності); ведення збиткової діяльності; формування ситуації, що загрожує інтересам вкладників і кредиторів; створення перешкод антимонопольним діям або праву клієнта самостійно обирати собі банк.

НБУ зобов'язаний вилучати з обігу фіктивні кошти шляхом отримання їх у беззаперечному порядку із кореспондентських рахунків банків. Якщо існує незгода з рішенням НБУ, то юридична особа має право на захист своїх інтересів у арбітражному суді.

Для того, щоб захистити інтереси клієнтів і досягти фінансової надійності комерційних банків, встановлюється мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації банку в сумі, еквівалентній 1 млн євро за офіційним курсом гривні, визначеним НБУ.

Для кооперативного банку та банку з іноземними капіталом мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації банку може бути не менше:

- для місцевих кооперативних банків, що діють в межах однієї області, – 1 млн євро;
- для банків, що здійснюють свою діяльність на території однієї області (регіональні), в тому числі спеціалізованих ощадних та іпотечних банків – 3 млн євро;
- для банків, що здійснюють свою діяльність на всій території України (міжрегіональні), в тому числі спеціалізованих інвестиційних, розрахункових

(клірингових), ощадних та іпотечних, центрального кооперативного банку, – 5 млн євро.

На створення комерційних банків з участю іноземних юридичних та фізичних осіб НБУ видає ліцензію на здійснення комерційними банками операцій в іноземній валюті в Україні і за кордоном на основі клопотання певного комерційного банку та в залежності від рівня його готовності до проведення операцій в іноземній валюті.

Економічні нормативи НБУ встановлює для всіх комерційних банків з метою захисту інтересів та забезпечення надійності банків.

Економічні нормативи поділяють на чотири групи:

- **нормативи капіталу** (нормативи капіталу комерційного банку (Н1), мінімального розміру статутного капіталу (Н2), платоспроможності (Н3); достатності капіталу банку (Н4);

- **нормативи ліквідності** (нормативи миттєвої ліквідності (Н5); загальної ліквідності (Н6); співвідношення висококваліфікованих активів (Н7);

- **нормативи ризику** (нормативи максимального розміру ризику на одного позичальника (Н8), великих кредитних ризиків (Н9); максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н10), інсайдерам (Н11), максимального розміру наданих міжбанківських позик (Н12); максимального розміру отриманих міжбанківських позик (Н13); інвестування (Н14);

- **нормативи відкритої валютної позиції уповноваженого банку** (норматив загальної відкритої валютної позиції банку (Н15), довгої (короткої) відкритої валютної позиції у вільноконвертованій валюті (Н16), в неконвертованій валюті (Н17); у всіх банківських металах (Н18).

Контроль за дотриманням комерційними банками економічних нормативів проводиться кожного дня (за даними щоденних балансів) і один раз на місяць (за даними форм звітності станом на перше число кожного місяця).

Економічні нормативи вважаються звітними, якщо вони розраховані:

- **на конкретно встановлену дату:**

- нормативи капіталу банку (Н1),
- мінімального розміру статутного капіталу (Н2) – на 1 квітня щороку;
- **за щоденними даними:**
- нормативи максимального розміру ризику на одного позичальника (Н8);
- максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н10);
- максимального сукупного розміру кредитів, наданих інсайдерам (Н11);
- інвестування (Н14);
- відкритої валютної позиції (Н15, Н16, Н17, Н18) – за кожен випадок порушення встановлених НБУ нормативів;
- **за формулою середньомісячної зваженої величини:**
- нормативи платоспроможності (Н3);
- достатності капіталу банку (Н4);
- ліквідності (Н5,Н6,Н7).

Контроль за дотриманням комерційними банками економічних нормативів проводять відділи банківського нагляду регіональних управлінь і управління контролю економічних нормативів Департаменту безвиїзного нагляду НБУ.

4. Перевірка правильності здійснення операцій з готівкою підприємствами, організаціями, закладами

Заклади банків не рідше одного разу на два роки мають право перевіряти дотримання касової дисципліни в підприємствах, організаціях, закладах, які ці банківські заклади обслуговують (незалежно від форми власності), а також одержувати від них інформацію про касові обіги за джерелами надходжень і цільовим призначенням витрачання грошей.

Перевіркою питань готівкового обігу і порядку ведення касових операцій в нашій державі займаються також працівники ДПС, фінансових органів, ДКРС, органів МВС України. Керівники закладів банку затверджують плани перевірок дотримання касової дисципліни в підприємствах, організаціях, закладах та з інших питань, з яких заклади банку мають право проводити перевірки. У цих планах визначається перелік підприємств, організацій, закладів, у яких

плануються перевірки дотримання касової дисципліни. Це не стосується перевірок дотримання касової дисципліни в закладах та організаціях, що перебувають на державному й місцевих бюджетах, де перевірки здійснюють фінансові органи.

Відповідно до планів перевірок працівники бухгалтерського обліку закладів банку готують необхідну інформацію про суми готівки, що здана до кас банку, в підприємствах, організаціях, закладах, які перевірятимуть. У перевірках касової дисципліни беруть участь всі економісти закладу банку. Особи, що скеровуються на перевірку, зобов'язані мати із собою посвідчення на право перевірки, підписане керівником закладу банку.

Перевірка дотримання касової дисципліни здійснюється за даними фінансового обліку підприємств, організацій, закладів (а в окремих випадках й за первинними грошовими та іншими документами) за встановлений період (квартал, півріччя), але не менше, ніж за три місяці з обов'язковим виділенням операції за кожен місяць.

Умови зберігання грошей, цінностей, наявність готівки безпосередньо в касах підприємств, організацій, закладів працівники закладів банків не перевіряють. Проте може здійснюватись контроль за достатністю в касах розмінної монети для видачі здачі громадянам. Під час перевірки касової дисципліни працівники закладів банків визначають:

- **наявність встановленого ліміту залишку готівки в касі.** Понадлімітні залишки готівки в касі обчислюють прямим рахунком за кожен робочий день шляхом порівняння залишку готівки в касі суб'єкта господарювання на кінець дня з встановленим йому (або самостійно визначеним ним) обслуговуючим закладом банку лімітом залишку готівки в касі (незалежно, були в цей день надходження та витрачання готівки (касові обіги) чи ні). У випадку, якщо підприємству ліміт залишку готівки в касі не встановлений, то вся наявна в його касі готівка розглядається як

позалімітна. Готівка, що видана під звіт (у тому числі і на відрядження), але не витрачена й не повернена до каси підприємства не пізніше 10 робочих днів з дня видачі її під звіт (за відрядженнями – не пізніше 3 робочих днів після повернення з відрядження) в повній сумі виданій під звіт чи у сумі, не підтвердженій авансовими звітами наступного дня після закінчення зазначених вище термінів, додається до суми фактичного залишку готівки в касі на кінець дня. Обчислена таким чином розрахункова сума порівнюється із встановленим лімітом залишку готівки в касі. У випадку використання підприємством, організацією, закладом готівки, отриманої від реалізації продукції (робіт, послуг), на виплату заробітної плати або дивідендів, використана сума включається до фактичних залишків готівки в касі саме того дня, коли були проведені такі виплати, з наступним порівнянням отриманої суми із встановленим лімітом каси;

- **повнота оприбуткування готівки, одержаної з банку, в касі підприємства, організації, закладу;** відповідність записів сум у касовій книзі підприємства про отримані з банку або здані в банк гроші, даним наявним в банку. Якщо під час перевірки виявлені значні зловживання, то в цьому випадку матеріали перевірки необхідно негайно передати правоохоронним органам;
- **забезпечення щоденного дотримання встановлених банком лімітів залишків готівки в касі,** термінів і порядку здавання грошової виручки, своєчасність повернення в банк не виплачених у встановлений термін сум. Якщо виявлені зазначені порушення, то потрібно з'ясувати, протягом якого часу і яка сума не була здана в банку та чому таке трапилось, коли і на яку суму перевищено ліміт каси, що перевіряється;
- **правильність використання готівки з виручки від реалізації продукції (робіт, послуг).** Проблема полягає в тому, що деякі керівники підприємств (організацій, закладів) помилково вважають, що готівку з виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) можна довільно використовувати. Проте, це не так, адже готівку можна використовувати лише у суворій

відповідності з вимогами НБУ. Зокрема, готівка з виручки може використовуватись, за певних обставин, на виплати, пов'язані з оплатою праці; на видачу підзвітних сум; на проведення готівкових розрахунків з іншими підприємствами (підприємцями) тощо;

• **точність ведення касової книги та своєчасність й повнота відображення в ній надходжень і вибуття готівки;** правильність оформлення касиром прибуткових та видаткових касових ордерів. Результати перевірки правильності здійснення операцій з готівкою підприємствами, організаціями, закладами оформляються актом з доданням до нього довідки. У цьому акті вказують на стан надходження готівки до кас підприємств, організацій, закладів, що перевіряються. Акт й довідка підписуються керівником, головним (старшим) бухгалтером підприємства, організації, закладу і представником (представниками) банку. У випадку відмови підписувати акт з боку підприємства, організації, закладу в акті роблять напис „відмовився” і додається певне письмове пояснення. Коли ж під час перевірки порушень не виявлено, перевіряючий складає лише довідку про проведену ним перевірку.

У випадку виявлення порушень касової дисципліни або зловживань окремі примірники актів перевірок мають бути передані податковій адміністрації чи правоохоронним органам для застосування до порушників певних санкцій, визначених законодавством.

Матеріали про наслідки перевірок дотримання касової дисципліни підприємствами, організаціями, закладами і вжиті щодо порушників заходи щомісячно (до третього числа включно місяця наступного, за місяцем завершення перевірки) подаються для узагальнення дирекціям (управлінням) банків. Дирекції (управління) банків подають своїм центральним банкам, регіональним управлінням НБУ (до сьомого числа (включно) місяця, наступного за місяцем завершення перевірки) синтезовані (узагальнені) матеріали із зазначенням суттєвих типових фактів по рушень касової дисципліни, а регіональні управління – Національному банку до 12 числа (включно) місяця, наступного за місяцем

завершення перевірки. До порушників норм із регулювання обігу готівки застосовують

фінансові санкції у вигляді штрафу:

- за перевищення встановлених лімітів залишку готівки в касах у двократному розмірі сум виявленої понадлімітної готівки;
- за не оприбуткування (неповне оприбуткування) у касах готівки – у п'ятикратному розмірі не оприбуткованої суми;

- за не встановлення лімітів залишків кас – у п'ятикратному розмірі неоподаткованого мінімуму доходів громадян за кожен випадок. Відповідальність за не встановлення лімітів залишків готівки в касах покладається на заклади комерційних банків. Ці штрафи перераховуються у встановленому порядку до Державного бюджету України.

Тема 11. Контроль виконання місцевих бюджетів у фінансових органах

1. Мета, планування та підготовка до перевірки.

2. Контроль за формуванням коштів місцевих бюджетів.

3. Контроль за використанням коштів на реалізацію бюджетних програм.

4. Оформлення та реалізація матеріалів перевірки.

1. Мета, планування та підготовка до перевірки

Метою перевірки формування та використання коштів місцевих бюджетів є об'єктивна необхідність комплексно оцінити роботу територіальних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у фінансовій сфері, їх спроможність ефективно забезпечувати життєдіяльність існуючого господарства території, ощадливо використовувати наявні фінансові ресурси та вишукувати додаткові джерела наповнення бюджету.

Під час перевірки *контролери-ревізори мають на меті з'ясувати*, чи забезпечується дотримання чинних нормативно-правових актів України щодо формування та використання бюджетів відповідних рівнів, підтримання

фінансово-бюджетної дисципліни учасниками бюджетного процесу, належний стан економічної та контрольної роботи фінансових органів і органів Державної казначейської служби, здійснення ними заходів для її поліпшення в нинішніх умовах, в тому числі щодо можливостей збільшення доходів бюджетів та забезпечення економного й раціонального використання бюджетних коштів на основі принципів бюджетної системи України:

- відстежити рівень дотримання порядку проходження бюджетних коштів від поточного рахунку місцевого бюджету основного рівня території (обласного, районного, міського) та рахунків з обліку коштів державного та місцевого бюджетів в органах Державного казначейства через основних розпорядників коштів на фінансування заходів, передбачених показниками видаткової частини відповідного бюджету. Встановити, чи за цільовим призначенням, правильно і ефективно витрачались кошти, виділені з бюджетів всіх рівнів;

- перевірити правильність формування та використання коштів від надходжень, що мають цільове призначення, в тому числі коштів цільових фондів, утворених за рішеннями органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, а також власних надходжень бюджетних установ;

- оцінити стан збереження та ефективність використання державного і комунального майна, інших матеріальних й нематеріальних активів установами, підприємствами та організаціями, що отримують кошти з бюджетів різних рівнів, а також виконання вимог законодавства щодо операцій із необоротними активами, що складають матеріальну основу місцевого самоврядування та балансоутримувачами яких є підприємства і організації, що не фінансуються з бюджету;

Затверджений Кабінетом Міністрів України план перевірок бюджетів органи державного фінансового контролю включають до своїх планів роботи на відповідний період. Перевіряє порядок формування та виконання місцевих бюджетів Державна аудиторська служба України.

Підготовка до перевірки. Проведенню перевірки бюджетів має передувати певна підготовка, яка передбачає ознайомлення із матеріалами

попередньої ревізії (перевірки), вивчення матеріалів з питань фінансів та бюджетів території, що є у фінансових органах, органах Державного казначейства України, правоохоронних і митних органах, а також в інших органах, включаючи заклади банків.

Інформацію від інших органів доцільно отримувати за завчасним письмовим зверненням органу ДАСУ, що має містити дані щодо її структури та змісту. На основі вивчення зазначених матеріалів керівник перевірки бюджетів розробляє програму її проведення, де визначається період перевірки, її мета та основні питання, на яких треба зосередити увагу.

Особа, що супроводжує перевірку бюджетів, перевіряє підготовленість учасників до проведення ревізій (перевірок) та дає їм відповідні інструктивні вказівки. На основі затвердженої програми керівник перевірки складає план її проведення з визначенням конкретних завдань, об'єктів перевірки, виконавців, термінів виконання. В період перевірки за потреби до програми і плану її проведення в установленому порядку вносяться зміни і доповнення.

Ревізії та перевірки, що здійснюються під час перевірки бюджетів у закладах, організаціях та на підприємствах проводяться за окремими індивідуальними програмами. Програму таких ревізій (перевірок) затверджує керівництво відповідного структурного підрозділу ДАСУ, що перевіряє підготовленість учасників до проведення ревізії (перевірки) і дає їм необхідні інструктивні вказівки. У випадках неможливості затвердження програм ревізій (перевірок) керівниками підрозділів ДАСУ іншого територіального розташування, працівники якого залучені до перевірки бюджетів, такі програми затверджуються керівником перевірки бюджетів. Робочий план за кожним об'єктом затверджує керівник перевірки бюджетів, якому також надається право вносити (у разі потреби) зміни до індивідуальної програми ревізії (перевірки).

2. Контроль за формуванням коштів місцевих бюджетів

Відповідно до Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів, зокрема:

1. У процесі перевірки дотримання органами Держказначейства України

порядку виконання державного бюджету і місцевих бюджетів за доходами доцільно зосередити увагу на перевірці таких питань:

- дотримання порядку відкриття рахунків та зарахування податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів; обґрунтованість відкриття реєстраційних спеціальних рахунків бюджетним закладам та правильність зарахування на них коштів;
- правильність ведення бухгалтерського обліку доходів бюджету відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, у розрізі кодів бюджетної класифікації доходів і типів операцій;
- розподіл, повнота й своєчасність перерахування платежів до державного та місцевих бюджетів відповідно до нормативів відрахувань, затверджених законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішеннями про місцеві бюджети регіону;
 - перерахування інших платежів у розмірах, визначених законодавством, що зараховуються на розподільчі рахунки та перераховуються за призначенням;
 - повнота надходження коштів до бюджету за рахунок платежів не визначених законодавством як обов'язкові, в тому числі коштів за приватизоване майно, адміністративних штрафів тощо;
 - стан обліку заборгованості за бюджетними позичками, повнота вжиття заходів щодо своєчасного їх повернення та правильність зарахування до бюджету;
 - правильність повернення надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету;
- організація та стан роботи з проведення взаємозвірок з надходження платежів й інших надходжень до бюджетів з фінансовими органами та органами податкової служби, дотримання періодичності проведення таких взаємозвірок і правильність регулювання виявлених розбіжностей;
 - дотримання черговості під час проведення операцій із обробки платежів.

2. Здійснення контролю за надходженнями платежів до загального фонду державного та місцевих бюджетів. На основі затвердженого переліку доходів державного бюджету, за рахунок яких проводиться перерахування дотацій

місцевим бюджетам, встановити правильність зарахування коштів на відповідні рахунки.

В процесі перевірки повноти надходження доходів до бюджетів важливо встановити, які підприємства, заклади і організації здійснюють акумулювання, або приймають рішення про стягнення до бюджетів коштів, не визначених законодавством як обов'язкові платежі (адміністративні штрафи, кошти від приватизації, від реалізації конфіскованого майна тощо). Потрібно також провести аналіз фактичних надходжень до бюджетів цих коштів та в разі потреби здійснити на таких підприємствах, в закладах і організаціях перевірки повноти перерахування зібраних коштів, правильності визначення рахунків, на які фізичні та юридичні особи мають самостійно сплачувати ці кошти.

3. Перевірка операцій за надходженнями до спеціального фонду державного бюджету та місцевих бюджетів. Проводячи аналіз первинних банківських документів щодо руху коштів на рахунках обліку доходів спеціальних фондів бюджетів треба встановити чи проведено під час зарахування окремих платежів цільове призначення коштів, чи не існують факти зарахування коштів спеціального фонду на інші розділи бюджетної класифікації, ніж передбачено законодавством, чи в повному обсязі та своєчасно вони перераховані за призначенням після обробки платежів та зараховані на окремі рахунки обліку доходів державного бюджету або на поточні (реєстраційні) рахунки місцевих бюджетів.

4. Перевірка правильності повернення Держказначейством надмірно та/або помилково сплачених платежів до державного і місцевих бюджетів. У даному випадку потрібно перевірити, чи виконано вимоги нормативно-правових актів України щодо наявності та обґрунтованості документів, на підставі яких здійснено повернення платежів (висновки органів державної податкової служби, рішення судових органів та інших органів, що здійснюють контроль за нарахуванням та сплатою платежів), правильність операцій з повернення таких коштів.

5. Перевірка правильності проведення операцій з коштами від повернення

бюджетних позичок і кредитів, наданих під державні гарантії, та стан їх фактичного повернення. В органах Держказначейства України необхідно з'ясувати стан обліку неповернутих позик, перевірити, чи здійснюється контроль за своєчасним поверненням позик (укладання угод із визначенням терміну повернення й розміру штрафних санкцій за несвоєчасне або неповне повернення позик).

6. Перевірка операцій за іншими платежами. Перевірці підлягають операції з платежами, які: розподіляються між загальним та спеціальним фондами державного бюджету або місцевих бюджетів; платежі, що тимчасово віднесені до доходів державного та місцевих бюджетів.

7. Контроль за станом обліку зобов'язань та фінансових зобов'язань. За наявними у відповідному органі ДКС України документами та документами у розпорядників коштів потрібно з'ясувати чи в повному обсязі відображено зобов'язання за бюджетними видатками й чи відповідають вони затвердженим бюджетним асигнуванням. Варто також порівняти загальний обсяг зобов'язань із обсягами бюджетних зобов'язань, виявити тенденції і стан бюджетних заборгованостей з наступною перевіркою обґрунтованості планування бюджетних призначень на наступний період.

8. Перевірка дотримання органами Держказначейства порядку касового виконання бюджетів за видатками. У певному органі Державного казначейства перевіряється насамперед наявність основних документів, на підставі яких здійснюється виконання бюджету за видатками, правильність їх оформлення і виконання. Під час перевірки дотримання органами Державного казначейства України порядку касового виконання бюджету за видатками необхідно звернути увагу на такі основні питання:

- правильність формування мережі розпорядників бюджетних коштів та одержувачів, що безпосередньо обслуговуються у відповідному органі ДКСУ;
- дотримання встановленого порядку відкриття розпорядникам коштів особових та реєстраційних рахунків, зарахування на ці рахунки коштів та їх перерахування (списання) з даних рахунків;

- чи проконтрольовано правильність і своєчасність складання розпорядниками і одержувачами бюджетних коштів кошторисів та планів використання бюджетних коштів на підставі затверджених лімітів;
- здійснення обліку та контролю за зобов'язаннями розпорядників коштів бюджету, вжиття органами ДКС України заходів щодо попередження взяття зобов'язань понад бюджетні асигнування і заходів реагування за допущеними фактами таких порушень;
- ефективність здійснення попереднього й поточного контролю за правильністю здійснення бюджетних видатків, в тому числі наявність в органах ДКС України документальних підтверджень з метою оплати рахунків (угод, звітів про процедуру державних закупівель тощо);
 - дотримання встановленого порядку акумулювання коштів з метою здійснення грошових виплат та порядку виплати готівки;
 - законність здійснення операцій із власними надходженнями бюджетних закладів;
 - дотримання встановленого порядку перерахування міжбюджетних трансфертів й інших коштів за міжбюджетними розрахунками.

9. Перевірка правильності ведення обліку і складання фінансової звітності передбачає необхідність встановити: чи забезпечує бухгалтерський облік своєчасне та повне відображення всіх операцій з виконання бюджетів та надання користувачам інформації про стан активів і зобов'язань, результати виконання бюджетів та їх змін; підтримання ідентичності даних аналітичних рахунків відповідним рахункам синтетичного обліку та даним балансу; достовірність відображення в обліку і звітності руху фінансових й інших ресурсів бюджетів; повноту, своєчасність і достовірність фінансової звітності.

3. Контроль за використанням коштів на реалізацію бюджетних програм

Контроль за цільовим та ефективним використанням коштів державного бюджету відповідно до паспортів бюджетних програм здійснюється

згідно бюджетного законодавства.

Під час організації такого контролю слід визначити перелік існуючих на відповідній території основних розпорядників коштів державного бюджету, відповідальних виконавців, яких основними розпорядниками було визначено уповноваженими з метою здійснення заходів за бюджетною програмою, а також кількість програм, що вони реалізовували. На підставі затверджених планових документів (паспортів програм, витягів з них і т.ін.), контролерам-ревізорам варто встановити, які результативні показники за бюджетними програмами доведено певним закладам.

Контролери-ревізори мають провести аналіз економічних обґрунтувань щодо величини кількісних та якісних показників бюджетних програм. Їм також необхідно проаналізувати звітну інформацію про виконання результативних показників програм з урахуванням обсягів фактично виділеного фінансування, взяття зобов'язань, стану дебіторської та кредиторської заборгованостей і т.ін.

Якщо контролери-ревізори виявили відхилення, що можуть свідчити про недотримання закладами та організаціями фінансово бюджетного законодавства, потрібно подати керівнику перевірки бюджетів пропозиції щодо проведення на такому об'єкті контрольного заходу конкретно визначеної тематики.

Під час проведення перевірок використання коштів місцевих бюджетів доречно врахувати, що на даний час порядок здійснення розпорядниками бюджетних коштів їх витрачання на підставі результативних показників бюджетних програм знаходиться ще в стадії розробки.

Водночас в процесі перевірки планування видатків та здійснення витрат за рахунок коштів місцевого бюджету на підставі тимчасової програмної класифікації видатків місцевих бюджетів треба встановити, чи не було передбачено всупереч вимогам Бюджетного кодексу здійснення (під виглядом виконання місцевих програм) видатків з бюджетів на утримання закладів та організацій, а також проведення інших заходів, що не підлягають фінансуванню з

певного місцевого бюджету, або ж взагалі не відповідають змісту визначеної у рішенні про бюджет назви бюджетної програми.

За регіональними (територіальними) програмами, що впроваджені за рішеннями органів виконавчої влади та місцевого самоврядування із визначенням результативних показників, під час перевірки бюджетів аналізуються обсяги виділених на зазначені цілі бюджетних коштів, їх цільове спрямування, а також рівень досягнення мети програми, насамперед в кількісних та якісних показниках.

3. Оформлення та реалізація матеріалів перевірки

Оформлення матеріалів перевірки. За результатами ревізій (перевірок) закладів, організацій та підприємств складаються акти (довідки) за підписами осіб, що проводили перевірку, погоджені й підписані керівниками та головними бухгалтерами перевірених об'єктів. За наявності зауважень, заперечень чи пояснень до актів (довідок) членом групи оформлюється доповідна записка на ім'я керівника групи, в якій за кожним зауваженням, запереченням чи поясненням має бути зроблено висновок за їх суттю.

У випадку виявлення порушень фінансової дисципліни особою, що проводить ревізію (перевірку), складається протокол про адміністративне (бюджетне) правопорушення, що разом із проектом постанови передається керівництву контрольно-ревізійного підрозділу для прийняття рішення. В терміни, встановлені планом перевірки бюджетів, члени груп здають керівникові групи матеріали проведених ними ревізій (перевірок) в обсязі, необхідному для наступного передавання матеріалів керівникові перевірки бюджетів.

Керівники ревізійних груп зобов'язані передати керівникові перевірки бюджетів матеріали проведених ними ревізій (перевірок).

Це зокрема:

- оформлені належним чином справи за матеріалами ревізій та перевірок, проведених в міністерствах і відомствах, обласних, міських, районних управліннях і відділах, на підприємствах, в закладах і організаціях;
- за наявності заперечень до матеріалів ревізій чи перевірок разом з ними подається письмовий висновок щодо суперечливих питань;

- довідку щодо недоліків і порушень, виявлених ревізією чи перевіркою, які, на думку особи, що здійснює перевірку, доцільно включити до зведеного акта ревізії із пропозиціями щодо конкретних заходів з метою їх усунення на паперових та електронних носіях;

- цифрову довідку за підсумками ревізії (перевірки) на кожному зревізованому (перевіреному) об'єкті (форма № 1-КР), у якій зазначається повна його назва, підпорядкованість, до якої форми власності він належить, суми виявлених втрат коштів, незаконних витрат, нестач, розтрат, а також збитків, які відшкодовано під час ревізії (перевірки).

Керівник перевірки бюджетів ретельно вивчає матеріали ревізій та перевірок, за необхідності доручає доперевірити або уточнити окремі питання, складає зведений акт перевірки бюджетів. Зведений акт підписує керівник перевірки виконання бюджетів, керівники фінансового органу та органу Державного казначейства України на території. Акт подається на ознайомлення голові місцевої державної адміністрації й голові ради відповідного рівня. Реалізація матеріалів перевірки. Заходи для відшкодування виявлених незаконних витрат, нестач, розтрат, крадіжок, сплати до бюджету донарахованих платежів, усунення інших порушень фінансово-бюджетної дисципліни, притягнення винуватців до адміністративної відповідальності максимально вживаються в процесі ревізії (перевірки).

За підсумками кожної проведеної під час перевірки бюджетів району (міста) ревізії чи перевірки особами, що її здійснювали, готуються обов'язкові вимоги керівникам закладів, організацій та підприємств щодо усунення виявлених недоліків і встановлюється контроль за їх виконанням. Матеріали окремих ревізій (перевірок), оформлені у встановленому порядку двосторонніми актами за підписами особи, що здійснює ревізію, керівника закладу і керівника бухгалтерської (фінансової) служби, у певних випадках передаються для розгляду і прийняття рішення до правоохоронних органів. Тут треба врахувати, що зведені акти перевірок бюджетів не передаються до правоохоронних органів (за винятком їх офіційного запиту), адже вони є лише носієм інформації, заактованої в окремих

двосторонніх актах.

За підсумками ревізії (перевірки) бюджетів району, міста обласного підпорядкування, району у місті протягом 10 днів після підписання акта скеровується доповідна записка голові райдержадміністрації (міськвиконкому). Водночас із нею подається проект розпорядження райдержадміністрації (міськвиконкому) із пропозиціями щодо усунення виявлених недоліків і порушень та вжиття заходів до посадових осіб, які їх вчинили. Протягом двох тижнів після закінчення ревізії (перевірки) виконання бюджету району, міста обласного підпорядкування, району у місті про її підсумки надсилається інформація регіональному фінансовому управлінню і доповідна записка відповідно до обласної, Київської чи Севастопольської міських державних адміністрацій та рад такого ж рівня. За фактами, які вимагають втручання і вжиття заходів органом виконавчої влади вищого рівня, водночас із зазначеною інформацією подається проект відповідного (розпорядження) рішення.

У випадку потреби матеріали перевірок бюджетів висвітлюються в пресі та інших засобах масової інформації. Варто також окремим пунктом в проектах розпоряджень (рішень) за результатами перевірок бюджетів передбачати надання доручення підрозділу певної державної адміністрації (виконавчого органу ради), що відповідає за зв'язки із засобами масової інформації, забезпечувати висвітлення в засобах масової інформації інформації про проведену перевірку, її результати, вжиті органами виконавчої влади заходи і т.ін.

ТЕМА 12. ОРГАНИ КОНТРОЛЮ ЗАКУПІВЕЛЬ

Державний контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері державних/публічних закупівель

Види контролю

В залежності від періодичності, з якою такий контроль проводиться, його можна поділити на такі види: попередній, поточний, наступний.

Попередній контроль здійснюється до виконання господарської операції з метою запобігання незаконним діям, неефективному використанню коштів і прийняттю необґрунтованих рішень.

Він застосовується переважно на стадії погодження і затвердження кошторисів, договорів, під час підписання розпорядчих і виконавчих документів на здійснення господарських операцій. Перед здійсненням фінансової операції, бухгалтерський підрозділ організації-замовника перевіряє наявність грошей, доцільність витрат, відповідність їх потребам за нормами тощо.

Виходячи з цього можна казати, що попередній контроль носить профілактичний характер, який виконується внутрішніми службами замовника. Хоча, іноді, за рішенням головного розпорядника коштів здійснюється попередній аналіз тендерних документів розпорядників нижчого рівня (зокрема така практика існувала в Київській міській державній адміністрації, структурний підрозділ якої виконував таку функцію).

Поточний контроль має оперативний характер і здійснюється в процесі виконання господарських операцій.

Поточний контроль покладається в основному на служби внутрішньогосподарського контролю та Державну казначейську службу (в частині використання бюджетних коштів). Його завдання — оперативне виявлення і своєчасне припинення порушень і відхилень, що виникли в процесі виконання господарських операцій і виробничих завдань.

Одним з видів поточного контролю є моніторинг закупівель, поняття якого запроваджено Законом про публічні закупівлі.

Наступний контроль здійснюється після завершення господарських операцій, коли закінчився визначений звітний період. Його мета — встановити правильність, законність і економічну доцільність здійснених господарських операцій, виявити вади в роботі підприємства, факти безгосподарності й крадіжок. За його результатами розробляються заходи щодо ліквідації виявлених вад і усунення причин та умов їх виникнення.

Така умовна класифікація контролю буде використовуватись в подальшому при дослідженні ключових органів контролю в сфері публічних закупівель в Україні.

Контролюючі органи, функції та їх розподіл на різних стадіях процесу

Органи контролю визначені частиною 3 статті 7 Закону України «Про публічні закупівлі» (далі - Закон про публічні закупівлі). Зокрема нею визначено, що Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, здійснюють контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених [Конституцією](#) та законами України.

Рахункова палата

Законом України «Про Рахункову палату України» передбачено, що Рахункова палата здійснює контрольню-аналітичну та експертну діяльність, яка забезпечує єдину систему контролю за виконанням державного бюджету і бюджетів державних цільових фондів.

Рахункова палата України проводить фінансові перевірки, ревізії в Апараті Верховної Ради України, органах виконавчої влади, Національному банку України, Фонді державного майна України, інших підзвітних Верховній Раді України органах, а також на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності у тій частині їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України.

Нарешті, Рахункова палата проводить щорічну перевірку Уповноваженого органу та АМКУ щодо виконання ними функцій відповідно регулювання закупівель та розгляду скарг. Інформація за результатами таких перевірок подається цим органам та Кабінету Міністрів України.

Рахункова палата, зокрема, має повноваження:

перевіряти в органах і на об'єктах, в яких їй надано право проводити перевірки, грошові документи, бухгалтерські книги, звіти, плани, кошториси витрат та іншу документацію щодо фінансово-господарської діяльності, а також

здійснювати перевірку касових операцій з готівкою та цінними паперами, матеріальних цінностей, їх обліку, зберігання і витрачання;

отримувати від керівників установ та організацій, що перевіряються, всю необхідну документацію та іншу інформацію про фінансово-господарську діяльність;

отримувати від Національного банку України, уповноважених банків та інших кредитних установ необхідні відомості про здійснювані ними операції та стан рахунків установ та організацій, що перевіряються, від інших підприємств і організацій - довідки, копії документів по операціях і рахунках цих підприємств та організацій;

організовувати і проводити оперативний контроль за використанням коштів Державного бюджету України за звітний період.

В цілому, діяльність Рахункової палати спрямована на наступний контроль.

Антимонопольний комітет України

Антимонопольний комітет України через спеціально створену постійно діючу адміністративну колегію з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель виконує функцію органу оскарження. Більш детально функції та порядок роботи органу оскарження викладені у статтях 8 та 18 Закону про публічні закупівлі. Крім цього, відповідно законодавства про захист економічної конкуренції АМКУ є органом виявлення і боротьби зі змовами на торгах як особливим видом порушень конкуренції. З червня 2014 року на веб-порталі АМКУ за адресою <http://www.amc.gov.ua> (рубрика «Діяльність в сфері державних/публічних закупівель») розміщено Зведені відомості про рішення органів Комітету щодо визнання вчинення суб'єктами господарювання порушень законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосувалися спотворення результатів торгів (тендерів), а також щодо можливого подальшого судового розгляду цих рішень, їх перевірки, перегляду органами АМКУ. Фактично АМКУ можна віднести до органів, які здійснюють оперативний контроль закупівель шляхом реагування на скарги суб'єктів оскарження.

Державна аудиторська служба України

Відповідно до Положення про Державну аудиторську службу України (далі - ДАСУ), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2016 року №43 ДАСУ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

ДАСУ здійснює контроль у:

міністерствах, інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах, суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно (далі - підконтрольні установи);

суб'єктах господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

ДАСУ реалізує державний фінансовий контроль через здійснення:

- державного фінансового аудиту;
- перевірки державних закупівель;
- інспектування (ревізії);
- моніторингу закупівель;
- контролю за станом внутрішнього аудиту.

Порядок проведення перевірок державних закупівель ДАСУ та її територіальними органами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 року. № 631.

Варто зазначити, що ця інформація стосується тільки перевірок закупівель. Порядок здійснення моніторингу наразі залишається не врегульованим ні в

спеціальному законі, що регулює діяльність ДАСУ, ні в окремому наказі, який мав бути затверджений Міністерством фінансів відповідно до Закону про публічні закупівлі.

Взагалі ж ДАСУ (після наділення цієї Служби функцією моніторингу) надані повноваження щодо здійснення як оперативного, так і наступного контролю.

Державна казначейська служба України

До органів контролю необхідно також додати Державну казначейську службу України (ДКСУ), яка практично здійснює оперативний контроль закупівель при реєстрації та оплаті договорів.

Відповідно до статті 43 Бюджетного кодексу України при виконанні державного бюджету застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів. ДКСУ, що діє у підпорядкуванні Міністерства фінансів України, забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку.

Законом передбачено, що ДКСУ здійснює перевірку наявності документів без перевірки їх відповідності встановленим формам чи змістовності (йдеться про річний план закупівель та звіт про результати проведення процедури закупівлі) шляхом їх самостійного перегляду в електронній системі закупівель, тобто, замовники не повинні роздруковувати і нести ці документи до органів ДКСУ. Це є суттєвим спрощенням роботи замовників за умови відсутності збоїв у роботі електронній системі закупівель чи безпосередньо комп'ютерної системи відповідного органу ДКСУ, що може призвести до тимчасового обмеження доступу ДКСУ до необхідної інформації, розміщеної на порталі.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі

Відповідно до статті 7 розділу II Закону Уповноважений орган здійснює регулювання та реалізує державну політику у сфері закупівель у межах повноважень, визначених Законом.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 459 від 20 серпня 2014 року (зі змінами) «Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі» спеціально уповноваженим органом у сфері закупівель є Мінекономрозвитку.

Після передачі до Державної аудиторської служби функції моніторингу, умовно контрольною можна вважати функцію Мінекономрозвитку щодо ведення обліку закупівель шляхом збирання інформації про заплановані закупівлі та результати процедур закупівель, підготовки та подання до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати щорічних звітів про стан закупівель.

Тобто фактично, має аналізувати системні проблеми у сфері закупівель та здійснювати заходи щодо їх усунення насамперед шляхом розробки нормативно-правових актів чи реалізації інших повноважень наданих міністерству Законом про публічні закупівлі чи іншими актами законодавства діючими у цій сфері.

Правоохоронні органи

На сьогодні, виходячи з функцій та повноважень правоохоронних органів (органів внутрішніх справ України, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України та прокуратури України), кожний з цих органів наділений досить широким об'ємом повноважень, пов'язаних із здійсненням контрольних функцій у сфері державних закупівель. Проте, зазначені функції, в силу специфіки діяльності правоохоронних органів відрізняються певними особливостями.

Зокрема, якщо ми говоримо про сферу публічних закупівель, то правоохоронні органи здійснюють боротьбу з корупцією та економічними злочинами шляхом виявлення складів злочинів у діях службових та посадових осіб сфери закупівель, та здійснюють розслідування порушених кримінальних справ з метою встановлення винних у порушенні загального фінансового законодавства і як складової - законодавства в сфері закупівель, що призвели до незаконного витрачання коштів та інших злочинних дій, в сфері державних фінансів.

Зазначені органи мають практично однакові завдання при здійсненні боротьби із злочинами в сфері публічних закупівель -- зокрема ці органи займаються недопущенням нанесення збитків економіці держави, здійснюють протидію зловживанням корупції у сфері закупівель.

При цьому, правоохоронні органи мають повноваження як самостійно здійснювати перевірку документів у сфері закупівель, з метою виявлення у діях посадових та службових осіб ознак злочину, так і порушувати кримінальні справи на підставі матеріалів перевірок (ревізій), які передаються до правоохоронних органів іншими контролюючими органами в цій сфері (зокрема, органами ДКРС, Рахункової палати, Антимонопольного комітету) при виявленні ними ознак злочину.

Аналізуючи положення Закону про публічні закупівлі, положення законів України, які передбачають правове регулювання діяльності органів, визначених у статті 7 Закону, а крім того, положення законів України «Про Національну поліцію», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України» тощо, можна дійти висновку, що система контролю в царині публічних закупівель на даний час представлена досить широким колом органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів фінансового контролю тощо

Проблемними у діяльності органів при здійсненні останніми нагляду і контролю у сфері публічних закупівель та протидії посадовим зловживанням, корупційним діянням є :

1) відсутність чіткого механізму взаємодії правоохоронних та контролюючих органів у протидії правопорушенням, в тому числі їх корупційним проявів, у сфері здійснення закупівель.

2) дублювання функцій правоохоронними органами у зв'язку з відсутністю системності в діяльності правоохоронних органів при проведенні нагляду та контролю у сфері закупівель (кримінальні справи за одними і тими ж видами злочинів можуть порушуватися як органами внутрішніх справ та органами СБУ, так і органами прокуратури);

3) недостатня кількість висококваліфікованих співробітників з практичним досвідом роботи у сфері закупівель, що у тому числі пов'язано із суттєвими змінами у законодавстві у цій сфері;

4) не визначеність механізму моніторингу закупівель, що може призводити до необґрунтованого впливу на рішення замовників. Зокрема, наразі є практика підготовки органами ДАСУ рекомендацій замовникам щодо усунення можливих порушень при здійсненні ними процедур закупівель за результатами аналізу оприлюднених в електронній системі документів замовника.

Однак, через відсутність врегульованого порядку моніторингу, сприйняття замовниками рекомендацій як рішення спонукання до дії може вважатися прямим втручанням у процедури закупівлі.

Органи, що займаються моніторингом та здійснюють перевірки публічних закупівель

Антимонопольний комітет України

Хто: Антимонопольний комітет України (АМКУ)

Антимонопольний комітет України як орган оскарження з метою неупередженого та ефективного захисту прав і законних інтересів осіб, пов'язаних з участю у процедурах закупівлі, утворює постійно діючу адміністративну колегію (колегію) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель (ч. 1 ст. 18 Закону "Про публічні закупівлі", далі - Закон).

Яким чином працює?

Постачальники подають скарги подається суб'єктом оскарження у формі електронного документа через електронну систему закупівель. За подання скарги **справляється плата через електронну систему закупівель** в день подання скарги, після чого скарга автоматично вноситься до реєстру скарг і формується її реєстраційна картка, яка разом зі скаргою автоматично оприлюднюється в електронній системі закупівель. АМКУ протягом строку, що не перевищує трьох робочих з дня внесення скарги до реєстру скарг, повинен розмістити в електронній системі закупівель рішення:

- про прийняття скарги до розгляду
- обґрунтоване рішення про залишення скарги без розгляду
- рішення про припинення розгляду скарги.

У електронній системі закупівель автоматично оприлюднюються прийняті органом оскарження рішення та розсилаються повідомлення суб'єкту оскарження та замовнику.

Строк розгляду скарги органом оскарження становить 10 робочих днів з дати початку розгляду скарги, який може бути аргументовано продовжено органом оскарження до 20 робочих днів (ч. 14 ст. 18 Закону).

Що може АМКУ?

- Зобов'язати замовника внести зміни до тендерної документації;
- Зобов'язати замовника відмінити процедуру;
- Зобов'язати Замовника скасувати рішення про відхилення постачальника;
- Зобов'язати Замовника скасувати рішення про визначення переможцем постачальника;
- Зобов'язати Замовника скасувати рішення про допущення/відхилення постачальника до аукціону;

Важливо!

1. Колегія АМКУ перевіряє закупівлю в межах скарги. Тобто перевіряє тільки ті документи чи пункти тендерної документації, про які просив в скарзі Постачальник.
2. Не можна, подаючи скаргу до АМКУ попросити перевірити закупівлю в цілому, чи немає десь в ній порушень. Потрібно зазначати в скарзі конкретні моменти, які постачальник вважає порушенням законодавства.
3. На період розгляду скарги по суті процедура закупівлі призупиняється.

Відповідно до ч. 21 ст. 18 Закону протягом одного робочого дня після прийняття рішення за результатами розгляду скарги орган оскарження в електронній системі закупівель надає інформацію про резолютивну частину

рішення та протягом трьох робочих днів з дня його прийняття розміщує рішення в електронній системі закупівель.

Рішення органу оскарження набирають чинності з дня їх прийняття та є обов'язковими для виконання замовниками, особами, яких вони стосуються. Таке рішення має бути виконано не пізніше 30 днів з дня його прийняття органом оскарження. (ч. 22 ст. 18 Закону)

Державна аудиторська служба України

Хто? Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба)

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, здійснюють контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених [Конституцією](#) та законами України.

Моніторинг процедури закупівлі здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, та його міжрегіональні територіальні органи (далі - органи державного фінансового контролю) (відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону)

Яким чином працює?

Моніторинг процедури закупівлі - аналіз дотримання замовником законодавства у сфері публічних закупівель під час проведення процедури закупівлі, укладення договору про закупівлю та протягом його дії з метою запобігання порушенням законодавства у сфері публічних закупівель (п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону)

Моніторинг процедури закупівлі здійснюється протягом проведення процедури закупівлі, укладення договору про закупівлю та його дії.

Підстави для початку моніторингу та сам процес проведення моніторингу у публічних закупівель можна прочитати [тут](#). Держаудитслужба шляхом “огляду” під час процесу закупівлі дає можливість замовнику усунути порушення, які були виявлені під час моніторингу без накладення санкцій на такого замовника.

Моніторинг охоплює всі дії замовника, які були здійснені ним під час проведення процедури закупівлі і аж до моменту повного виконання договору.

Моніторинг процедури закупівлі не проводиться на відповідність тендерної документації вимогам [частини четвертої](#) статті 22 Закону.

У той же час, процедури закупівель на предмет дотримання закону можуть перевірятись ДАСУ під час планової/позапланової виїзної ревізії.

Що може?

За результатами перевірок аудитори можуть відповідно до ч. 11 ст. 9 Закону: якщо замовник не усунув визначене у висновку порушення, що призвело до невиконання ним вимог, передбачених цим Законом, а також висновок не оскаржено до суду, орган державного фінансового контролю після закінчення строку на оскарження до суду, визначеного у [частині десятій](#) цієї статті, за результатами моніторингу вчиняє дії щодо притягнення до адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері публічних закупівель.

Моніторинг не зупиняє проведення процедур закупівель, визначених цим Законом.

Рахункова Палата

Хто? Рахункова Палата

Рахункова палата здійснює контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених [Конституцією](#) та законами України.

Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням.

Слід звернути увагу, що повноваження Державної аудиторської служби та Рахункової Палати (РП) певним чином дублюються, у тому числі і в частині проведення перевірки закупівель, а також складення адмінпротоколу про порушення.

Що перевіряє (стосується лише закупівель за кошти Державного бюджету)

Державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) щодо здійснення закупівель за рахунок коштів державного бюджету проводиться Рахунковою палатою стосовно всіх стадій закупівель і включає перевірку та аналіз законності та ефективності здійснення закупівель, дотримання передбачених процедур,

оцінку своєчасності отримання товарів, послуг та проведення робіт, а також аналіз стану прозорості та додержання встановлених принципів здійснення закупівель.

Перевірка закупівель та її наслідки

РП перевіряє публічні закупівлі шляхом здійснення державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту).

Підставою для здійснення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) є план роботи Рахункової палати або рішення Рахункової палати про здійснення позапланового заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) та підписане на виконання такого заходу членом Рахункової палати відповідне доручення. У дорученні зазначаються підстава, мета, предмет, строк здійснення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту), а також склад контрольної групи.

Предметом аналізу РП можуть бути всі стадії здійснення закупівель.

Аудит охоплює:

- перевірку, аналіз законності та ефективності здійснення закупівель,
- дотримання закупівельних процедур;
- оцінку своєчасності отримання товарів, послуг та проведення робіт;

аналіз стану прозорості та додержання встановлених принципів здійснення закупівель.

У разі виявлення порушень РПУ складають протокол про адміністративне правопорушення відповідно до статті 164-14 Кодексу України про Адміністративні правопорушення (КУпАП).

Рахункова палата регулярно оприлюднює у засобах масової інформації інформацію про свою діяльність, включаючи звіти про здійснені заходи державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту), а також розміщує таку інформацію, плани роботи та рішення Рахункової палати на своєму офіційному веб-сайті у формі відкритих даних відповідно до [Закону України](#) "Про доступ до публічної інформації".

Державна казначейська служба України (ДКСУ)

Державна казначейська служба України (Казначейство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів.

Відповідно до ст. 7 Закону “Про публічні закупівлі” передбачено, що до моменту реєстрації договору та наступної його оплати, ДКСУ зобов’язана здійснити перевірку документів на предмет наявності та їх відповідності вимогам законодавства шляхом їх самостійного перегляду в електронній системі закупівель. Тобто, замовники не повинні роздруковувати і заносити ці документи до органів ДКСУ. Це є суттєвим спрощенням роботи замовників. ДКСУ не має права вимагати будь-які інші документи, у тому числі у паперовому вигляді, крім тих, які передбачені статтею 7 Закону.

Законодавством надано право ДКСУ в окремих випадках зупиняти платежі за договором у разі набрання законної сили рішенням суду про визнання результатів торгів недійсними. Відповідна підстава дає можливість зупиняти оплату навіть на етапі виконання договору.

Підстави звернення до ДКСУ:

- відсутність річного плану/змін до річного плану перед здійсненням оплати за договором;
- невідповідність річного плану/змін до річного плану вимогам законодавства;
- відсутність договору про закупівлю/невідповідність договору про закупівлю результатам аукціону;
- набрання законної сили рішення суду про визнання результатів процедури закупівель недійсними

Національна поліція України

Національна поліція України (поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Повноваження Нацполіції щодо контролю за публічними закупівлями закладені в положеннях п. 1, 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». Ця стаття регламентує повноваження Департаменту захисту економіки НПУ (далі ДЗЕ) здійснювати превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень.

Підстави для звернення до ДЗЕ:

- безпідставне відхилення постачальника необґрунтоване визначення переможця безпідставне допущення до аукціону постачальника
- уникнення процедури відкритих торгів
- невірне обрання процедури закупівель укладення договору про закупівлю не у відповідності до результатів аукціону
- внесення змін до договору з порушення законодавства

Які види контролю може здійснювати ДЗЕ

1. *Рекомендації.* ДЗЕ може здійснювати профілактичну роботу шляхом направлення листів-рекомендацій замовникам з вимогою усунути порушення.

2. *Передача матеріалів для відкриття провадження.* У разі доведення, що в діях голови або членів тендерного комітету містяться ознаки злочину, матеріали щодо таких дій скеровують до уповноважених органів для відкриття кримінального провадження.

ДЗЕ також може “обмінюватись інформацією з іншими державними органами” щодо можливих порушень. Зокрема, інформувати Державну аудиторську службу України чи Рахункову палату про необхідність здійснення перевірки, якщо недостатньо підстав для відкриття кримінального провадження, а реакції від замовника на лист-рекомендацію немає.

КОНТРОЛЬ, ОСКАРЖЕННЯ І ЦЗО: ЯК ПОБУДОВАНІ ЗАКУПІВЛІ ЕСТОНІЇ І ФІНЛЯНДІЇ

Стаття підготовлена за підсумками візиту українських фахівців до Естонії та Фінляндії, організованого Проектом ЄС з гармонізації закупівель

На початку червня 2019 року делегація представників Мінекономрозвитку та Апарату Верховної Ради України за підтримки Проєкту ЄС з гармонізації закупівель відвідала Естонію та Фінляндію з метою ознайомлення з місцевим досвідом перенесення в національне законодавством нових Директив ЄС 2014 року по закупівлях (насамперед, №24 і №25) та практичного застосування цього законодавства, а також ознайомлення з місцевим досвідом централізованих закупівель. Ця поїздка є актуальною з огляду на просування проєкт нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі», який власне значною мірою має на меті суттєво гармонізувати законодавство України з зазначеними закупівельними Директивами ЄС для виконання зобов'язань України за Угодою про Асоціацію з ЄС. Внесення проєкту нової редакції Закону до Верховної Ради України очікується після позачергових парламентських виборів.

Публічні закупівлі в Естонії

Законодавче регулювання та порогови

Публічні закупівлі в Естонії регулюються Законом про закупівлі, остання версія якого була прийнята у 2016 році. Закон регулює переважну більшість питань, пов'язаних із закупівлею товарів, робіт і послуг для всіх замовників (у тому числі «монополістами»), а також оборонні закупівлі та концесії.

Міністерство фінансів є регулятором закупівель, здійснює контрольний нагляд у сфері закупівель, адмініструє веб-портал (реєстру) закупівель, забезпечує розробку деяких підзаконних нормативно-правових актів, зокрема процедурні питання розгляду скарг, деталі організації роботи щодо закупівель.

Приведення Закону про закупівлі до Директив ЄС здійснювалося поступово з 2004 року (приєднання Естонії до ЄС) і завершено у 2018 році на основі нових останніх закупівельних Директив ЄС 2014 року. Закон об'єднує всі профільні директиви ЄС, а саме Директиву №2014/23 (концесії), Директиву №2014/24 (закупівлі), Директиву №2014/25 (закупівлі монополістами), Директиву №89/665 (базова для оскаржень), Директиву №92/13 (оскарження для монополістів), Директиву №2009/81 (оборонні закупівлі).

З 1 січня 2019 року в обов'язковому порядку закупівлі здійснюються суто в електронному форматі для товарів і послуг, що перевищують 133 тис.євро, для робіт – 5,1 млн євро.

Щодо здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг до зазначених порогових значень, то кожна країна ЄС приймає рішення самостійно щодо регулювання таких закупівель, проте аксіомою є дотримання всіх принципів закупівель і збереження конкурентного порядку відбору для таких закупівель.

В Естонії запроваджено ще два пороги.

- Для закупівлі товарів і послуг від 30 тис.євро до 60 тис.євро та від 60 тис.євро до 133 тис. Євро – нижче цих порогів замовник має регулювати закупівлі власною внутрішньою інструкцією, яка на практиці та за рекомендаціями Міністерства фінансів передбачає 2 способи закупівель (запит цінних пропозицій (в електронному чи паперовому форматі) як основний спосіб та прямий договір);

- Для закупівлі робіт від 60 тис. євро до 144 тис. євро та від 144 тис. євро до 5,1 млн євро – національні тендерні процедури, які дуже схожі на процедури вище порогів ЄС, проте з більш короткими строками та гнучкішими і простішими умовами.

Під час розгляду останньої редакції закону у Парламенті Естонії найбільше дискусії викликали питання доцільності 3 рівнів порогів та щодо зобов'язання для замовників більш широкого застосування інших нецінових критеріїв, а не лише критерію ціни. Проте, ці пропозиції не знайшли підтримки більшості у Парламенті.

Уповноваженим органом з координації закупівель є Міністерство Фінансів.

Оскарження закупівель в Естонії

Для оскарження закупівель законом створено Комітет з оскарження закупівель як квазісудовий адміністративний орган.

Комітет складається із 4-х членів у статусі суддів та 1-го технічного секретаря. Кандидат в члени Комітету повинен мати ступінь магістра права та 5 років досвіду роботи. Після конкурсу, що проводиться Урядом, члени Комітету

призначаються Урядом на 5 років, після закінчення яких член Комітету має право претендувати на повторне обрання на загальних умовах.

Члени Комітету є держслужбовцями з особливим статусом. Їх незалежність визначається законом через чітку процедуру конкурсу і виключний короткий список підстав для звільнення, особливими умовами праці (насамперед, зафіксованим прямо в законі розміром заробітної плати та строком каденції 5 років), не поширенням на них всіх вимог Закону про державну службу.

Член Комітету не має права приймати участь в оскарженні, якщо в нього є конфлікт інтересів.

За рік членами Комітету разом розглядається в середньому 250-300 скарг (тобто по 60-70 скарг кожен).

Скарга може розглядатися до 30 днів. Скарга подається в електронному вигляді, але може подаватися і в паперовому вигляді. Скарга реєструється в реєстрі скарг, де зазначається дата і час розгляду скарги. Рішення публікується в електронному реєстрі.

За подання скарги справляється плата:

- у розмірі 1284 євро, якщо вартість закупівлі перевищує 144 тис. євро за товари і послуги, або 5,1 млн євро за роботи
- у розмірі 640 євро, якщо вартість закупівлі нижче 144 тис. євро за товари і послуги, або 5,1 млн євро за роботи

Контроль у сфері закупівель

Контроль закупівель здійснює Департамент державних закупівель і державної допомоги, створений у складі Міністерства фінансів Естонії.

Департамент може самостійно прийняти рішення про перевірку, а може здійснити перевірку внаслідок отримання запиту з обґрунтованим сумнівом щодо законності процедури закупівлі.

Ризики, що беруться до уваги при прийнятті рішення про перевірку:

- Зміна вартості або зміна строків виконання договору
- Наявність скарг та їх розгляд у минулих періодах
- Закупівля в одного і того ж постачальника

Процедура проведення перевірок зупиняється, зокрема, якщо заявник подав скаргу до Комітету, або не має обґрунтованого сумніву, що є порушення, або якщо процедура закупівлі закінчилася.

Строк проведення перевірки складає 30 днів, при цьому замовник не може укласти договір до завершення процедури нагляду.

За результатами перевірки Департамент надає вказівку замовнику:

- Або визнати закупівлі недійсними, якщо замовник порушив вимоги Закону та обставини не дозволяють продовжувати закупівлі
- Або усунути порушення, якщо закупівлі можуть бути продовжені, коли порушення буде усунено

У 2018 році було проведено перевірку 1052 закупівель, що становить 17% від усіх закупівель.

ІТ технології в Естонії та централізовані закупівлі

Відповідальним за розвиток ІТ технологій в Естонії є Міністерство економіки.

Водночас, кожному державному органі є департамент відповідальний за ІТ технології у відповідній сфері.

В Естонії створено захищену електронну систему X-ROAD, яка об'єднує всі існуючі державні електронні системи та бази даних в країні і надає можливість обмінюватися інформацією між ними. Система адмініструється та фінансується Урядом Естонії. До речі, саме на прикладі цієї системи Україну розбудовує свою аналогічну, яка називається ТРЕМБІТА.

Інтеграція електронної системи X-ROAD (тобто об'єднаний інтер-комунікаційний масив всіх баз даних Естонії) з веб-порталом/реєстром публічних закупівель роблять закупівлі дуже зручними для місцевого бізнесу і замовників -- дозволяють суб'єктам господарювання, зареєстрованим в Естонії, не витратити час і гроші за пошук і подання багатьох документів, оскільки замовники можуть бачити практично всі кваліфікаційно-юридичні документи і дані самостійно через X-ROAD.

Розбудова системи електронних закупівель розпочата у 2001 році і має завершитися оновленням системи до 2020 року.

В публічному доступі є, зокрема, оголошення про закупівлю, тендерна документація, інформація про результати оцінки, інформація про контракт.

Централізовані закупівлі в Естонії досить нова практика, яка була розпочата відносно нещодавно (з 2014 року). Такі закупівлі здійснюються для оборонних закупівель (Міністерством оборони), для енергетичного сектору (є спеціальна організація) та для державного сектору.

Основна Централізована закупівельна організація (ЦЗО) для державного сектору - державна установа «Центр реєстрів і інформаційних систем», підпорядкований Міністерству юстиції.

ЦЗО організовує діалог з ринком щодо можливих закупівель, формує базу з пропонуванних товарів (переважно ІТ пов'язані товари і послуги, оргтехніка тощо), а замовники (160 державних органів) можуть ознайомитися з вимогами та за їх пропозиції вимоги можуть бути відкориговані. Для державного сектору робочою групою формуються базові технічні стандарти, які є основою технічної документації. Також це ЦЗО у 2018 році започаткувала електронний магазин (електронний каталог) для закупівель низьковартісних товарів і окремих послуг.

Якщо є скарга по закупівлях, організованим ЦЗО, то контракт не може бути підписаний до прийняття рішення щодо розгляду скарги і всі замовники залишаються без товару на період оскарження або й довше.

Економія за рахунок використання ЦЗО складає від 25 до 30 відсотків ринкової ціни.

Підсумовуючи, важко не погодитись з одним з дуже слушних міркувань Міністерства фінансів Естонії (яке є універсальним і для України), що «закупівлі настільки ж хороші, як і люди, які ними займаються» -- тому по аналогії з Естонією, де багато уваги приділяється збільшенню обсягів централізованих закупівель, сподіваємось на розвиток цієї практики і в Україні. Поряд з цим, українські можливості для різноманітного навчання і підвищення кваліфікації є більшими і доступнішими аніж в Естонії.

Ну і звичайно, віримо, що наша «ТРЕМБІТА» як український аналог X-ROAD теж суттєво спростить адміністративні тягарі документообороту у процесі закупівель як для замовників, так і для учасників.

Публічні закупівлі в Фінляндії

Законодавче регулювання та пороги

Фінська система державних закупівель регулюється двома законами: Закон про публічні закупівлі та концесії; Закон публічні закупівлі для монополістів.

За підготовку законопроектів та звітування по євроторгах перед Європейським Союзом відповідає Міністерство економічних зв'язків та зайнятості Фінляндії (MEAE).

Міністерство оборони відповідає за оборонні закупівлі.

Міністерство фінансів надає загальні рекомендації та інструкції щодо стратегії закупівель, визначає, які контракти замовниками центрального рівня будуть закуповуватися централізовано.

Централізовані закупівлі здійснюється всіма міністерствами через підприємство HANSEL (Хансель) – одне з найбільш давніх та професійних ЦЗО в ЄС.

Чотири структури в межах наданих повноважень здійснюють певні функції щодо закупівель:

- відділ конкуренції в Міністерстві економічних зв'язків та зайнятості;
- консультативний центр підтримки замовників (фінансується Асоціацією місцевих громад і міністерством економіки)
- орган захисту конкуренції та прав споживачів
- офіс прем'єр-міністра

Цікавою є практика діяльності Консультативного центру підтримки замовників, основною метою якої є покращити компетентність у процесах державних закупівель, полегшити доступ до інформації про закупівлі; сприяти стратегічному мисленню, пов'язаному з державними закупівлями та функціонуванням ринку. Діяльність Центру здійснюється на безоплатній основі.

Централізовані закупівлі

Централізовані закупівлі здійснюються в електронній системі підприємством HANSEL Ltd., яке засновано Міністерством економічних зв'язків та зайнятості, як неприбуткова організація. Діяльність товариства як ЦЗО регулюється окремим законом.

Основними завданнями підприємства є проведення торгів для зведених потреб замовників центрального рівня (а з вересня 2019 і для місцевих громад) з укладанням рамкових угод, електронізація публічних закупівель, експертиза закупівель, накопичення знань в галузі закупівель та надання консультацій замовникам, які здійснюють закупівлі за рамковими угодами Ханселя, а також на комерційних засадах іншим замовникам, які здійснюють закупівлі самостійно. Хансель також надає замовникам експертні послуги стосовно практики закупівель.

Послуги, що надаються підприємством, здійснюються на платній основі. Для замовників, які користуються рамковими угодами централізованих закупівель, вартість послуг становить 0,99% ціни контракту, для інших замовників – відповідно до умов контракту, виходячи із кількості витрачених трудоднів.

Перш ніж оголошувати тендер підприємство консультується із замовниками по потребах, визначаються з обсягом, а потім оголошують тендер.

Тендерний процес складається із планування, проведення тендеру і виконанням договору. Кожний тендер розглядається як тривалий проєкт, до якого залучається три фахівці (категорійний менеджер, юрист і проєктний менеджер). Підприємство детально виписує рамкові угоди: з одним постачальником (у дуже виняткових поодиноких випадках, наприклад послуги мобільного зв'язку); з декількома постачальниками з міні-тендером; ранжування з декількома постачальниками.

Кожен замовник укладає окремі договори з постачальником шляхом проведення міні тендерів.

Мінімум один раз на рік підприємство здійснює моніторинг виконання замовлень.

Контроль за закупівлями

Агенція захисту конкуренції та справ споживачів здійснює нагляд за діяльністю підрозділів закупівель щодо дотримання законодавства про державні закупівлі

Предметом перевірок є інформація, пов'язана з проведенням процедур закупівель, як з офіційних документів, так і з неофіційних джерел, що є у відкритому доступі, - муніципальна преса, місцеві медіа.

У разі виявлення порушень законодавства може бути винесено рекомендацію про недоцільність підписання контракту, а якщо порушення виявлені після підписання контракту -- подається позов до суду з клопотанням повного або часткового анулювання контракту.

За законодавством Фінляндії справи з оскаржень та вказаних контрольних дій розглядає спеціальний Market Court (далі - Ринковий Суд).

Ринковий суд є спеціальним судовим органом щодо закупівель. Учасники тендеру можуть направляти справи щодо публічних контрактів до Суду ринку з письмовою скаргою

Наслідками розгляду позову у суді можуть бути:

- визнання контракту недійсним
- припинення контракту
- накладення штрафу. Розмір штрафу – до 10 відсотків вартості

контракту (від 15 до 200 тис євро). Штрафи накладаються на замовників, а у разі виявлення порушень у діях посадовців замовника, справа передається до правоохоронних органів

Справи у Ринковому Суді розглядаються, переважно, у порядку письмового слухання, та, як правило, протягом 8 місяців. Максимальний строк розгляду – 11-12 місяців. Рішення Ринкового Суду може бути оскаржене до Вищого Адміністративного суду.

Надзвичайно цікавим і корисним для України є досвід роботи Фінського ЦЗО Хансель, який заслуговує на додаткове вивчення. Натомість, завдяки активному спілкуванню з фінськими колегами і під час офіційних зустрічей, і в

перервах у представників української делегації склалось враження про сумнівність і спірність фінського досвіду розгортання електронних закупівель, за яким на виконання доручення Уряду Хансель провів, хоча і відкритий тендер і уклав обмежену у часі рамкову угоду на 2+2 роки, але фактично наразі всі публічні е-закупівлі Фінляндії проводяться на приватній платформі «Клаудіа», що має ознаки монополізації публічних інформаційних ресурсів приватним оператором. Тому були озвучені наміри про перехід на державний ресурс (платформу) і спосіб адміністрування на протязі декількох років.

Порівняння систем державних закупівель

Україна

Естонія

Фінляндія

Система закупівель та пороги

Законом встановлено обов'язковість проведення закупівель через електронну систему ProZorro	З 1 січня 2019 року встановлені пороги аукціон для товарів і послуг, що перевищують 133 тис. євро, для торгів в рамках застосування робіт – 5,1 млн євро.	Законом встановлені пороги електронний аукціон для товарів, що перевищують 144 тис. – електронної системи: Щодо здійснення закупівлі для товарів, 221 до замовників, за умови, товарів, робіт і послуг через тис. – для послуг, що вартість предмета закупівлі електронний аукціон до 548 тис. - для товару (товарів), послуги зазначених порогових значень робіт, а також (послуг) дорівнює або кожна країна ЄС приймає рішення щодо перевищує 200 тисяч гривень, а самостійно. В Естонії національних робіт - 1,5 мільйона гривень; запроваджено ще два пороги: закупівель – 60 до замовників, які для закупівлі товарів і тис.- для товарів, здійснюють діяльність в послуг від 30 тис.євро до 60 тис. – для окремих сферах тис.євро та від 60 тис.євро до 133 тис.євро та від 133 тис.євро до 144 тис.євро; Для вартість предмета закупівлі для закупівлі робіт від 60 тис.євро до 144 тис.євро та від 144 тис.євро до 144 тис.євро та від 144 тис.євро до 144 тис.євро
--	---	---

(послуг) дорівнює або тис. євро до 5,1 млн євро. перевищує 1 мільйон гривень, а робіт - 5 мільйонів гривень.

замовниками затверджуються власні інструкції.

Для торгів ЄС обов'язкова електронна система торгів, а національні торги можуть здійснюватися без застосування електронної системи.

Органи координації

Мінекономрозвитку

Міністерство фінансів

Міністерство економічних зв'язків та зайнятості відповідає за підготовку законопроектів та звітування по євроторгах перед Європейським Союзом;

Міністерство фінансів надає загальні рекомендації та інструкції щодо

стратегії
закупівель,
визначає, які
контракти
замовниками
центрального
рівня будуть
закуповуватися
централізовано;
Міністерст
во оборони
відповідає за
оборонні
закупівлі

Органи контролю

Держаудитслужба Міністерство фінансів в Агенція
особі департаменту державних захисту
закупівель і державної допомоги конкуренції та
справ споживачів
Ринковий
Суд

Органи оскарження

АМКУ Комітет з оскарження Ринковий
закупівель Суд

Централізовані закупівлі

ДП «Професійні Централізовані закупівлі Централізо
закупівлі» для замовників здійснюються окремо для вані закупівлі
центрального рівня. оборонних закупівель, для здійснюються в
Затверджується КМУ енергетичного сектору та для електронній
Можуть створюватися в державного сектору системі HANSEL

регіонах чи містах з ltd., яке населенням від 1 млн.чол. засновано Міністерством економічних зв'язків та зайнятості, як неприбуткова організація

Список літературних джерел:

1. ↑ Кабінет Міністрів України - Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Державної податкової служби України на Тітарчука М. І.. www.kmi.gov.ua (ua). Архів оригіналу за 25 листопада 2021. Процитовано 25 листопада 2021.
2. ↑ Кабінет Міністрів України - Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Державної податкової служби України на Кірієнко Т. П. www.kmi.gov.ua (ua). Архів оригіналу за 23 грудня 2021. Процитовано 23 грудня 2021.
3. ↑ Кабінет Міністрів України - Про тимчасове покладення виконання обов'язків першого заступника Голови Державної податкової служби України на Бугасова В. М.. www.kmi.gov.ua (ua). Архів оригіналу за 18 грудня 2021. Процитовано 18 грудня 2021.
4. ↑ Постанова Кабінету Міністрів України №-1200 від 18 грудня 2018 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України»
5. ↑ постанову Уряду від 19 червня 2019 року «Про утворення територіальних органів Державної податкової служби». Гройсман схвалив утворення територіальних органів Податкової служби. <https://minfin.com.ua/>. Мінфін. 27 червня 2019. Архів оригіналу за 27 червня 2019. Процитовано 26 червня 2019.

6. ↑ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 832-р «Про призначення Каленіченко Н. Г. заступником Голови Державної податкової служби України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації»
7. <http://minfin.gov.ua/> - Офіційний сайт Міністерства фінансів України
8. <http://treasury.gov.ua> - Офіційний сайт Державної казначейської служби України.
9. <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Офіційний сайт Державної служби статистики України
10. <https://tax.gov.ua>- Офіційний сайт Державної податкової служби України
11. www.ac-rada.gov.ua- Офіційний сайт Рахункової палати України
12. www.kmu.gov.ua- Офіційний сайт Кабінету Міністрів України
13. www.nbu.gov.ua-Офіційний сайт Національного банку України
14. www.pravoznavec.com.ua- Електронна бібліотека юридичної літератури «Правознавець»
15. www.rada.gov.ua- Офіційний сайт Верховної Ради України
16. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року N 2456-VI // Відомості Верховної Ради. – 2010, № 50-51, ст. 572.
17. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: станом на 1 берез. 2011 р. / за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. — Х.: Право, 2011. — 608 с.
18. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 року № 3125-XII // Відомості Верховної Ради України . — 1993 р., № 23, стаття 243
19. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII // Голос України 2014, № 216 від 08.11.2014 (набуває чинності з 06.02.2015)

20. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 2-3, ст. 11) 8 липня 2010 року N 2464-VI
21. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року № 794-VII // Відомості Верховної Ради України від 28.03.2014 — 2014 р., № 13, стор. 828, стаття 222
22. Закон України «Про Національний банк України» // ВВРУ – 1999 - № 29 (зі змінами та доповненнями).
23. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 № 2939-XII // ВВР України від 30.03.1993, № 13, стаття 110.
24. Закон України «Про Рахункову палату» від 11 липня 1996 року № 315/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 12.06.1998 — 1998 р., № 24, стаття 137
25. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III // ВВР. - 2002, № 1.
26. Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII "Про державну службу"
27. Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI "Про центральні органи виконавчої влади"
28. Конституція України
29. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996., № 30, стаття 141 (зі змінами – Офіційний вісник України від 01.10.2010. - № 72/1 Спеціальний випуск. – стор. 15, стаття 2598.
30. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // Голос України від 21.04.2012. - № 73, (73-74).
31. Наказ Державної казначейської служби України від 19.01.2023 № 10 «Про проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності

Державної казначейської служби України».

<https://www.treasury.gov.ua/>

32. Наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2022 № 16 «Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року»
33. Наказ Міністерства фінансів України та Служби безпеки України від 31 грудня 2020 року №837/390 "Про затвердження Форми подання Службою безпеки України Державній службі фінансового моніторингу України відомостей щодо осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції"
34. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України
<https://fiu.gov.ua/pages/pro-sluzhbu/zagalni-vidomosti/pro-derzhfinmonitoring.html>
35. Податкове право України [текст]: навчальний посібник / [Павлов Д.М., Процюк Т.Б., Удовик М.С. та ін.] ; за заг. ред. А.Г. Чубенка. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. — 304 с.
36. Податкове право України: підручник / М. П. Кучерявенко — Х.: Право, 2013. — 528 с.
37. Податковий кодекс України
38. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року // Офіційний вісник України. – 2010. - № 92.
39. Податковий кодекс України: постатейний коментар: у 2 ч. / В. В. Білоус, Л. К. Воронова, О. О. Головашевич та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2011. – Ч. 1. – 704 с.
40. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 401 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» // Урядовий кур'єр від 10.09.2014 — № 165

41. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375 «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» // Урядовий кур'єр від 27.08.2014 — № 155
42. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537 "Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України"
43. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України. Архів оригіналу за 26 лютого 2022. Процитовано 26 жовтня 2019.
44. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 435-р «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації»
45. Спільний наказ Державного казначейства України та Міністерства внутрішніх справ України від 30.11.2010 № 536/448 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами Державного казначейства України та органами Міністерства внутрішніх справ України в процесі казначейського обслуговування бюджетних коштів»
46. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України // Урядовий кур'єр від 17.05.2011 — № 87
47. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України» від 13 квітня 2011 року № 460/2011 // Урядовий кур'єр від 19.05.2011 — № 89
48. Указ Президента України «Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні» від 5 березня 2019 року № 53/2019

49. Указ Президента України від 09.12.2010 № 1085 "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади"
50. Указ Президента України від 15.06.2006 № 526 "Про символіку Державного комітету фінансового моніторингу України"
51. Фінансове право України: Навч. посібник [для студ. вищ. Навч. закл.] / [Л.К. Воронова, М.П. Кучерявенко, Н.Ю. Пришва та ін.]; - К.: Правова єдність, 2009. – 395 с. С. 116-117.
52. Фінансове право: навч. посіб. / За заг. ред. А.Г. Чубенка. – К.: КНТ, 2014.– 600 с.
53. Фінансове право: підручник для студ. вищих навч. закл. / О.П. Гетманець (відп.ред.), О.М. Бандурка (уклад.). — Х. : Еспада, 2010. — 416с.
54. Цивільний кодекс України // ВВРУ. – 2003. – № 40-44, ст. 356.(зі змінами і доповненнями станом на 01.06.2010)
55. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
56. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України. Архів оригіналу за 26 лютого 2022. Процитовано 26 жовтня 2019.
57. Постанова Кабінету Міністрів України №-1200 від 18 грудня 2018 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України»
58. постанову Уряду від 19 червня 2019 року «Про утворення територіальних органів Державної податкової служби». Гройсман схвалив утворення територіальних органів Податкової служби. <https://minfin.com.ua/>. Мінфін. 27 червня 2019. Архів оригіналу за 27 червня 2019. Процитовано 26 червня 2019.
59. Кабінет Міністрів України - Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Державної податкової служби України на Тітарчука

- М. І.. www.kmu.gov.ua (ua). Архів оригіналу за 25 листопада 2021. Процитовано 25 листопада 2021.
60. Кабінет Міністрів України - Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Державної податкової служби України на Кірієнко Т. П.. www.kmu.gov.ua (ua). Архів оригіналу за 23 грудня 2021. Процитовано 23 грудня 2021.
61. Кабінет Міністрів України - Про тимчасове покладення виконання обов'язків першого заступника Голови Державної податкової служби України на Бугасова В. М.. www.kmu.gov.ua (ua). Архів оригіналу за 18 грудня 2021. Процитовано 18 грудня 2021.
62. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 832-р «Про призначення Каленіченко Н. Г. заступником Голови Державної податкової служби України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації»
- 63.1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (зі змінами та доповненнями).
- 64.2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змінами та доповненнями).
- 65.3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями).
- 66.4. Цивільний Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами і доповненнями).
- 67.5. Бюджетний Кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (зі змінами та доповненнями).
- 68.6. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями).
- 69.7. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII (зі змінами та доповненнями).

- 70.8. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вересня 2006 р. № 185-V (зі змінами та доповненнями).
- 71.9. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII (зі змінами і доповненнями).
- 72.10. Про публічні закупівлі : [Закон України](#) від 25.12.2015 р. № 922-VIII (зі змінами та доповненнями).
73. 11. Порядок складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 (зі змінами та доповненнями).
74. 12. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ : [Постанова КМУ](#) 31.12.2004 р. № 1777 (зі змінами та доповненнями).
- 75.13. Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. № 1673 (зі змінами та доповненнями).
- 76.14. Порядок передачі бюджетних призначень, перерозподілу видатків бюджету і надання кредитів з бюджету : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2011 р. № 18 (зі змінами та доповненнями).
- 77.17. Порядок проведення перевірок державних закупівель Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 631 (зі змінами та доповненнями).

78. 18. Положення про Державну казначейську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215 (зі змінами та доповненнями).
- 79.19. Концепція застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 року № 538 (зі змінами та доповненнями).
- 80.20. Порядок призупинення бюджетних асигнувань : Наказ Міністерства фінансів України від 15.05.2002 р. № 319 (зі змінами та доповненнями).
- 81.21. Бюджетна класифікація: Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 (зі змінами та доповненнями).
- 82.22. Порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України : Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2012 р. № 309 (зі змінами та доповненнями).
83. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Коцупатрий М.М. Державний фінансовий контроль : [навч. посіб. для студ.вищ. навч. закл.]. К. 2009. 424 с.
84. Дікань Л.В., Голуб Ю.О., Синюгіна Н.В. Державний аудит : [навч. посіб.]. К. : Знання, 2011. 503 с.
85. Мних Є.В. Державний фінансовий аудит : методологія та організація : [монографія]. К. : Вид. нац. торг.-екон. унів., 2009. 319 с.
86. Романів Є.М., Труш І.Є. Державний аудит : [навч. посібник]. Львів : Ліга-Прес, 2017. – 235 с.
87. Хмельков А.В. Державний фінансовий контроль : [навч. посіб.]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 548 с.
88. Чумакова І.Ю., Шульга Н.В. Державний фінансовий контроль : [підручник]. К. : КНЕУ, 2013. 412с.